

Başkumandanı akdesimiz şevketlû mehabetlû padişahımızın atebeyi ulıyayı mülûkânelerine Şevketpenah Efendimiz

Bugün vesaiki sahihai resmıye ile sabit ve kemali teessürle her tarafa şayı oldu ki, Dahiliye Nazırı Adil Bey ve Harbiye Nâzırı haft bir plân tahtında Elâziz Valisi Galip Beyi bazı din ve vatan haini casuslarla beraber öteden beriden bir kısım müsellâh Kürtleri toplayarak çeteler teşkil ve rıyaset ettirmek ve bunları Sivasta in'ikat eyleyen ve her türlü manasile millî ve meşru ve bundan dolayı da orduyu humayunların emniyet ve muzaheretine mazhar olan Kongreyi bilmuharebe basturmak suretile beynelislâm sefkidimaya tasaddi olunması ve ayrıca memaliki mahrusei şahanenin gayrı münfek bir parçası ve makamı akdesi saltanat ve hilâfeti seniyelerine lâyezal bir hissi rabuta ile merbut olan Kürdistanı gûya ayaklandırmak suretile vatani parçalamak gibi mahza düşmanlara has bir plânın tatbikini külli yetli para mukabilinde taahhüt etmiş oldukları tamamile tezahür etmiştir. Şifreli muhaberati elde etmek ve bu caniyane harekâta, takip ve tefessüh eylemek suretile, muttali olan civar kolorduların sevkettiği muhtelit kuvayı askerîye Galip Bey haininin rıyasetindeki çeteyi Malatyada taziyk etmiş ve Malatyadan hasiren firara icbar eylemiştir. Takiplerine şiddetle devam olunuyor. Lehülhamt işbu mel'anet belâsı vaktinden evvel keşfedilmiş ve tedabiri kat'ıye ittihaz olunmuştur. Beynelislâm sefkidimaya ve memlekette iğışaş ihdasile felâketler intacına çalışan bu zümrei ihanet takibat neticesinde kanunun ve şeriati garrayı ahmediyenin pençesi icratına tevdi olunacaklardır. Düşman parasile ve vatansızlık hissile tertip olunan bu ihanete muttali olan Elâziz ahali islâmıyesi pek derin bir nefret ve galeyân izharile casusların bilfiil takibine de koyulmuşlarsa da adaletin tatbik olunacağı vadile sükûna irca olunmuştur.

Şevketpenah Efendimiz;

Devleti alıyei Osmaniyelerinin ve hanedanı celilüşşanınızın altı buçuk asırlık tarihi mabarekinde ve hassaten hayat ve memat ile çırpınılan şu tarihî devirde devlet ve milletin kalb-gâhına tevcih olunmuş bu kadar hainane bir misale tesadüf edilemez. Zâtı akdesi humayunlarına kemali tazim ve ubudiyetle merbut olan bütün milleti necibelerile orduyu humayunları vatan ve milletin ve zâtı akdesi hilâfetpenahilerinin halâsı mes'udu gibi bir gayeyi mukadderse etrafında toplanmış oldukları bir sırada düşman tarafından satın alınmış bir zümrei ihanetin asâkiri şahanelerile musademeyi ve beynelislâm sefkidimavi mucip suikastler tertip ve Dahiliye ve Harbiye Nâzırları tarafından tebliğ ve tabik ettiren hükümeti merkezıyeden derhal itimat ve emniyeti nezettirmişdir. Ayrıca hakani celilüşşanınızla milletin arasında haili muzır olmak cürmü de tarihen affedilmez bir cinayettir. Umum milletin meşru olan amalinı, bir araya gelen kuvvetini inkâr ve tevil edip te bunu ittihatçı manevrasını göstermek ve zâtı akdesi hilâfetpenahilerinden ketmi hakikat eylemek kadar azîm bir günah ve mes'uliyet olamaz. Sevgili padişahımız, umum milletin kudreti müşterekesi siyasi tesirlerden külliyan azade ve münezzehtir. Orduyu humayunları ise bilkülliyeye siyasi cereyanlardan münezzehtir ve ancak umum vatan ve milletin ve zâtı akdesi humayunlarının masuniyetine aht ve azmeylemiş olan millete muzahırdır. Binaenaleyh amali meşruai milliyeye istinat edecek; dinine, vatan ve milletine merbut ve zâtı akdesi humayunlarına, makamı muallâyı saltanat ve hilâfete bihakkın tazimkâr, namuslu zevattan mürekkep ve meşrutiyete tamamile sadık bir heyeti cedidei hükümetin teşkili ile milleti necibelerinin ve orduyu humayunlarının tatminini ve bunu müteakıp vatan ve millete ihanet etmekte olan casus şebekesi hakkında tahkikat ve icraatı seriailâdinelerinin icrasını ve bu surette bir heyeti âdilei hükümet teessüsüne kadar merkezi hükümetle bir veçhile muhabere ve münasebette bulunmamaya karar vermiş olan milletten ordunun ayrılamayacağı, zâtı vak'aya muttali ve mahalline mücavir olan kolordular kumandanı hakıpayi şahanelerine arza mecbur olduk. Olbapta ve katıbe ahvalde emrû ferman şevketlû padişahımız efendimiz hazretlerinizindir.

VESİKA, 83.

Ankara, 11/9/1335

Sadrazam Paşa Hazretlerine

Başkumandanı akdesimiz efendimiz hazretlerine olan maruzatımızı doğrudan doğruya arz etmeyi musırrane talep ederiz. Mümanaat buyurduğunuz halde ve padişahımıza, milletimize, vatanımıza ihanetinizi hükmedilerek başka suretle ittihazi tedabire mecbur kalınacaktır.

En kutsal başkomutanımız yüce padişahımıza

Yüce Efendimiz

Bugün gerçek resmî belgelerle saptanıp her tarafa yayılarak büyük üzüntüyle öğrenildi ki, İçişleri Bakanı Adil Bey ve Savaşları Bakanı gizli bir plân altında Elazığ Valisi Galip Beyi bazı din ve vatan haini casuslarla birlikte öteden beriden bir kısım silâhlî Kürtleri toplayarak çeteler kurdurtup başlarına geçirecek bunları Sivasta toplanan ve her anlamıyla millî ve meşru ve bundan dolayı da padişahın ordularının güven ve desteğini kazanan Kongreyi çarpışmayla basturarak müslümanlar arasında kan dökmeye kalkışması ve ayrıca padişah ülkelerinin ayrılmaz bir parçası ve yüce padişahlık ve halifelîğimize sonsuz bir bağlılık duygusuyla bağlı olan Kürdistanı sözde ayaklandırarak vatani parçalamak gibi salt düşmanlara özgü bir plânın uygulanmasını birçok para karşılığında üstlenmiş oldukları apaçık ortaya çıkmıştır. Şifreli yazışmaları elde etmek ve bu canice girişimleri, kovuşturma ve araştırmalar sonucu, öğrenen o yöredeki kolorduların gönderdiği karma askeri birlikleri Galip Bey haininin başkanlığındaki çeteyi Malatyada sıkıştırmış ve Malatyadan birşey yapmadan kaçmak zorunda bırakmıştır. Sıkıca izlenmeleri sürdürülüyor. Tanrıya şükürler bu mel'unluk belâsı vakit geçmeden ortaya çıkarılmış ve kesin önlemler alınmıştır. Müslümanlar arasında kan akıtmak ve ülkede kargaşa çıkartmak yoluyla felâketler oluşturmaya çalışan bu hainler grubu kovuşturma sonucunda gereği yapılmak üzere kanunun ve yüce islâm şeriatinin pençesine verilecektir. Düşman parasile ve vatansızlık duygusuyla düzenlenen bu ihaneti öğrenen Elazığın müslüman halkı pek derin bir tiksintiyle ayaklanıp casusları edimli olarak izlemeye koyulmuşlarsa da adaletin uygulanacağına söz verilmesi üzerine yatıştırılmışlardır.

Görkemli Efendimiz;

Yüce Osmanlı Devletinizin ve ünlü soyunuzun altı buçuk yüzyıllık kutlu tarihinde özellikle hayat ve ölüm arasında çırpınılan şu tarihsel döneminde devlet ve milletin can evine yöneltilmiş bu denli haince davranışın benzerine rastlanamaz. Çok kutsal kişiliğinize en yüksek saygı ve kulluk duygularıyla bağlı olan tüm soylu milletinize ordunuzun vatan ve milletin ve siz kutsal halifemizin mutlu kurtuluşu gibi bir kutsal amaç etrafında toplanmış oldukları bir sırada düşman tarafından satın alınmış bir ihanet grubunun askerlerinizle savaşmayı ve Müslümanlar arasında kan akması sonucu doğacak suikastler düzenleyip İçişleri ve Savaşları Bakanları tarafından bildirip uygulattıran İstanbul hükümetine artık güven ve inani kalmamıştır. Ayrıca siz padişahımızla millet arasında zararlı bir engel olmak suçu da tarihin bağışlamayacağı bir cinayettir. Tüm milletin meşru olan emellerini, bir araya gelen kuvvetini yadsıyıp saptırmaya çalışıp da bunu ittihatçı manevrasını gibi göstermek ve siz kutsal halifemizden gerçeği gizlemek kadar büyük bir günah ve sorumluluk olamaz. Sevgili padişahımız tüm milletin birleşmiş gücü politik etkilerden tamamen arınmıştır. Ordunuz ise bütünüyle politik akımların dışında olup ancak bütün vatan ve milletin ve siz kutsal padişahımızın dokunulmazlığına ve bu yolda sarsılmazca kararlı bulunan millete destektir. Bu nedenle milletin meşru emellerine dayanacak; dinine, vatan ve milletine bağlı ve sizin kutsal kişiliğinize, yüce padişah ve halifelîğe gerçekten saygılı, namuslu kişilerden oluşacak ve meşrutiyete tümüyle bağlı yeni bir kabine kurarak soylu ulusunuzun ve ordunuzun huzura kavuşturulmasını ve ondan sonra vatan ve milletin ihanet etmekte olan casus şebekesi hakkındaki kovuşturma yapılarak adalet gereğinin tezelden yerine getirecek biçimde bir kabine kurulana kadar İstanbul hükümetiyle hiçbir yoldan haberleşme ve ilişkide bulunmamaya karar vermiş olan milletten ordunun ayrılamayacağı, gerçek durumu bilen ve o yerlere yakın olan biz kolordular komutanları durumu yüce padişahımızın bilgisine sunmak zorunda kaldık. O konuda ve her durumda siz görkemli padişahımız efendimiz ne emrederse o olur.

BELGE, 83.

Ankara, 11/9/1919

Başbakan Paşa Hazretleri

Çok kutsal Başkomutanımız efendimiz hazretlerine olan bildirimimizi doğrudan doğruya ona sunmayı üstünde önemle durarak istiyoruz. Engel olursanız padişahımıza, milletimize, vatanımıza ihanet ettiğiniz yargısına varılarak başka yoldan önlemler almak zorunda kalınacaktır.

Bundan hâsul olacak fenalığın bütün mes'uliyeti zâtı fehâmetpenahilerine raci olacağını arz ederiz.

K.O. 20 K. Vekili
Mahmut

Erkânıharp Reisi
Ömer Halis
Erzurum, 11/9/1335

Makâmı Sadareti Uzmaya

Şimdi doğrudan doğruya başkumandanı akdesimiz halife lisanımız efendimize maruzatı mühimmede bulunmak mecburiyetindeyiz. Hail ika edilmemesini rica ederiz. Aksi takdirde tevellüt edecek netayıcı vahimenin mes'uliyeti surf zâtı fahimanelerine raci kalacağını arz ederiz.

K.O. 15 Kumandanı
Kâzım

K.O. 13 K. Vekili
Cevdet

On Birinci Fırka Kumandanı
Mümtaz

Sivas, 11/9/1335

Sadrazam Paşa Hazretlerine

Zâtı hazreti padişahîye doğrucu maruzatta bulunmak üzere yolu açık bulundurmamak hususuna ait istirhamın tervici tehir edildiği takdirde hadis olacak halden maddî ve manevî vebal mes'uliyetiniz derecesi tezauf etmektedir. Vakit geçirilmesinde hiçbir faide olmadığını arz ederim.

K.O. 3 Kumandanı
Salâhattin

SURET

Vakayii ve hakayikî doğrudan doğruya başkumandanı akdesimiz efendimizin bilâvasıta arz etmek isterim, maruzatımı takdim için mümanaat ika buyurulmamasını istirham ederim.

Salâhattin
Ankara

Zâtı şahaneye keşide edilecek telgrafnamenin alelûsul çekilmesi ve usulü veçhile takdim edileceği suretinde Sadrazam Paşanın cevaplarına karşı ne emir buyuruluyor.

Makâmı Sadarete yazılan telgrafi vermişler.

Bir de vilâyetten de Dahiliye Nezaretine yazdığı tektittir Efendim.

Sadrazam ve Dahiliye Nâzırı bir arada imişler.

Sadrazamın konağında telgraf merkezi olmadığından yakın bir telgraf merkezine teşrif etmelerini yazdık cevap bekliyoruz.

Başmemur muavini geldi. Sadrazam Paşaya yazılan ifade telefonla söylendi, alınan cevapta telgrafname mündericatu Sadrazam Paşa Hazretlerine arz olundu vukubulacak maruzatları usulü dairesinde telgrafla arz olunmalıdır. Telgrafnameleri kezalik usulü dairesinde takdim edilir. Buyurduklarını müdür bey söylüyor Efendim.

Alınacak cevap gelince derhal yazılacağı tabiidir. Boş durmamak üzere telgraf işliyebilir miyiz.

Deminki ifadeyi Sadrazam Paşa arzetmişler alınacak cevaba intizar edildiğini söylüyorlar efendim.

11 Eylül 1335

Şef muavininin ifadesidir.

Merkezimiz mümanaat ika etmiyor. Ancak alınan emri vazifemiz hemen makâmı aidi-ne takdim etmektedir. O da saniye tehrsiz ika ediliyor. Başka ne yapabiliriz efendim peki şimdi Sadrazama iblâğ ederiz efendim.

Telefonla Sadrazam Paşaya tebliğ olunup alınacak cevaba intizar edildiğini başmemur söyledi efendim.

Bundan doğacak kötülüğün tüm sorumluluğunun size düşeceğini bildiririz.

K.O. 20 K. Vekili
Mahmut

Kurmay Başkanı
Ömer Halis
Erzurum, 11/9/1919

Yüce Başbakanlığa

Şimdi çok kutsal başkomutanımız şanlı halifemiz efendimize doğrudan doğruya önemli bildirimlerde bulunmak zorundayız. Engel olunmamasını rica ederiz. Tersî yapılırsa doğacak tehlikeli sonuçların sorumluluğunun sade size düşeceğini bildiririz.

K.O. 15 Komutanı
Kâzım

K.O. 13 Vekili
Cevdet

On Birinci Tümen Komutanı Mümtaz

Sivas, 11/9/1919

Başbakan Paşa Hazretlerine

Padişah hazretlerine doğrudan doğruya bildirimde bulunmak için yolu açık bulundurmamak konusuna ilişkin dileğimizin kabulü geciktirilise bundan doğacak durumdan nesnel ve tinsel sorumluluğunuz iki kat artmaktadır. Vakit geçirilmesinde hiçbir yarar olmadığını bildiririm.

K.O. 3 Komutanı
Salâhattin

ÖRNEK

Olayları ve gerçekleri doğrudan doğruya çok kutsal başkomutanımız efendimize aracısız olarak sunmak isterim, bildirimlerimi sunmama engel olunmamasını dilerim.

Salâhattin
Ankara

Padişaha çekilecek telgrafın yöntemine göre çekilmesi ve yöntemine göre sunulacağı yolunda Başbakan Paşanın yanıtına karşı ne emriniz var.

Başbakanlığa yazılan telgrafi vermişler.

Bir de valilikten de İçişleri Bakanlığına yazılan üstleme yazısıdır Efendim.

Başbakan ve İçişleri Bakanı bir arada imişler.

Başbakan konağında telgraf merkezi olmadığından yakın bir telgraf merkezine gitmelerini yazdık karşılık bekliyoruz.

Başmemur yardımcısı geldi. Başbakan Paşaya yazılanlar telefonla söylendi, alınan karşılıkta telgrafta yazılanlar Başbakan Paşa Hazretlerinin bilgisine sunuldu yapılacak bildirimler yöntemine göre telgrafla sunulmalıdır. Telgraflarınız da yöntemine göre sunulur. Buyurduklarını müdür bey söylüyor Efendim.

Alınacak karşılık gelince gecikmeden yazılacağı doğaldır. Boş durmamak için telgraf işliyebilir miyiz.

Deminki söyleneni Başbakan Paşa sunmuşlar alınacak yanıtın beklenildiğini söylüyorlar efendim.

11 Eylül 1919

Şef yardımcısının dedikleridir.

Merkezimiz engel çıkarmıyor. Ancak görevimiz alınan emri gecikmeden ilgiliye sunmaktır. O da saniye geciktirilmeden yapılıyor. Başka ne yapabiliriz efendim peki şimdi Başbakanı ulaştırırız efendim.

Telefonla Başbakan Paşaya bildirilip alınacak yanıtın beklenildiğini başmemur söyledi efendim.

İstanbul muhaberatı

11/12 Eylül 1335

Saat: 9:5

Bu usul Sadrazamın yeni bir icadı mıdır millete muhatap olmaktan utanan sadrazamın irtikâbı kizbü düruğ ettiğine şüphe yoktur fakat sizin bu adi harekete alet olmamanız lâzımdır.

Sadrazama söyleyiniz makine başında milletin ve ordunun ihtarına kulaklarını açarak dikkatle dinlesin ve siz de yalan söylemekten vazgeçiniz.

Umumî Kongre Heyeti

C: Emrinizi başmemura verdim efendim.

Sizin buraya yazılacak telgraflarınızı derhal telefonda makamlarına, derhal telefonda yazılacağını başmemur söylüyor efendim. Başmemura verdim.

İstanbul ile muhaberat

11/12 Eylül 1335

Saat: 9

- Sorayım. Şef Fahri

Sadrazam Paşanın konağına telgraf ve telefon vardır.

- Sadrazam Paşa ya sadarete veya mabeyni humayundadır, kendisini buldurup hemen telgrafhaneye gelmesini söyleyin mevzuubahs olan mesele zannettiğiniz gibi basit değildir. Çok mühimdir bilâhare sizi mes'ul ederiz isminiz ve şahsınız bizce malûmdur işi uzatmayın çabuk cevap veriniz.

- İşte başmemur diyorlar ki Sadrazam Paşa konağındadır. Emrederlerse yazılacak telgrafi telefonda konağa yazarsınız diyorlar.

- Bendeniz emirlerinden hariç ne yapabilirim ki.. ufak bir maiyet memuru mes'ul ad buyurulsun.

- Bizim size yazdıklarımızı telefon veya telgrafla derhal Sadrazama bildiriniz. O sizin bileceğiniz bir iştir. Neticesini derhal bildiriniz.

- Üçüncü Kolordu Kumandanı Sadrazam Paşayı telefonda veya telgrafta bekliyor.

- Emrinizi ifaya çalışıyorum. Biraz sabır buyurunuz.

Başmemur Fahri Bey diyor ki Sadrazam Paşa ve Dahiliye Nâzırı ile Harbiye Nâzırının konaklarında telgraf yoktur bunlara yazılacak telgrafları doğruca İstanbul'a yazıp buradan da müvezzi mahsus ile kendilerine gönderilir.

VESİKA, 84.

Tel

12/9/1335 tarihli talimata zeyildir.

Maksat, meşru bir heyet resikâra geçinceye kadar Ferit Paşa Kabinesile kat'ı münasebet olduğundan Dersaadetle muhaberatı resmîye icra edilmeyecektir. Hususî ve ticarî muhaberat tamamen serbesttir. Yalnız Dersaadetle olacak bu gibi hususî muhaberatın da tahtı murakabede bulundurulması lâzımdır.

Heyeti Temsilîye namına

Mustafa Kemal

Erzurum K. O. 15, Ankarada K. O. 20, Diyarbakır K.O.13, Konyada K.O. 12, Niğdede Fırka 11 Kumandanlıklarına.

Konya, Ankara, Kastamonu, Hüdavendigâr, Trabzon, Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakır, Mamuretülâziz vilâyetlerine.

Erzincan, Canik, Kayseri, Niğde, Malatya, Amasya, Bolu, Antalya, Eskişehir ve Afyon Karahisar Mutasarrıflıklarına yazılmıştır.

İstanbul haberleşme görevlisine

11/12 Eylül 1919

Saat: 9:5

Bu yöntem Başbakanın yeni bir buluşu mudur milletin karşısına çıkmaktan utanan başbakanın yalan dolana başvurduğu kuşkusuzdur, ama sizin bu aşağılık davranışa alet olmamanız gerekir.

Başbakana söyleyiniz makine başında milletin ve ordunun uyarılarını kulaklarını açarak dikkatle dinlesin ve siz de yalan söylemekten vazgeçiniz.

Genel Kongre Kurulu

K: Emrinizi başmemura verdim efendim.

Sizin buraya yazılacak telgraflarınızı hemen telefonda makamlarına, telefonda yazılacağını başmemur söylüyor efendim. Başmemura verdim.

İstanbul ile haberleşme

11/12 Eylül 1919

Saat: 9

- Sorayım. Şef Fahri

Başbakanın konağında telgraf ve telefon vardır.

- Başbakan ya başbakanlıkta ya da padişahın yanındadır, kendisini buldurup hemen telgrafhaneye gelmesini söyleyin sözkonusu olan sorun sandığınız gibi önemsiz değildir. Çok önemlidir sonra sizi sorumlu tutarsınız adınız ve kimliğiniz bizce bilinmektedir işi uzatmayın çabuk karşılık veriniz.

- İşte başmemur diyorlar ki Başbakan konağındadır. Emrederlerse yazılacak telgrafi telefonda konağa yazarsınız diyorlar.

Ben emirlerinizin dışında ne yapabilirim ki...küçük bir maiyet memuru sorumlu sayılınsın.

- Bizim size yazdıklarımızı telefon veya telgrafla hemen Başbakana bildiriniz. O sizin bileceğiniz bir iştir. Sonucunu hemen bildiriniz.

- Üçüncü Kolordu Komutanı Başbakanı telefonda ya da telgrafta bekliyor.

- Emrinizi yapmaya çalışıyorum. Biraz sabrediniz.

Başmemur Fahri Bey diyor ki Başbakan Paşa ve İçişleri Bakanı ile Savaşîleri Bakanının konaklarında telgraf yoktur bunlara yazılacak telgraflarınız doğruca İstanbul'a yazıp buradan da özel ulakla kendilerine gönderilir.

BELGE, 84.

Tel

12/9/1919 tarihli direktife ektir.

Amaç, meşru bir kurul işbaşına geçinceye kadar Ferit Paşa Kabinesile ilişkileri kesmek olduğundan İstanbul resmî haberleşmeler yapılmayacaktır. Özel ve ticarî haberleşmeler tümüyle serbesttir. Yalnız İstanbul'a yapılacak olan özel haberleşmelerin de denetim altında bulundurulması gereklidir.

Temsilci Kurul adına

Mustafa Kemal

Erzurum K.O. 15, Ankarada K.O. 20, Diyarbakır K.O. 13, Konyada K.O. 12, Niğdede Tümen 11 Komutanlıklarına.

Konya, Ankara, Kastamonu, Bursa, Trabzon, Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ valiliklerine.

Erzincan, Samsun, Kayseri, Niğde, Malatya, Amasya, Bolu, Antalya, Eskişehir ve Afyon Mutasarrıflıklarına yazılmıştır.

VESİKA, 85.

Tel

Sivas, 16/9/1335

Aynı Makamata

12/9/1335 tarihli tebligata zeyildir:

1 - Hiyaneti vatanîyesi filen vesaike müsteniden sabit olmuş bulunan Ferit Paşa Kabinesinin iskati ile yerine amali millîyeye hadim meşru bir heyetin tayin ve ikamesi istirhamatının zati akdesi hazreti padişahîye arz ve ref'ine heyeti hazırai hükûmet mümanaat eylemekte bulunduğundan Kongrece takarrür ettirilip tabiki Heyeti Temsilîyemize havale edilen tedabir, maruzatı mezkûre mesmuu şahane olup meşru bir heyet mevkii iktidara geçinciye kadar Ferit Paşa Kabinesile yalnız muhaberatı resmîyenin katıdır.

2 - Vazih olan bu maksadı meşruun tesrii istihsali için sizce varidi hatır ve kabili icra sair tedabiri müessire varsa iş'arı rica olunur.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 86.

Tel

13/9/1335

**Balıkesirde K.O. 14 K., Konyada K.O. 12 K.,
Diyarbakırda K.O. 13 K., Erzurumda K.O. 15 K.,
Ankarada K.O. 20 K., Bursada Fırka 17, Çinede Fırka 58,
Bandırmada Fırka 61 Kumandanlıklarına ve 61
Fırka vasıtasile Edirne'de K.O. 1 K., Niğdede Fırka
11 K., vilâyetlere, müstakil sancaklara, belediyelere,
Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyelerine**

Hükûmeti merkezîyenin itihaz ve takip etmekte olduğu mesleki irticakâraneye ve yaşamakta olduğumuz günlerin mehalik ve muhataralı azimesine karşı müdafaai hukuk ve muhafazai mevcudiyet için Meclisi Millînin intihap ve in'ikadını temin ve tesri etmek bugünüün en mühim vazifesidir.

Hükûmeti merkezîye milleti iğfal ile meb'usan intihabatını aylarca icra etmemiş olduğu gibi son zamanda verdiği intihap emrini de türlü esbap ile tavik ve tehir etmektedir. Ferit Paşanın Torosun ötesindeki vilâyatımızdan feragat ettiği Sulh Konferansına verdiği nota ile sabit, Aydın vilâyetinde Yunanlılarla tahdidî hududa teşebbüsü oradaki işgali emrivaki halinde bir ilhak olarak kabul ettiğine delil bulunmuş ve aksama meşgulei sairei memleket için de bunlara benzer gafilâne ve hainane siyasetile mülk ve milleti inkısama uğratacağı kaviyen melhuz ve Meclisi Millînin in'ikadından evvel sulhnameyi imza ile milleti bir emrivaki karşısında bulundurmamak niyetinde olduğu memul bulunmuş olduğundan Umumî Kongre orduyu ve milleti intihaba davetle berveçhiati hususatın süratî icrasını mesaili hayatîyei millîyeden ad ve beyan eyler.

Evvelen - İntihabat hazırlıklarının mer'i kanundaki en asgarî müddet zarfında icra ve ikmalî için belediyeler ve Müdafaai Hukuk Cemiyetleri faaliyetî tamme ile çalışmalıdır.

Saniyen - Sancaklardan çıkarılacak meb'usların, miktarı nüfusuna nazaran adedi hemen tespit olunarak Heyeti Temsilîyeye şimdine bildirilmelidir. Namzetler meselesi bilâhare bilmuhabere hallolunacaktır.

Salisen - Gerek intihap hazırlıkları, gerek intihabatın icrasında mucibi teahhur esbabın şimdiden teemmül ile ref'i ve hiçbir teahhura meydan verilmiyerek asgarî müddet zarfından intihabatın intacı.

İşbu kararı muntakanızdaki bilcümle belediye ve Müdafaai Hukuk Cemiyetlerine tebliğ ve icabının süratî ifasına muavenet buyurmanız rica olunur.

Heyeti Temsilîye

VESİKA, 87.

Erzincan, 14/9/1335

Sıvasta Umumî Kongre Heyeti Temsilîyesine

1 - Arzuyu millî hilâfındaki hareketi sabit olan hükûmeti merkezîye ile münasebatın kat'ını ve namı namîi hazreti padişahîye tedviri umur edilmesine dair altı maddeyi havi olarak Kongrece intihaz olunup Baki Beye keşide olunan 13 Eylül 1335 tarihli telgrafname ile tebliğ buyurulan karar, memurîni mülkiye ve askerîyenin muvafakatı alındıktan sonra aktolunan içtimai umumîde kıraat ve ârayı umumîye arz olundu.

BELGE, 85.

Tel

Sivas, 16/9/1919

Aynı Görevlilere

12/9/1919 tarihli direktife ektir:

1 - Vatan haini oldukları belgelere dayanılarak edimli olarak saptanmış bulunan Ferit Paşa Kabinesinin düşürülerek yerine ulusal emellere hizmet edecek meşru bir kurul atanması ve onun yerini alması dileklerinin çok kutsal padişah hazretlerine sunulup iletilmesine bugünkü kabine engel olmakta bulunduğundan Kongrece kararlaştırılıp uygulanması Temsilci Kurulumuza bırakılan önlemler, bu dileklerimiz padişaha duyurulup meşru bir kabine işbaşına geçinceye kadar Ferit Paşa Kabinesile yalnız resmî haberleşmelerin kesilmesidir.

2 - Açıkça belli olan bu meşru amacın elde edilmesinin çabuklaştırılması için sizce aklınıza gelen ve uygulanabilir başka etkili önlemler varsa bildirilmesi rica olunur.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 86.

Tel

13/9/1919

**Balıkesirde K.O. 14 K., Konyada K.O. 12 K.,
Diyarbakırda K.O. 13 K., Erzurumda K.O. 15 K.,
Ankarada K.O. 20 K., Bursada Tümen 17, Çinede Tümen 58,
Bandırmada Tümen 61 Komutanlıklarına ve 61
Tümen aracılığıyla Edirne'de K.O. 1 K., Niğdede Tümen
11 K., valiliklere, bağımsız sancaklara, belediyeler,
Hakları Savunma Dernekleri Merkez Kurullarına**

İstanbul hükûmetinin aldığı ve sürdürdüğü gerici tutuma ve yaşamakta olduğumuz günlerin büyük korku ve tehlikelerine karşı haklarımızı savunmak ve varlığımızı korumak için Millî Meclisin seçilip toplanmasını sağlayıp çabuklaştırmak bugünün en önemli ödevidir.

İstanbul hükûmeti milleti aldatıp meb'usların seçimini aylarca yaptırılmamış olduğu gibi son zamanda verdiği seçim emrini de türlü nedenlerle geciktirmekte ve geri bırakmaktadır. Ferit Paşanın Torosun ötesindeki illerimizden vazgeçtiği Barış Konferansına verdiği nota ile kanıtlanmış, Aydın ilinde Yunanlılarla aramızda sınır belirlemeye girişmesi oradaki Yunan işgalini olup bitti biçimde bir katılma olarak kabul ettiğinin kanıtı olmuştur. Ülkenin işgal altındaki öbür bölgeleri için de bunlara benzer aymazca ve haince politika güdererek ülke ve milletin bölünmesine yol açması kuvvetle beklenir ve Millî Meclisin toplanmasından önce barış anlaşmasını imza ederek milleti bir oldu bitti karşısında bulundurmamak istemekte olduğu sanılmakta olduğundan Genel Kongre orduyu ve milleti uyanmaya çağırarak aşağıdaki işlerin tez elden yapılmasını milletin ölüm kalmı konusu saydığını bildirir.

Birincisi - Seçim hazırlıklarının yürürlükteki kanundaki en kısa süre içinde yapılıp tamamlanması için belediyeler ve Hakları Savunma Dernekleri bütün güçleriyle çalışmalıdır.

İkincisi - Sancaklardan çıkarılacak meb'usların, nüfusuna göre sayısı hemen saptanarak Temsilci Kurula şimdiden bildirilmelidir. Adaylar sorunu daha sonra haberleşme yoluyla çözümlenecektir.

Üçüncü - Hem seçim hazırlıklarının, hem seçimlerin yapılmasında gecikmeye yol açabilecek nedenleri şimdiden düşünülüp ortadan kaldırılarak gecikmeye meydan verilmiyerek en kısa süre içinde seçimler sonuçlandırılmalıdır.

Bu kararı bölgenizdeki tüm belediye ve Hakları Savunma Derneklerine bildirip gereğinin ivedilikle yapılmasına yardım etmeniz rica olunur.

Temsilci Kurul

BELGE, 87.

Erzincan, 14/9/1919

Sıvasta Genel Kongre Temsilci Kuruluna

1 - Ulusal isteklere karşı davrandığı saptanan İstanbul Hükûmeti ile ilişkilerin kesilmesini ve işlerin padişah adına yürütülmesine ilişkin olarak Genel Kongre alınıp Baki Beye çekilen 13 Eylül 1919 tarihli telgrafla bildirilen altı maddelik karar, sivil ve asker görevlilerin onayı alındıktan sonra yapılan genel toplantıda okundu ve oya sunuldu.

2 - Hükûmeti merkeziye ile münasebatın kat'ı takarrür ettikten sonra namı namii hasreti padişahiye olarak kavanini mevzuada dairesinde tedviri umur edilmek için mezkûr altı madde mündericatu kâfi ve muvafık görülmüş ve ancak mevaddı mezkûrenin aynen Kongrece hükûmeti merkeziyeye iblâğı ve mukarrerat ve metalihî sabıkanın is'afı için kırk sekiz saat mühlet itasile muvafık cevap verilmediği halde tatbiki muvafık olacağı umumca karargir olmuştur.

3 - Livaya mülhak kazalar hey'atına da tebliğ edilmiştir. Oralarından da alınacak cevaplar arz edilecektir efendim.

**Şarkî Anadolu Vilâyeti
Erzincan Heyeti Merkeziyesi
Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Erzincan, 15/9/1335**

Sıvasta Umumî Kongre Heyeti Riyasetine

14/9/1335 telgrafımıza zeyildir: Kemah kazası dahi maamerkezimiz mütaleatını iktifa-en Kongrenin musammem mukarreratını kabul eylediği.

VESİKA, 88.

**Gayet mühim ve müstaceldir
Dakika tehiri caiz değildir
adet
2385**

Erzincan Heyeti Merkezi

Diyarbakırdan, 14/9/1335

Sıvasta K.O. 3 Kumandanlığına

Umumî Kongre Heyeti Temsilîyesine:

İtîmadı millîyi hatiz bir hükûmetin teşekkülüne kadar hükûmeti merkeziye ile kat'ı alâka ederek mercii muhaberatın Umumi Kongre Heyeti Temsilîyesi olmasında, muntakamız ahval ve efkârına berveçhiati me hazir mevcut olduğuna nazarı dikkati celbe lüzum hissettim.

Bitlis vilâyetinin bir kısmı müstesna olmak üzere muntakam işgal acısı duymamıştır. En ziyade bu sebepten ve diğer muhtelif tesirattan dolayı icap edenlerin tenvir edilmesine rağmen muntakamda Vilâyeti Şarkiyenin diğer mahalleri gibi kütleli vahide halinde vandeti millîye tevafuku efkâr yoktur. İki ay evvel Diyarbakırda yapılmak istenilen inkılâp ve son Malatya hâdîsesi buna delildir. Bunda İngiliz propagandası ve İngiliz parasile işgal olunmuş bazı Kürt gençlerinin de tesiri çoktur. Mütamadî irşadata ve teşvikata rağmen Diyarbakır ve Elâziz vilâyetlerinden Erzurum Kongresine kimsenin iştirak etmemesi ve Kongre mukarreratı herbir tarafta lâzım gelenlere verildiği, maksat anlatıldığı halde el'an matlup teşkilâtın yapılamaması binaenaleyh muntakamda henüz Müdafaai Hukuk Cemiyetlerinin teşekkül etmemesi yüzünden bütün efradı millet makasudı hakikîye ağâh değildir. Bu sebepten bugün merkezi hükûmetle büsbütün kat'ı alâka mercii muhaberat Kongre Heyeti Temsilîyesi olursa muhalifler, siyasî bir maksat takip edenler, bu hareketi ahaliye başka türlü telkin edecekler, hilâfete karşı isyan edilmiş göstererek efkârı tağlit edecekler ve bu veçhile maksatlarını istihsal için taraftarlarını tez-yide çalışacaklardır. Muntakamın İngiliz nüfuz ve işgali altında bulunan yerlere müccavir ve Arabistanla hemhudut olması hasebîle İngilizler de bu noktadan propaganda yapacaklardır.

Fırarîlerin, Malatya livasında aşairi tehyiç için Malatya gelen Kuvvetin Ermeni kuvveti olduğunu ilân etmeleri, aşairi, Ermenilerin Malatyaya hücum edeceği behanesile tehyiç ederek cem'e çalışmaları, Ali Galip Beyin, ahaliye Kongre aleyhinde bulundurmamak maksadile, Kongre hali içtimada iken Erzurumun makamı hilâfet ve merkezi hükûmetle kat'ı alâka etmiş olduğunu ilân etmesi ve bu propagandanın buralara kadar akseylemesi maruzatımı te-yide kâfi delildir.

Henüz Malatya meselesi sükûn kespememişken şimdi mercii muhaberatın Kongre addelerek merkezi hükûmetle büsbütün kat'ı alâka edildiğinin ilân ve işfa edilmesini bu noktai nazardan mahzurlu görüyorum. Bahususunu muntakamda Arap ve Kürt birçok aşair olduğundan bunları hilâfet siyasetile elde tuttuğumuzu nazarı dikkate almak lâzımdır. Erzurum Kongre mukarreratının dördüncü maddesi mucibince bir tazyiki düveli karşısında hükûmetin buraları terk ve ihmal ettiği kat'iyyen tebeyyün eder ve bütün millet de buna kani olursa o zaman tesiratu siyasiye husule getirmek için şeraiti mukarrere tahtında muvakkat bir idareyi bütün millet kabul eder. Esasen

2 - İstanbul Hükûmeti ile ilişkilerin kesilmesi kararlaştırıldıktan sonra padişah adına ve yürürlükteki kanunlar çerçevesinde işlerin yürütülmesi için bu altı maddede yazılanlar yeterli ve uygun görülmüş ve ancak o maddelerin olduğu gibi Kongre tarafından İstanbul Hükûmetine bildirilip eski karar ve isteklerin yerine getirilmesi için kırk sekiz saat süre tanınarak uygun yanıt alınmazsa uygulanması yerinde olacağı oybirliğiyle kararlaştırılmıştır.

3 - Sancağa bağlı ilçe kurullarına da bildirilmiştir. Oralardan da alınacak yanıtlar bilginize sunulacaktır efendim.

**Doğu Anadolu İleri Erzincan
Merkez Kurulu Hakları
Savunma Derneği
Erzincan, 15/9/1919**

Sıvasta Genel Kongre Kurulu Başkanlığına

14/9/1919 telgrafımıza ektir: Kemah ilçesi de merkezimizin düşüncesine katılarak Kongrenin kesinlikle alınmış kararlarını kabul etmiştir.

Erzincan Merkez Kurulu

Diyarbakırdan, 14/9/1919

**BELGE, 88.
Çok önemli ve ivedidir
Dakika geciktirilemez
Sayı
2385**

Sıvasta K.O. 3 Komutanlığına

Genel Kongre Temsilci Kuruluna:

Milletin güvendiği bir hükûmet kurulana kadar İstanbul hükûmeti ile ilişki kesilerek yazışma yerinin Genel Kongre Temsilci Kurulu olmasında, bölgemiz durum ve görüşü bakımından aşağıdaki sakıncalar bulunduğu dikkati çekmeyi gerekli buldum.

Bitlis ilinin bir parçası dışında bölgem düşman işgali altında olmanın acısını duymamıştır. En çok bu nedenle ve başka birkaç etkenden ötürü gerekenlerin aydınlatılmasına karşın bölgemde Doğu İllerinin öbür yerleri gibi tek topluluk durumunda ulusal birlik ve düşünce beraberliği yoktur. İki ay önce Diyarbakırda yapılmak istenilen değişiklik ve son Malatya olayı buna kanıttır. Bunda İngiliz propagandası ve İngiliz parasile aldatılmış bazı Kürt gençlerinin de etkisi çoktur. Sürekli aydınlatmalara ve özendirmelere karşın Diyarbakır ve Elâziz illerinden Erzurum Kongresine kimsenin katılmaması ve Kongre kararları herbir yanda gerekenlere verildiği, amaç anlatıldığı halde hâlâ istenilen örgütün kurulmaması ve böylece bölgemde daha Hakları Savunma Derneğinin kurulmaması yüzünden bütün ulus bireyleri gerçek amaçları bilmiyorlar. Bu nedenle bugün İstanbul hükûmetiyle büsbütün ilişki kesilerek haberleşme yeri Kongre Temsilci Kurul olursa muhalifler, politik bir amaç güdenler, bu davranışı halka başka türlü yansıtacaklar, halifelige karşı ayaklanılmış gibi göstererek kafaları karıştıracaklar ve bu yoldan amaçlarını elde etmek için yandaşlarını arttırmaya çalışacaklardır. Bölgemizin İngiliz etkinliği ve işgali altında bulunan yerlere yakın ve Arabistanla sınırdas olması nedeniyle İngilizler de bu noktadan propaganda yapacaklardır.

Kaçakların, Malatya sancağında aşiretleri telâşlandırmak için Malatya gelen kuvvetin Ermeni kuvveti olduğunu yaymaları, aşiretleri, Ermeniler Malatya'ya saldıracak diye yersizce telâşlandırarak toplamaya çalışmaları, Ali Galip Beyin, halka Kongreye karşı bulundurmamak amacıyla, Kongre toplantıda iken Erzurumun halifelikle ve İstanbul hükûmeti-ile ilişki kesmiş olduğunu duyurması ve doğrulamaya yeter kanıttır.

Daha Malatya sorunu yatışmamışken şimdi haberleşme yerini Kongre sayarak İstanbul hükûmetiyle büsbütün ilişki kesildiğinin açığa vurulup duyurulmasını bu açıdan sakıncalı buluyorum. Özellikle bölgemde Arap ve Kürt birçok aşiretler bulunduğu-ndan bunları halifelik politikasıyla elde tuttuğumuzu dikkate almak gerekir. Erzurum Kongre kararlarının dördüncü maddesi uyarınca yabancı devletlerin baskısı altındaki bir hükûmetin buraları önemsemeyip gözden çıkardığı kesinlikle anlaşılır ve bütün millet de buna inanırsa o zaman politik etki yapmak için kararlaştırılan koşullar altında geçici bir yönetimi bütün millet kabul eder. Aslında Ermenistan kurulmasını kim-

Ermenistan teşekkülünü kimse istemediğinden böyle bir zamanda hiç propaganda müessir olamaz. Berveçhiati nikata da nazarı dikkati celbederim:

Zabitan ve memurînin Anadolu efradının aileleriyle uzun müddet muhabere edememesi ahvali ruhiyeleri üzerinde suitesir yapar. Tüccarların, bankaların muamelâtına ait telgraflarının çekilmemesi ecanibin muhaberatının durması da suitesirat hâsül eder. Bundan başka telgraf memurları, kazanılacak hasılatla maaşlarını alacaklardır. Bugün Bitlis memurları beş aydır maaş alamadıklarından istifa eylediklerini, bu hususun makamı aidine bildirilmesini rica ettiler. Bunlar gibi Bitlis vilâyetinde memurîni mülkiyenin de muntazaman maaş alamadıklarını istihbar ettim. Gerek şimdi ve gerekse Kongre mukarreratının dördüncü maddesinin tatbiki, lüzum hâsül olunca ve muvakkat bir idare tesis edilince memurîn ve askerîn maaşatının, masarîfinin menabii mahallîye ile temini imkânı olamayacağından hassaten bu vaziyet uzun devam ederse iâşe buhranı zaptı raptı ve her türlü fenalığı tevhit edeceğinden bu hususta ne tedbir düşünüldüğüne dair tenvir olunmaktığı arzu ederim. Hükümeti merkezîye, İngiliz nüfuzunda olduğuna göre her türlü ısrara ve mesaiye rağmen İngilizlerin nüfuzundan ve arzusunun başka hareket yapacak bir hükümet teşkiline imkân olmaz ve rekabeti düveliye de bunun husulünü temin edemezse, İngilizler de hükümetin muvafakatile vâsi miyasta bir işgal plânı tatbik ederse yeni baştan İngilizlerle muharebeye girişmeye Kongre taraftar mıdır ve girişildiği takdirde muvaffakiyetten ne dereceye kadar emindir ve bu hareketi musırrane vatanın menafîine muvafık mıdır. Bu cihet hakkında da tenvir edilmeliğimi istirhan ederim. Bugün için muvakkat idarenin mahzurîyetini arzettim. Hususî tüccar malı ve ecanibe ait telgrafların kontrol edilmek üzere çekilmesine kolorduların ciheti mülkiyenin ihtiyacatına ve pek mühim işlerine dair olan muhaberatının yapılmasına taraftar ve esasen bu muntakanın İstanbul muhaberatı Sivastan geçtiğinden oraca da kontrol edilebilir. Şimdilik Sivas ve Diyarbakır merkezindeki resmî muhaberatı tutmak, mütemedi müracaatlar ve turuku saire ile icrayı tesire çalışmak ile iktifa edilmesine taraftar olduğumu arz ederim. Harekât, 2385.

**K.O. 13 Kumandanı V.
Ahmet Cevdet**

VESİKA, 89.
Gayet aceledir
Hiç durmayacaktır

Malatya, 15/9/1335

Sıvasfa K.O. 3 Kumandanlığına

C: 13/14, 9, 1335 mukarrerat hakkındaki şifreye:

1 - Mukarreratın bütün mevadına kanaati vicdanîye ile muvafakat eylerim. Ancak Elâziz ve Malatya ve civarlarında kasabat, nevahi ile kurada henüz Kongrenin maksadı ve programı hemen umumiyetle meçhul olduğundan hükümeti merkezîye ile kat'ı alâka edilmenin hilâfetten ayrılmak, padişahu tanımamak gibi suítefsirlere cahil ahali ve Ekradı Kürtlük amali besleyenler tarafından isyana teşvik edilmeleri gibi birtakım münasebetsizliklere mahal ve meydan bırakacağı zannediyorum. Bu sebeple Elâziz vilâyeti halkının da Kongrenin maksat ve emelinden haberdar edilerek hiç olmazsa bir derece tenvirlerine değin bu hususun tehir edilmesini tensip buyurulursa muvafık bulduğumu arz ederim.

Alay 15 Kumandanı İlyas

VESİKA, 90.

Sıvas, 16 Eylûl 1335

Sivasta münakit Umumî Kongre Heyeti Temsilîyesine

Kongrece itihazı tasavvur edilen tedabiri havi mevadda karşı düşündüğümüz noktaları berveçhizir arz ediyoruz.

1 - Tebliğ buyurulan mevadın heyeti mecmuasından memlekette bir idarei muvakkate ilân edileceği anlaşılmaktadır.

2 - İdarei muvakkatenin ilânını icab eden esbap ve mesail Erzurum ve Sivas Kongreleri mukarrerat ile tespit edilmiş (Erzurum mukarreratı madde 4, Sivas Kongresi mukarreratı madde 5) ve binaenaleyh her iki kongrenin kararlarıyla hükümeti merkezîyenin memleketimizden bir cüz'ünün terk ve ihmali ıstırrarında bulunduğu bir zamanda icra edilecek bir tedbirin, şu dakikada

se istemediğinden böyle bir zamanda hiçbir propaganda etkili olamaz. Aşağıdaki noktalara da dikkatinizi çekerim:

Subay ve sivil görevlilerden Anadolu'da bulunanların aileleriyle uzun süre haberleşmesi moralleri üzerinde kötü etki yapar. Tüccarların, bankaların işleriyle ilgili telgraflarının çekilmemesi yabancıların haberleşmelerinin durmasının da kötü etkileri olur. Bundan başka telgraf memurları, kazanılacak gelirlerle maaşlarını alacaklardır. Bugün Bitlis memurları beş aydır maaş alamadıklarından görevden çekildiklerini, bu durumun ilgili yetkililere bildirilmesini rica ettiler. Bunlar gibi Bitlis ilinde sivil görevlilerin de düzenli olarak maaş alamadıklarını haber aldım. Gerek şimdi gerek Kongre kararlarının dördüncü maddesinin uygulanması, zorunluğu doğunca ve geçici bir yönetim kurulunca memurların ve askerîn maaşlarının, giderlerinin yerel kaynaklardan karşılanması olanak dışı bulunacağından özellikle bu durum uzun sürerse beslenme bunalımı düzeni bozup her türden kötülük doğuracağından bu konuda ne önlem düşünüldüğü ile ilgili olarak aydınlatılmamı isterim. İstanbul Hükümeti, İngiliz etkisi altında olduğuna göre her türlü direnmeye ve çabaya karşın İngilizlerin etkisi ve isteği dışında davranacak bir hükümet kurulamaz ve devletlerin yarışması da bunu sağlayamazsa, İngilizler de hükümetin onayı ile geniş ölçüde bir işgal plânı uygularsa yeni baştan İngilizlerle savaşa girişmeyi Kongre kabul eder mi ve girişilirse başarıya ne kertede güvenmektedir ve bu direniş vatanın çıkarına uygun mudur? Bu konuda da aydınlatılmamı dilerim. Bugün için geçici yönetimin sakıncalı olduğunu söyledim. Özel tüccar malı ve yabancılarla ilişkin telgrafların denetimden geçirilerek çekilmesine kolorduların ve sivil yönetimin gereksinimlerine ve pek önemli işleriyle ilgili olan haberleşmelerin yapılmasından yanayım ve aslında bu bölgenin haberleşmeleri Sivastan geçtiğinden oraca da kontrol edilebilir. Şimdilik Sivas ve Diyarbakır merkezlerinde resmî haberleşmeleri tutmak, sürekli başvurular ve başka yollardan etki yapmaya çalışmak ile yetinilmesinden yana olduğumu bilgimize sunarım. Harekât, 2385.

**K.O. 13 Komutanı V.
Ahmet Cevdet**

BELGE, 89.
Çok ivedidir
Hiç durmayacaktır

Malatya, 15/9/1919

Sivasta K.O. 3 Komutanlığına

K: 13/14, 9, 1919 karar ile ilgili şifreye:

1 - Kararların tüm maddelerine içten katılıyorum. Ancak Elâziz ve Malatya ve yörelerindeki ilçeler, bucaklar ile köylerde daha Kongrenin amacı ve programı hemen genellikle bilinmediğinden İstanbul hükümeti ile ilişki kesilmesinin halifelikten ayrılmak, padişahu tanımamak gibi yanlış yorumlara cahil halk ve Kürtleri Kürtlük emeli besleyenler tarafından ayaklanmaya özendirilmeleri gibi birtakım münasebetsizliklere neden olacağını sanıyorum. Bu nedenle Elâziz ili halkına o Kongrenin amaç ve emeli hakkında bilgi verilerek hiç olmazsa biraz aydınlatılana değin bu konunun ertelenmesi kabul edilirse uygun olacağını bilgimize sunarım.

Alay 15 Komutanı İlyas

BELGE, 90.

Sıvas, 16 Eylûl 1919

Sivasta toplanan Genel Kongre Temsilci Kuruluna

Kongrece alınması düşünülen önlemlerle ilgili maddelere karşı düşündüğümüz noktaları aşağıda sunuyoruz.

1 - Bildirilen maddelerin tümünden memlekette bir geçici yönetim ilân edileceği anlaşılmaktadır.

2 - Geçici yönetimin ilânını gerektiren nedenler ve sorunlar Erzurum ve Sivas Kongreleri kararlarıyla saptanmıştır (Erzurum kararları madde 4, Sivas Kongresi kararları madde 5) ve buna göre her iki kongrenin İstanbul hükümetinin memleketimizden bir parçasına önem vermeyerek ona bırakmak zorunda kaldığı bir zamanda alınacak bir önlemin, şu dakikada alınması kararların

ittihazı kararnamenin yedinci maddesindeki (mukadderatı memleket ve milleti kat'iyen tayin ve tespit edecek vaziyetler için dahi son ve kat'i kararı Kongre müzakeresi ile ita edebilir) sarahat veçhile Umumî Kongreye ait bir hak olarak görülmekte ve memleketin, milletin mukadderatına taallük eden en ağır ve en ziyade mucibi mes'uliyet bir kararın ittihazı zamanında kararnamenin mevaddı sairesine istinat etmek imkânı görülememekte olduğundan bu cihet hakkında nazarı dikkatlerini celbetmeyi bir vazife addeyleriz. Bilhassa hali hazırın on, on beş gün, hatta bir ay kadar daha idamesi imkânı mevcuttur.

3 - Memleket, bugün bir sükûnu tam halinde bulunduğundan ve muzaheretini umumîyeyi tam manasile temin eden bu sükûnu ihlâl edecek en ufak bir haber ana vatanda anarşiyi tevliit eder. Aksi propagandaların nakes bulmasına ve belki de efkârı umumîyenin zehirlenmesine sebep teşkil edebilir.

4 - Millet'in maruzatını zâtı şahane arz ve iblağ edebilecek vesaiti kemali sükûn ve samimiyetle ve tatlı bir şekilde arayarak böyle büyük ve mes'uliyetli bir işi son bir müracaatgâh olarak kabul etmek ve tacil etmemek daha muvafık olur.

5 - Binaenaleyh amel ve tezahüratı millîyeye bir sureti hainanede karşı durmak istiyen hükümeti merkezîyeyi vesaiti sairei siyasîye ve idarîye ile iskat edebilmek çarelerini ihzar etmikle beraber hali hazırın on, on beş gün daha temdidî suretile hükümeti merkezîyeye son ve kat'i bir mühlet vermek ve bu müddet zarfında ahvalin islahı imkânı bulunamadığı takdirde bütünü mes'uliyeti, hükümeti merkezîyeyi idare eden eşhasa tahmil ederek ve Umumî Kongreyi içtimaa davet eyliyerek verilecek karar veçhile ittihazı tedabir eylemek icab edeceği kanaatindeyiz.

6 - Maruzatımız veçhile Umumî Kongre idarei muvakkate kararını kabul eylediği takdirde üçüncü ve dördüncü maddeler hakkındaki maruzatımız şudur. Memurînin amel ve cereyanı millîye karşı icrayı tesir edebilecek aksanı muayyendir. Bu, bilhassa idare, inzibat memurlarına münhasır kalabilir. Binaenaleyh bu kararı umumînin - küçük memurların istisnasile - yalnız icrayı tesir ve nüfuz edebilecek memurîne hasrı lâzümgeleceğini zannederiz. Memurîn ve muhalifin hakkında tatbik edebilecek tarzı hareket bidayeti meşrutiyette olduğu gibi bir şuriş vücuda getirmesi ihtimal haricinde değildir. Binaenaleyh emri idare hakkında ittihaz edilecek kararların pek ciddî bir tahkik ve tetkike istinat etmesi selâmeti memleket namına elzem görülmektedir. Bilvesile teyidi ihtiramata eyleriz.

**Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Sivas Heyeti Merkezîyesi**

VESİKA, 91.

Tel

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Trabzon, 15/9/1335

Esselâmüaleyküm. Sivas Kongresinin beyannamesini ve bilâhare şifre ile vukubulan tebliğatınız aldık. Cevaben bildirdiğimiz mütealeat Kâzım Paşa Hazretlerince görülmek arzu edilmiş ve görülmüştür. Müşarileyh bazı mütealeat dermeyeran ederek cevap ita buyuruyorlar. Buna da cevaben yanımızdaki telgrafnameyi kendilerine keşide edeceğim. Şimdi o tafsilâtı tekrar etmek müşkül olacaktır. Aynen Erzurumdan talep buyurunuz. Şu kadar ki hulasaten bazı maruzatta bulunayım. Evvelâ Sivas Kongresi umumî kongre şekline girmiş ve bir Heyeti Temsiliye vücuda getirmiş olduğu anlaşılıyor ki, bu cihet mukarreratımıza münafidir. Bundan başka Sivas Kongresi Heyeti Temsiliyemiz meyanına aza intihabına salâhiyyetar olamayacaktır. Bu cihetler malûmu samilerinizdir. Hükümeti merkezîye ile kat'î muhaberet mukarreratı esasîyemizin dördüncü maddesinin haricinde bir emrivaki oldu. Bunu münakaşaya zaman müsait değil. Ancak şifre telgrafnamenizin altıncı maddesinde salâhiyyet ve mercüyet meselesi efkârı umumîye nazarında pek nahoş tesirler yapacaktır. Bu cihetten kat'iyen sarfı nazar buyurulmalıdır ve arzuyu millîye muvafık bir kabinenin tarafı şahane teşkiline kadar hücumla memurîn mevzuatı kanunîye dairesinde ifayı vazife eylemelidirler. Malûmu samileridir ki, Erzurumda ittihaz eylediğimiz mukarreratı mucibince Sivas Kongresi mevaddı esasîyeyi aynen kabul ettiği takdirde - ki etmiştir nizamnamemizi tadile salâhiyyetar olmadığı için bir seneye kadar Heyeti Temsiliyemize tebaiyete ve heyeti merkezîyeye şeklinde muhabereye mecbur olacak idi. Revişi halden bu şeklin haricine çıldığı anlaşılıyor. Erzurum mukarreratı hakkında ezhanı umumîye bir devrei ihtiaz geçirdiği bugünlerde anın gayri ahkâma şüpheli nazarla bakacağından şüphe buyurmayınız. Mukarreratı esasîyemizin dördüncü maddesi hilâfında hâsıl olan emrivakie menafîi memleket namına muvakkat bir zaman için sükût ediyorum.

yedinci maddesindeki (ülke ve ulusun kaderini kesinlikle belirleyip saptayacak durumlarda bile son ve kesin kararı Kongre görüşerek verebilir) açıklaması uyarınca Genel Kongreye düşen bir hak olarak görülmekte ve memleketin, milletin kaderine ilişkin en ağır ve en çok sorumluluk doğuracak bir kararın alınması zamanında kararların öbür maddelerine dayanmak olanağı bulunmamakta olduğundan bu konuya dikkatinizi çekmeyi bir ödev sayarız. Özellikle bugünkü durumun on, onbeş gün, hatta bir ay kadar daha sürdürülmesi olanağı vardır.

3 - Memleket, bugün tam bir dinginlik içinde bulunduğundan ve kamu oyunun tam anlamıyla desteklediği bu dinginliği bozacak en ufak bir haber ana vatanda anarşi doğurur. Ters propagandaların yankı bulmasına ve belki de kamu oyunun zehirlenmesine neden olabilir.

4 - Millet'in isteklerini padişaha sunup iletebilecek yolları tam bir soğuk kanlılık ve içtenlikle ve tatlılıkla arayarak böyle büyük ve sorumluluk bir işi başvurulacak son yol olarak kabul etmek ve aceleye getirmemek daha uygun olur.

5 - Bu duruma göre ulusal amaç ve girişimlere hainlikle karşı durmak istiyen İstanbul hükümetini başka politika ve yönetim araçlarıyla düşürebilmek yollarını hazırlamakla birlikte bugünkü durumun on, onbeş gün daha sürdürülmesi yoluyla İstanbul hükümetine son ve kesin bir süre tanımak ve bu süre içinde durumu düzeltme olanağı bulunamazsa bütün sorumluluğu, İstanbul hükümetini yönetenlere yükleyerek ve Genel Kongreyi toplantıya çağırarak verilecek karar uyarınca önlemler almak gerekeceği kanısındayız.

6 - Bildirdiğimiz yolla Genel Kongre geçici yönetimi kabul ederse üçüncü ve dördüncü maddelerle ilgili olarak şunları söylemek isteriz. Görevlilerin ulusal amaçlara ve akıma karşı etki yapabilecek bölümleri belirlidir. Bu, özellikle yönetim ve kolluk görevlilerine özgü kalabilir. Şu halde bu genel kararın küçük memurlar dışında - yalnız etkin olabilecek görevlilere uygulanması gerekeceğini sanıyoruz. Memurlara ve muhaliflere uygulanabilecek davranış biçiminin meşrutiyetin ilk günlerinde olduğu gibi bir kargaşa oluşturması olmaz şey değildir. Bu nedenle yönetim işleri konusunda alınacak kararların çok sağlam bir araştırma ve incelemeye dayanması ülkenin esenliği açısından çok gerekli bulunmaktadır. Bu fırsattan yararlanarak saygılarımızı yineleriz.

**Hakları Savunma Derneği
Sivas Merkez Kurulu**

BELGE, 91.

Tel

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Trabzon, 15/9/1919

Esselâmüaleyküm. Sivas Kongresinin bildirisini ve sonra da şifre ile yapılan bildirimini aldık. Karşılık olarak bildirdiğimiz düşünceler Kâzım Paşa Hazretleri tarafından görülmek istenmiş ve görülmüştür. Paşa bazı düşünceler ileri sürerek yanıt veriyorlar Buna da karşılık olarak yanımızdaki telgrafi kendilerine çekeceğim. Şimdi ayrıntıları yinelemek güç olacaktır. Olduğu gibi bildirilmesini Erzurumdan isteyiniz. Şu kadar ki özel bazı görüşleri bildireyim. Birincisi Sivas Kongresinin genel kongre biçimi almış olduğu ve bir Temsilci Kurul oluşturduğu anlaşılıyor ki, bu nokta kararlarımıza aykırıdır. Bundan başka Sivas Kongresi Temsilci Kurulumuza üye seçmeye yetkili olamayacaktır. Bu konuları bilirsiniz. İstanbul hükümeti ile haberleşmeleri kesmek kararı temel kararlarımızın dördüncü maddesinin dışında bir oldu bitti oldu. Bunu tartışmaya durum elverişli değil. Ancak şifre telgrafınızın altıncı maddesinde yetki ve yazışma yeri konusu kamu oyununda pek hoş olmayan etkiler yapacaktır. Bundan kesinlikle vazgeçilmelidir ve ulusal isteğe uygun bir kabine padişah tarafından kurulana dek tüm görevliler kanunlar çerçevesinde görev yapmalıdırlar. Bilirsiniz ki, Erzurumda aldığımız kararlar gereğince Sivas Kongresi temel maddeleri olduğu gibi kabul ederse - ki etmiştir - tüzüğümüzü değiştirmeye yetkili olmadığı için bir yıl kadar Temsilci Kurulumuza bağlı olarak ve merkez kurulları niteliğinde haberleşmek zorunda olacak idi. İşin gidişinden bu biçimin dışına çıldığı anlaşılıyor. Erzurum kararları hakkında kamu oyunun bir duraksama geçirdiği bugünlerde onun dışındaki hükümlere şüpheli gözlerle bakacağından kuşku duymayınız. Temel kararlarımızın dördüncü maddesine aykırı olarak oluşan olup bitti karşısında memleket çıkarı için geçici bir süre için susuyoruz.

Bütün samimiyet ve hürmetle arz ederim ki, Erzurum Kongresindeki bilcümle ahkâmı müttehazeye riayetkar ve o uğurda herkesten ziyade fedakâr olacağız. Fakat anın haricinde yapılacak muameleye iştirak edemeyeceğiz. Gerek zâtı samilerinin ve gerek rüfekayi muhteremizin de birlikte itihaz ettiğimiz kararlara hürmetkâr olacağımıza emniyetimiz berke-maldir.

VESİKA, 92.

Servet

Erzurum, 15/9/1335

Sivasta Umumî Kongre Heyeti Temsilîyesine

Servet ve İzzet Beylerin kongre sualine karşı aynen muttali olduğum cevaplarına muka-bil kendilerine yazdığım mütaleat aynen berveçhiatidir. Aynı zamanda 14/9/1335 tarihli şif-reli telgrafnamei âlilerinin cevabı olduğuna arz ederim.

**K.O. Kumandanı
Kâzım Karabekir**

SURET

1 - Sivas Kongresinin istifsarına cevaben Trabzon heyetinden Servet, İzzet ve Zeki Bey-lerin vermek istedikleri cevabı okudum, pek yakından tanıdığım bu zevata itimat ve hürmet-im fevkalâdedir. Mumaileyhimin mütaleatına saik olan fikri asliyi anlıyorum ve taraftarım. Yalnız teferuat hakkındaki nikatı nazarımız berveçhiatidir.

a) Nizamnamenin mevzuubahs olan dördüncü maddesinde yalnız bir tazyiki haricî karşısında terk ve ihmal şıkkı nazarı dikkate alınmıştır. Filhakika vakayii ahirede bu madde-nin dal olabileceği bir terk ve ihmal keyfiyeti yoksa da haricinin teşvik ve teşciile Dahiliye ve Harbiye Nâzırları tarafından tertip ve Ali Galibe tebliğ edilmiş olan ve suretleri size de yazı-lan bir ihanet var ki, bu defa nizamnamenin esnayı tanziminde derpiş edilebilen ihtimalâtun fevkinde ve seri ve kat'î tedbirleri âmiridir.

b) Erzurum Kongresi Şarkî Anadolu vilâyatının muhafazai hukuku için toplanmış ve kararını Şarkî Anadolu vilâyatı namına vermişti. Sivasta in'ikat eden kongre ise umum mil-leti temsil eden bir kongredir ki, bu kongrenin de ayrıca bir heyeti temsilîyesi ve vaziyeti ha-zıraya göre kararları olması bir emri tabiidir ve mantıktır. Sivastaki Umumi Millî Kongre ve Heyeti Temsilîyesi Şarkî Anadolu vilâyatı heyeti temsilîyesini ilga etmiş olmuyor ve bu He-yeti Temsilîye bittabi her an mevcuttur. Yalnız bu Heyeti Temsilîyeden olup da elyevm Sivas Kongresi Heyeti Temsilîyesine dahil olmuş bulunanlar varsa bunların Şarkî Anadolu vilâya-tı heyeti temsilîyesinden istifa etmelerini talep etmek doğru olabilir. O zaman Sivas Kongresi umum milletin menafîini ve Şarkî Anadolu vilâyatı Heyeti Temsilîyesi de münhasıran Şarkî Anadolu vilâyatının hukuk ve menafîini muhafaza ve müdafaa kudretinde bulunmuş olurlar ve Umumî Kongrenin hükûmeti merkezîye ile kat'î alâka etmesini ve makamı resmîyeyi kat'î muhabereye davet etmesini zarurî bulurum.

Çünkü hükûmeti merkezîye, içinde milleti yekdiğerile kitale hem de eşhası resmîye de-lâletile teşvik eden Dahiliye ve Harbiye Nâzırları var ki, makamı mülkiye ve askerîye artık bu nâzırlarla bittabi muhabere edemezler. Sadrazama gelince bu da bu iki hain nâzırı hâlâ mevkilerinde tutmakla bu nâzırların mürevvici efkârı ve amali olduğuna isbat etmekle ber-a-ber milletin ve kolorduların halife ve paşamız efendimiz hazretlerine vukubulan maruzatı-na da musırnan mâni olmaktadır. Binaenaleyh hükûmeti merkezîyenin bu ihaneti hakkında şevketmaap efendimizin ve umumun nazarı dikkati ve hak kuvvetini öğrenmek merakını celp için dahilin merkezle muhabereye kat'etmesinden başka çare kalmamıştır. Esasen kat'î mü-nasebete ve münasebet tabiri de doğru değildir. Hükûmet milletin emniyet ve itimadını kay-betmiş olduğu için Kanunu Esasî mucibince bizatihi sakit ve madumdur.

Bundan başka pek mühim sebeple de yapılmış olan bir işe ademi iştirak şimdiye kadar pek samimi bir surette muhafaza edilen valî vilâyat ile muhafaza edileceği muhakkak olan vahdeti idareyi ihlâl eder. Yalnız kongre tarafından yazılan maddeler hakkında beyanı mü-talea edilmesi ve evelce yapılmış olan ıztırarî işin tasvip olunması fikrindeyim.

c) Kongrenin altıncı maddesinde teklif ettiği merciyet ve salâhiyet keyfiyeti meselenin ruhu esasîyesini teşkil etmektedir ki, bu mephaste şimdiden istimal edilmemesi hususunda tamamen hemfikirim. Umumî Kongre şayanı itimat bir hükûmet resikâra gelinceye kadar ancak bir istişarî mahiyet ve kudretini muhafaza eyler. Ve Kongre Heyeti Temsilîyesinin teklifatından birden beşe

Bütün içtenlik ve saygıyla bildiririm ki, Erzurum Kongresinde alınan tüm kararlara uyacağız ve o uğurda herkesten çok özverili olacağız. Ama onun dışında yapılacak işleme katılamayacağız. Gerek sizin ve gerek sayın arkadaşlarımızın da birlikte aldığımız kararlara saygılı olacağınıza çok güvenim vardır.

Servet

BELGE, 92.

Erzurum, 15/9/1919

Sivasta Genel Kongre Temsilci Kuruluna

Servet ve İzzet Beylerin kongre sorusuna karşı verdikleri ve olduğu gibi öğrendiğim yanıtlarına karşı benim kendilerine yazdığım düşünceler olduğu gibi aşağıdadır. Aynı za-manda 14/9/1919 tarihli şifreli telgrafınızın karşılığı olduğunu bildiririm.

**K.O. 15 Komutanı
Kâzım Karabekir**

ÖRNEK

1 - Sivas Kongresinin yönelttiği soruya karşılık olarak Trabzon kurulundan Servet, İ-z-zet ve Zeki Beylerin vermek istedikleri yanıtı okudum, çok yakından tanıdığım bu kişilere pek çok güven ve saygım vardır. Onların görüşlerine neden olan temel düşünceyi anlıyorum ve buna katılıyorum. Yalnız ayrıntılar üzerindeki görüşmelerimiz aşağıdadır.

a) Tüzüğün sözkonusu olan dördüncü maddesinde yalnız bir dış baskı karşısında toprak bırakılması seçeneği dikkate alınmıştır. Gerçekten son olaylarda bu maddenin uygulanabileceği bir toprak bırakma durumu yoksa da kışkırtma ve yüreklendirmesiyle İçişleri ve Savaşları Bakanları tarafından düzenlenip ve Ali Galibe bildirilmiş olan ve örnekleri size de yazılan bir ihanet var ki, bu şimdiki tüzüğün düzenlenmesi sırasında ak-la gelebilmesi olasılıkların üstünde ve ivedi ve kesin önlemler alınmasını zorunlu kılmak-tadır.

b) Erzurum Kongresi Doğu Anadolu illerinin haklarının korunması için toplanmış ve kararını Doğu Anadolu illeri adına vermişti. Sivasta toplanan kongre ise tüm milleti tem-sil eden bir kongredir ki, bu kongrenin de ayrı bir temsilci kurulu ve bugünkü duruma gö-re kararları olması doğal ve mantıklı birşeydir. Sivastaki Genel Ulusal Kongre ve Temsil-ci Kurulu Doğu Anadolu illeri temsilci kurulunu kaldırmış olmuyor ve bu temsilci kurul elbette her zaman vardır. Yalnız bu Temsilci Kuruldan olup da şimdi Sivas Kongresi Tem-silcisi Kuruluna girmiş bulunanlar varsa bunların Doğu Anadolu İlleri Temsilci Kurulla-rından çekilmelerini istemek doğru olabilir. O zaman Sivas Kongresi tüm milletin çıkarla-rını ve Doğu Anadolu İlleri Temsilci Kurulu da sadece Doğu Anadolu illerinin hak ve çı-karlarını koruyup savunma yetkisinde bulunmuş olurlar ve Genel Kongrenin İstanbul Hü-kûmeti ile ilişki kesmesini ve resmî görevlileri haberleşmeleri kesmeye çağırmasını zorun-lu bulurum.

Çünkü İstanbul Hükûmeti içinde milleti birbirini öldürmeye hem de resmî görevliler eliyle kışkırtan İçişleri ve Savaşları Bakanları var ki, sivil ve asker görevliler artık bu ba-kanlarla elbette haberleşemezler. Başbakana gelince bu da bu iki hain bakamı hâlâ yerlerin-de tutmakla bu bakanların görüşlerine ve amaçlarına katıldığını kanıtlamakla birlikte mil-letin ve kolorduların halife ve padişahımız efendimiz hazretlerine yaptıkları sunulara da eng-el olmaktan direnmektedir. Şu halde İstanbul hükûmetinin bu ihaneti konusunda padişahı-mızın ve herkesin dikkatini çekmek hak ve gücünü öğrenmek merakını uyandırmak için ül-ke içindekilerin İstanbulla haberleşmeyi kesmelerinden başka çıkar yol kalmamıştır. Ger-çekte ilişki kesme ve ilişki deyimi de doğru değildir. Hükûmet milletin inan ve güvenini yi-tirmiş olduğu için Anayasa gereğince kendiliğinden düşmüş ve yok olmuştur.

Bundan başka çok önemli bir nedenle de yapılmış olan bir işe katılmamak şimdiye ka-dar pek içtenlikli olarak korunmuş olan il valileri ile korunacağı kesin olan yönetim birliği-ni bozar. Yalnız kongre tarafından yazılan maddeler konusunda düşünce bildirilmesi ve ev-velce yapılmış olan zorunlu işin onaylanması düşüncesindeyim.

c) Kongrenin altıncı maddesinde önerdiği haberleşme yeri ve yetki konusu sorunun özünü oluşturmaktadır ki, bu konunun şimdiden kullanılmaması düşüncesinde tamamen aynı düşüncede-yim. Genel Kongre güvenilir bir hükûmet işbaşına gelinceye dek ancak bir danışma organı niteliği ve gücü taşır. Ve Kongre Temsilci Kurulunun önerilerinden birden beşe kadar olan maddelerine

kadar olan maddelerine gelince bunların mahiyetleri itibarile Kongrece değil sorulmasını, hatta beyanname halinde veya bir temenni şeklinde bile neşrini fazla görürüm. Çünkü bu maddeler zaten yapılmakta ve ortada bu maddeleri yazdıracak bir vak'a görülmemekte olduğu gibi tazammun ettikleri esasat ta kavanini mevzua mevaddından başka bir şey değildir.

Dediğim gibi rey sorulması icap eden yalnız altıncı maddedir ki bu baptaki fikrim de yukarıda yazılmıştır. Hükümeti merkezîyenin teşebbüs ettiği ihanetkârane hareket anasir arasında ihtilâf ve fecayi hudusunu ve binnetice memleketin işgal ve inkasımını tevli edecek mahiyettedir. Sivas Kongresinin bu vak'a karşısında itihaz ettiği tedabir ve milletin Kongre mukarreratına tamamen iştirak ve muzaheretle suretile bir mevcudiyeti millîye gösterilmesi sayesindedir ki, hükümeti merkezîyenin tertip ettiği plân akamete uğratılmış ve memleketin işgaline bâdi olacak halat bertaraf edilmiştir. Hatta bilhassa bu mesele için 13/9/1335 de Malatyaya gelen İngiliz Miralayı Bell, eşirra ile beraber bulunan Binbaşı Nowilin harekât ve teşvikatından İngiliz Hükümetinin malûmatı olmadığını ve geri alınılacağını söylemiş ve mületin azim ve kararı karşısında meseleyi bu suretle tevli ve tamir mecburiyetinde kalmıştır. Keyfiyetin zâtı şahaneye arz ve ismai meselesine gelince bunun için bir heyeti mahsusanın İstanbulla gönderilmesi gidecekler için muhataralı ve makasından bu suretle temini de imkânsızdır. Bu husus başka suretle temin edilmektedir.

2 - Dahiliye ve Harbiye Nâzırlarının müşterek imzasını havi vesika hükümeti merkezîyenin nasıl bir ihanet plânı tertip etmiş olduğunu tamamen göstermektedir. Bu vesaike Trabzon Heyeti merkezîyesi görmemiş ise bir suretinin verilmesi ve bunun üzerine yazılacak cevapta tadilât yapıp yapılmadığının ve yapıldı ise muaddel suretinin iş'arı.

VESİKA, 93.

Kongre Riyaseti Aliyesine

Miralay Vasıf Bey	Karahisarlı Sahip
Husrev Sami Bey	Eskişehir
Hakkı Behiç Bey	Bursa
Ömer Mümtaz Bey	Ankara
Mazhar Bey	Denizli ve Aydın
Ratıpzade Mustafa Efendi	Niğde

Balâda esamileri muharrer zevatı muhteremeyi mümessil olarak intihabını arz ederiz.

11 Eylül 1335

Karahisarlı Sahip	Bu dahi	Eskişehir	Bu dahi	Bu dahi
Mehmet Şükrü	Salih	Halil İbrahim	Hüseyin	Şükrü

Denizli	Bu dahi	Bu dahi	Niğde	Bor
Yusuf	Necip Ali	Okunamadı	Mustafa	Halit Hami

Nevşehir	Bursa	Alaşehir	Samsun	Yozgat	Ömer
Osman	Asaf	Naci	Süleyman	Bahri	

VESİKA, 94.

Sivas, 16/9/1335

On Beşinci Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretlerine

C: 15/9/1335

Servet ve İzzet Beylerin, Heyeti Temsilîyenin Trabzon Heyeti Merkezîyesinden istizah eylediği hususata, cevaben çektikleri açık telgrafname alındı. Muhteviyatının açık olarak işaası mahzurdan salim olmayıp bu mütaleatı Heyete Temsilîye tamamen Servet ve İzzet Beylerin şahsî mütaleaları olarak telâkki eder. Heyeti Temsilîye tamimden talep ettiği mütaleatı İzzet ve Servet Beylerden değil nizamname mucibince Trabzon Heyeti Merkezîyesinden talep etmiştir. Servet ve İzzet Beylerin noktâi nazarlarını havi hususî telgrafname ile tarafı âlinizden hem kendilerine ve hem de He-

gelince bunların nitelikleri gereği Kongrece değil sorulmasını, hatta bildiri olarak ya da bir dilek biçiminde bile yayımlanmasını gereksiz bulurum. Çünkü bu maddeler zaten yapılmakta ve ortada bu maddeleri yazdıracak bir olay görülmemekte bulunduğu gibi içerdikleri ilkelere de yürürlükteki kanunların maddelerinden başka bir şey değildir.

Dediğim gibi oy alınması gereken yalnız altıncı maddedir ki bu konudaki düşüncem de yukarıda yazılmıştır. İstanbul hükümetinin giriştiği ihanetli davranış unsurlar arasında anlaşmazlık ve çok acı olaylar çıkmasını ve sonunda memleketin işgal edilip bölünmesini doğuracak niteliktedir. Sivas Kongresinin bu olay karşısında aldığı önlemler ve milletin Kongre kararlarına tam olarak katılıp arka çıkması yoluyla bir ulusal varlık gösterilmesi sayesindedir ki, İstanbul hükümetinin düzenlediği plân başarısızlığa uğratılmış ve memleketin işgaline neden olacak durumlar önlenmiştir. Dahası özellikle bu iş için 13/9/1919 da Malatyaya gelen İngiliz Albayı Dell, alçaklarla birlikte bulunan Binbaşı Nowil'in yaptıklarından ve kıskırtmalarından İngiliz Hükümetinin bilgisi olmadığını ve geri aldırılacağını söylemiş ve milletin sarsılmaz kararlılığı konuyu çevirip düzeltmek zorunda kalmıştır. Durumun padişaha bildirilip iletilmesi konusuna gelince bunun için özel bir kurulun İstanbulla gönderilmesi gidecekler için tehlikeli olur ve amaç bu yoldan sağlanamaz. Bu iş başka yoldan sağlanmaktadır.

2 - İçişleri ve Savaşları Bakanlarının ortaklaşa imzaladıkları belge İstanbul hükümetinin nasıl bir ihanet plânı düzenlemiş olduğunu açıkça göstermektedir. Bu belgeleri Trabzon Merkez Kurulu görmemiş ise bir örneğinin verilmesi ve bunun üzerine yazılacak karşılıklı değişiklik yapıp yapılmadığının ve yapıldı ise değişmiş yanıt örneğinin bildirilmesi.

BELGE, 93.

Yüksek Kongre Başkanlığına

Albay Vasıf Bey	Afyon
Husrev Sabi Bey	Eskişehir
Hakkı Behiç Bey	Bursa
Ömer Mümtaz Bey	Ankara
Mazhar Bey	Denizli ve Aydın
Ratıpzade Mustafa Efendi	Niğde

Yukarıda adları yazılı saygıdeğer kişilerin temsilci olarak seçilmesini öneririz.

11 Eylül 1919

Afyon	Bu da	Eskişehir	Bu da	Bu da
Mehmet Şükrü	Salih	Halil İbrahim	Hüseyin	Şükrü

Denizli	Bu da	Bu da	Niğde	Bor
Yusuf	Necip Ali	Okunamadı	Mustafa	Halit Hami

Nevşehir	Bursa	Alaşehir	Samsun	Yozgat	Ömer
Osman	Asaf	Naci	Süleyman	Bahri	

BELGE, 94.

Sivas, 16/9/1919

On Beşinci Kolordu Komutanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretlerine

K: 15/9/1919

Servet ve İzzet Beylerin, Temsilci Kurulun Trabzon Merkez Kurulundan sorduğu konulara yanıt olarak çektikleri açık telgraf alındı. İçeriğinin açıklanması sakıncasız olmadığından bu düşünceleri Temsilci Kurul bütünüyle Servet ve İzzet Beylerin görüşleri olarak kabul eder. Temsilci Kurul genelgeyle istediği görüşleri ve İzzet ve Servet Beylerden değil Tüzük gereğince Trabzon Merkez Kurulundan istemiştir. Servet ve İzzet Beylerin görüşlerini içeren özel telgraf ile sizin

yeti Temsilyeye cevap olmak üzere dermeyeran buyurulan mütaleat hakkında da berveçhiati izahata lüzum görülmüştür.

a) Evvelâ muamaileyhimayt malûmunuz olan mütaleata saik olan fikri aslıyi keşfetmek maatteşüf Heyeti Temsilyeye mümkün olamamıştır.

b) Nizamnamenin dördüncü maddesi muhteviyatı bir idarei muvakkate teşkili esbap ve şeraitini izah eder. Halbuki malûm vakayii ahirei ihanetkârane sebeble itihaz edilmiş ve edilmesi lüzumu hakkında mütalea sorulmuş olan tedabir hiçbir vakit idarei muvakkate teşkil etmek gayesine matuf değildir. Binaenaleyh bu hususla dördüncü madde arasında münasebet aramağa lüzum yoktur. Tedabir zatı şahaneyeye doğrudan doğruya arzı hale yol bulmak ve meşru bir kabinenin mevkii iktidara ısr'adını istirham etmek maksadına matuftur.

c) Sıvasta in'ikat eden Kongre Garbî Anadolu murahhaslarla Erzurum Kongresinin heyeti umumiyesi, binaenaleyh umum Şarkî Anadolu vilâyatı namına sahibi salâhiyet olmak üzere Kongrenin kararına tevfikân intihap edilen bir heyeti mahsusla bulundurmakla Sivas Kongresi bittabi umum Anadolu ve Rumeli namına ve bütün milleti temsil etmek üzere umumî bir kongre halin kespemışler. İşbu kongre Erzurum Kongresi mukarrerat ve teşkilâtını aynen ve fakat bittabi teşmilen kabul eylemiş ve binnetice Şarkî Anadolu Müdafaaî Hukuk Cemiyeti Anadolu ve Rumeli Müdafaaî Hukuk Cemiyeti unvanı şamili altında tevsiyan tevhit edilmiştir. Nizamnamenin üçüncü maddesi ve Kongrenin mukarreratı esasîyesi zaten bu gayei âliyenin teminini emeli kat'î olarak göstermiştir.

Sivas Umumî Kongresi, Erzurum Kongresinde Şarkî Anadolu Müdafaaî Hukuk Cemiyeti namına intihap eylediği Heyeti Temsilyeye tamamen beyanı itimat ederek aynen Anadolu ve Rumeli Müdafaaî Hukuk Cemiyeti için Heyeti Temsilye olarak kabul eylemiştir. Buna nazaran Sivas Umumî Kongresinin kararları başka, Erzurum Kongresinin kararları başka ve Şarkî Anadolu Müdafaaî Hukuk Cemiyetinin Heyeti Heyeti Temsilyesi başka ve Anadolu ve Rumeli Müdafaaî Hukuk Cemiyetinin Heyeti Temsilyesi başka gibi başkalıklar ve ayrılıklar elbette mevzuubahs olamaz ve bunun mevzuubahs olması şüphesiz ki, pek samimî olan maksadı vahdet ve gayei mukaddesemiz için son derece muzırdır. Bu takdirde birbirini ilga eden heyeti temsilyeler olmadığı gibi birine dahil olunca diğerinden istifasını talep etmek doğru olabileceği azalar da mevcut değildir. Bugün umum Anadolu ve Rumeliye şamil olan cemiyetimizin Sıvasta bulunan yegâne Heyeti Temsilyesi Erzurum Kongresinde nizamnamenin mevaddi mahsusasına tevfikân müntehap dokuz zattan beşinin huzurile ifayı vazifeye devam etmektedir. Bu zevat âcizleri ile Rauf ve Bekir Sami Beyefendiler ve Raif ve Şeyh Hacı Fevzi Efendiler Hazeratından ibarettir. Bundan başka Canik livası dahi nizamname mucibince mümessil olarak Refet ve Süleyman Beyleri namzet olarak göstermiş, Heyeti Temsilyenin hazır olan beş azası Refet Beyi tercih etmiş ve hazır bulunmayan azaları meyanında Servet ve İzzet Beylerin de reyini sormuştu. Mumaileyhim cevap dahi vermedikleri ve verecekleri cevap menfî dahi olsa ekseriyetin reyî nazarı dikkate alınması tabii bulunduğundan Refet Beyefendi bermucibi nizamname Heyeti Temsilye azalığı sıfatını bilhıraz ifayı vazifeye mübaşeret eylemiştir. Hukuk ve salâhiyeti ve menafîi, Şarkî Anadolu vilâyatından bittabi hiçbir veçhile az olmayan ve Sivas Umumî Kongresinde bulundurduğu münevver ve bihakkin mahallerini temsil eden azasının keyfiyet ve kemiyeti hiçbir vakit Erzurum Kongresinde hazır bulunan azadan aşağı olmayan Garbî Anadolunun muhik ve meşru olan mütaleat ve tekâlifini nazarı dikkate almayarak onları aleltlak tâbi vaziyetinde bulundurmaya kalkışmak bizim aklumuzun bir türlü kabul edemediği hususattandır. Her halde onları tatmin etmek zarurîdir, işte hem bu zaruret yüzünden ve hem de vazifesi başında bulunamayan noksan azamızın faaliyetlerinden istifade edilemediğinden nâsi muavenete olan ihtiyacından dolayı yine nizamnamemizin sonlarındaki sekizinci maddenin Heyeti Temsilyeye bahşeylediği salâhiyete istinaden Umumî Kongre heyetinin dahi Garbî Anadolu için sahibi, salâhiyet gösterdiği zevattan altı kişi ile Heyeti Temsilye takviye olunmuştur. Bu zevat şunlardır: Askerlikten müstafti Miralay Vasıf Bey, Husrev Sami Bey, Akkâ Mutasarrıfı Esbakı Hakkı Behiç Bey, Mazhar Bey, Sabık Ankara Meb'uslarından Ömer Mümtaz Bey, Niğdeli Kâtipzade Mustafa Efendi. Bu altı zattan elyevm üçü hazır olup diğer üçü muvasalat etmek üzere-dir. Pek güzel ifade buyurulduğu veçhile Kanunu Esasî mucibince bütaiti sâkit ve madum olan vatan ve milletin mukadderatı aleyhinde teşebbüsün hıyanetkâranesi vesaik ve ef'al ile sabit olan Ferit Paşa Kabinesini şayanı itimat görmemek ve bunun yerine amali milliyeye hâdim meşru bir kabinenin mevkii iktidara getirilmesi lüzumunun zâtı şahaneye arz ve isma eylemek teşebbüsünden ibaret olan Sivas Umumî Kongresinin kararında isabeti mulaka olduğunu

hem kendilerine ve hem de Temsilci Kurula yanıt olmak üzere ileri sürdüğünüz düşüncelerle ilgili olarak da aşağıdaki açıklamanın yapılması gerekli görülmüştür.

a) Önce bu kişileri bildiğiniz görüşlere iten gerçek düşünce yazık ki Temsilci Kurulca anlaşılmalıdır.

b) Tüzüğün dördüncü maddesi içeriği geçici bir yönetim kurulması neden ve koşullarını açıklar. Oysa bilinen son ihanet olayları olan önlemler hiçbir zaman geçici yönetim kurmak amacına yönelik değildir. Şu halde bu konuyla dördüncü madde arasında ilişki aramağa gerek yoktur. Önlemler durumumuzla doğrudan doğruya padişaha sunmaya ve meşru bir kabinenin işbaşına getirilmesini dilemek amacına yöneliktir.

c) Sıvasta toplanan Kongre Batı Anadolu delegeleriyle Erzurum Kongresinin genel kurulu ve böylece tüm Doğu Anadolu illeri adına yetkili olmak üzere Kongrenin kararı uyarınca seçilen özel bir kurul bulundurmakla Sivas Kongresi doğal olarak bütün Anadolu ve Rumeli adına ve bütün milleti temsil etmek üzere genel bir kongre niteliği kazanmıştır. Bu kongre Erzurum Kongresi kararlarını ve örgütlerini oldukları gibi ama doğal olarak daha kapsamlı bir biçimde kabul etmiş ve bunun sonucunda "Doğu Anadolu Hakları Savunma Derneği" "Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği" kapsamlı bir ad altında genişletilerek birleştirilmiştir. Tüzüğün üçüncü maddesi Kongrenin temel kararları aslında bu yüksek amacın sağlanmasını kesin emel olarak göstermiştir.

Sivas Genel Kongresi, Erzurum Kongresinde Doğu Anadolu Hakları Savunma Derneği adına seçilen Temsilci Kurula tümüyle güvenimi belirterek (bunu) olduğu gibi Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği için Temsilci Kurul olarak kabul etmiştir. Buna göre Sivas Genel Kongresinin kararları başka, Erzurum Kongresinin kararları başka ve Doğu Anadolu Hakları Savunma Derneğinin Temsilci Kurulu başka ve Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneğinin Temsilci Kurulu başka gibi başkalıklar ve ayrılıklar elbette sözkonusu olamaz ve bunun sözkonusu olması kuşku yok ki, çok içten olan birlik amacımız ve kutsal ereğimiz için çok zorunludur. Durum bu olunca birbirini ortadan kaldıran temsilci kurullar olmadığı gibi birine girince öbüründen çekilmesini istemek doğru olabilecek üyeler yoktur. Bugün tüm Anadolu ve Rumeliyi kapsayan derneğimizin Sıvasta bulunan tek Temsilci Kurulu Erzurum Kongresinde tüzüğün ilgili maddeleri uyarınca seçilmiş dokuz kişiden beşinin bir arada bulunması yoluyla görev yapmayı sürdürmektedir. Bunlar benimle Rauf ve Bekir Sami Beyefendiler ve Raif ve Şeyh Hacı Fevzi Efendiler Hazeratından oluşmaktadır. Bundan başka Samsun Sancağı da tüzük gereğince temsilci olarak Refet ve Süleyman Beyleri aday göstermiş, Temsilci Kurulun Toplantıda bulunan beş üyesi Refet Beyi yeğlemiş ve hazır bulunmayan üyeleri arasında Servet ve İzzet Beylerin de oylarını sormuştu. Onlar yanıt bile vermedikleri ve verecekleri yanıt olumsuz olsa bile çoğunluğun oyları dikkate alınmak doğal bulunduğundan Refet Beyefendi tüzük gereği Temsilci Kurul üyeliğini kazanarak göreve başlamıştır. Hukuk ve yetkisi ve çıkarları, Doğu Anadolu illerinden elbette ki hiçbir bakımdan az olmayan ve Sivas Genel Kongresinde bulundurduğu aydın ve bölgelerini gerçekten temsil eden üyelerinin nitelik ve niceliği hiçbir zaman Erzurum Kongresinde hazır bulunan üyeden aşağı olmayan Batı Anadolunun haklı ve meşru olan düşünce ve önerilerini dikkate almayarak onları sadece bağımlı durumunda bulundurmaya kalkışmak bizim aklımızın bir türlü kabul edemediği noktalardır. Her halde onların haklarını tanımak zorunludur. İşte hem bu zorunluluk yüzünden ve hem de görevi başında bulunamayan eksik üyelerimizin çalışmalarından yararlanamamasından yardıma olan gereksinmeden dolayı yine tüzüğün sonlarındaki sekizinci maddenin Temsilci Kurula tanıdığı yetkiye dayanarak Genel Kongre kurulunun da Batı Anadolu için yetkili tanıdığı kişilerden altısı ile Temsilci Kurul güçlendirilmiştir. Bunlar şunlardır: Askerlikten çekilmiş Albay Vasıf Bey, Husrev Sami Bey, Eski Akkâ Mutasarrıflarından Hakkı Behiç Bey, Mazhar Bey, Eski Ankara Meb'uslarından Ömer Mümtaz Bey, Niğdeli Kâtipzade Mustafa Efendi. Bu altı kişiden bugün üçü burada olup öbür üçü gelmek üzeredir. Pek güzel söylediğiniz gibi anayasa gereğince kendiliğinden düşmüş ve yok olmuş olan milletin kaderine aykırı haince girişimleri belge ve eylemleriyle kanıtlanmış olan Ferit Paşa Kabinesini güvenilir saymamak ve bunun yerine ulusal emellere hizmet eden bir kabinenin işbaşına getirilmesi gereğini padişaha sunup dururmak girişiminden başka birşey olmayan Sivas Genel Kongresinin kararının tam yerinde olduğunu kav-

takdir etmek derin bir tetkika muhtaç değildir. Bundan sarfınazar etmeyi teklif bilmem ne dereceye kadar doğrudur.

d) Mucibi tedehhüs olan tatbiki münasip olup olmayacağını nizamnameye tevkifan heyeti merkezîyelerden ve sahibi salâhiyet azamuzdan istizan eylediğimiz altı maddelik mukarrerat muhteviyatı ise, bunda telâşa ve Sivas Kongresinin umumî veya gayriumumî, Heyeti Temsilîyenin şöyle veya böyle olmasından bahse hiç te lüzum yoktur. Yapılması lâzım gelen şey mezkûr mukarreratın tatbik veya ademîtatbikına dair herne suretle olursa olsun mütaale ve noktai nazar bildirmekten ibarettir. Bittabi Heyeti Temsilîye her taraftan gelecek olan mütaaleatı nazarı dikkate alarak heyeti umumîyece şayanı kabul ve kabili tatbik bir karar itihaz eder. Servet ve İzzet Beylerin mutlaka kendi fikirleri terviç olunmadığı takdirde Heyeti Temsilîye azalığından müsâfi telâkki edilmeleri tarzındaki iş'arları bittabi hüsnü tesir yapmadı.

e) Heyeti Temsilîye tarafından Trabzon Heyeti Merkeziyesinden istizah olunan mevad hakkında mezkûr heyetin mütaaleatı anlaşılmadıkça, Heyeti Temsilîyece karar itihazına imkân olamayacağı ve her halde Trabzon Heyeti Merkeziyesinin cevabına muntazır bulunduğumuzu arz ederiz.

f) İstizah olunan mukarreratın altıncı maddesinden maksat, İstanbulda meşru bir heyeti hükûmet tarafı şahaneden mevkii iktidara getirilinceye kadar Ferit Paşa Kabinesi ile kat'î muhaberat edilmiş olduğuna göre her vilâyeti müphem ve mütereddüt bir halde bırakmayıp vaziyeti umumiyeden haberdar edebilmek için bir mercii muhaberat gösterilmesi münasip görülmüş ve buna binaen mercii muhaberatın Sıvasta Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi olabileceği hatırası kaydedilmişti. Bundaki merciiyet ve salâhiyet, izah olduğundan başka bir şey değildir. Heyeti Temsilîyenin istişari mahiyeti ve kudreti ise Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti nizamnamesinde musarrâh olduğu derecede ve teşkilâtı dahilinde bulunan heyeti merkezîyeler ile salâhiyetler azalarına karşıdır. Yoksa bu heyeti velev muvakkaten olsun idarei hükûmete karar vermiş bir heyet gibi tefsire kalkışmak haksızlık olur. Sivas Umumi Kongresi içtima ve müzakeratını hitama erdirmiş olduğu halde, vaziyeti cedide icabı olarak Şarkî Anadolu vilâyetatının her tarafından murahhaslar davet etmek suretile yeniden ve fevkalâde olarak in'ikadî lüzumu başta zâtî âlileri olduğu halde birçok zevatı kıymetlerin hatırlatması üzerine düşünölmüş bir keyfiyettir, işbu izahat ile izalei şübehat mümkün olacağı ümniyesile hürmetlerimizi takdim ederiz Efendim.

**Anadolu ve Rumeli Heyeti Temsilîyesi
Sivas, 16/9/1335**

Tel babında

15 inci Kolorduya

Trabzon Heyeti Merkeziyesinden bir zata

Müdafaa Hukuk Cemiyeti Trabzon Heyeti Merkeziyesine

Kâzım Paşa Hazretlerine cevaben yazılan mütaaleat berayı malûmat aynen takdim olunur.

Heyeti Temsilîye

VESİKA, 95.

Trabzon, 20 Eylül 1335

Sivas Müdafaa Hukuk Heyeti Merkeziyesine

Erzurumda in'ikat eden Kongrede kabul edilip hiçbir noktanın tatil ve tağyiri caiz olmayan mukarreratı esasîyenin bâzı tağayyürata uğradığı ve nizamname ahkâmına münafi icraatta bulunulduğu elyevm Sıvasta bulunan ve umum Anadolu ve Rumeli Heyeti Temsilîyesi namına hareket eden heyetten mevru telgrafnamelerden anlaşılıyor. Heyeti Merkezîye, Vilâyat Şarkîye Kongresinin çizdiği hudut haricinde hiçbir kararı kabul edilmeyip heyeti muhteremelerince itihaz olunan hattı harekete vâkıf olmayı vazife addeder, acele cevaba intizar ederiz.

**Müdafaa Hukuk Heyeti
Trabzon Merkezi**

VESİKA, 96.

Zata Mahsustur

K.O. 3 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine mahsustur.

Zâtî Samülerine pek merbut olan kalp ve hissiyatım itibarile, her şeyi açık söylemek kanaati-

ramak için derin bir inceleme gerekmez. Bundan vazgeçmeyi önermek bilmem ne kadar doğrudur.

d) Ürküntü doğuran uygulanmasının doğru olup olmayacağını tüzük gereğince merkez kurulundan ve yetkili üyelerimizden sorduğumuz altı maddelik kararların içeriği ise, bunda telâşa düşmeye ve Sivas Kongresinin genel olduğu yada olmadığından, Temsilci Kurulun şöyle veya böyle olmasından sözetmeye hiç gerek yoktur. Yapılması gereken şey bu kararların uygulanmasına ya da uygulanmamasına ilişkin olmak üzere hangi yönde olursa olsun düşünce ve görüş bildirmekten başka bir şey değildir. Elbette Temsilci Kurul her yandan gelecek olan görüşleri dikkate alarak genel kurulca kabul edilip uygulanabilecek bir karar alır. Servet ve İzzet Beylerin mutlaka kendi düşünceleri benimsemese Temsilci Kurul üyeliğinden çekilmiş sayılmaları yolundaki bildiriler elbette iyi etki yapmadı.

e) Temsilci Kurul tarafından Trabzon Merkez Kurulundan sorulan konular üzerinde bu kurulun düşüncesi anlaşılmadıkça, Temsilci Kurulca bir karara varmak olanaksız olduğundan Trabzon Merkez Kurulunun yanıtını kesinlikle beklemekte olduğumuzu bildiririz.

f) Soru konusu kararların altıncı maddesinden amaç, İstanbulda meşru bir kabine pa-dışah tarafından iş başına getirilinceye dek Ferit Paşa Kabinesi ile haberleşmeleri kesilmiş olduğuna göre her ili ne yapacağını bilmez ve kararsız bir durumda bırakmayıp genel durumdan haberli kılabilmek için bir yazışma yeri gösterilmesi uygun görölmüş ve buna dayanılarak yazışma yerinin Sıvasta Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurulu olabileceği bildirilmişti. Buradaki yer ve yetki, açıklandığından başka bir şey değildir. Temsilci Kurulun danışmanlık nitelik ve yetkisi ise Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği tüzüğünde açıkça belirtilmiş ölçüde örgüt içinde bulunan merkez kurulları ile yetkili üyeleri karşıdır. Yoksa bu kurulu geçici olarak bile olsun devleti yönetmeye karar vermiş bir kurulu gibi yorumlamaya kalkışmak haksızlık olur. Sivas Genel Kongresi toplantı ve görüşmelerini sona erdirmiş olduğu halde, yeni durum gereği olarak Doğu Anadolu illerinin her yanından delegeler çağırarak yeniden ve olağanüstü toplanması gereği başta siz olduğunuz halde birçok değerli kimselerin hatırlatması üzerine düşünölmüş bir durumdur. Bu açıklamalarla kuşkuların giderilebileceği inancıyla saygılarımızı sunarız Efendim.

**Anadolu ve Rumeli Temsilci Kurulu
Sivas, 16/9/1919**

Tel başında

15 inci Kolorduya

Trabzon Merkez Kurulundan bir kişiye

Hakları Savunma Derneği Trabzon Merkez Kuruluna

Kazım Paşa Hazretlerine yanıt olarak yazılan düşünceler bilgi için olduğu gibi sunulur.

Temsilci Kurul

BELGE, 95.

Trabzon, 20 Eylül 1919

Sivas Hakları Savunma Merkez Kuruluna

Erzurumda toplanan Kongrede kabul edilip hiçbir noktasının işlerlikten kaldırılması ve değiştirilmesi istenemeyecek olan temel kararlarından bazılarının değiştirildiği ve tüzük hükümlerine aykırı işler yapıldığı şimdî Sıvasta bulunan ve tüm Anadolu ve Rumeli Temsilci Kurulu adına iş yapan kuruldaki gelen telgraflardan anlaşılıyor. Merkez Kurulu, Doğu İlleri Kongresinin çizdiği sınırlar dışında hiçbir kararı kabul etmemiştir, sayın kurulunuzca benimsenen tutumu öğrenmeyi ödev bilir, ivedi yanıt bekleriz.

**Hakları Savunma Kurulu
Trabzon Merkezi**

BELGE, 96.

Kişiyeye özeldir

K.O. 3 Komutanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine özeldir.

Size çok bağlı olan kalbim ve duygularım dolayısıyla, her şeyi açık söylemek düşüncesi

ni muhafaza ediyorum. Hissiyatı müteakibimiz de bitabi ancak buna müsaaittir. Paşam Sivastan gelen tebligat ve tamimler kâh Heyeti Temsiliye namına ve kâh resendir. 10 Eylül 1335 tarihinde Dersaadetdeki hükûmete hitaben resen tebligat ve ihtaratınız vaki olmaktadır. Buna itimat ve emniyet buyurunuz ki, bu tarzda imzanızla vaki olan tebligat sizi en ziyade hümetle sevenler nezdinde bile büyük bir samimiyet ve selâmeti fikir ile tenkil olunuyor. Ancak afa-kı rü'yeti daha dar olan muhillerde ve bilhassa Anadolu harekâtını başka şekil ve mahiyette göstermek davasında olanlar nezdinde, bunun nekadâr müessir ve aksülâmele sâik olacağını takdir buyurunuz. Zâtı Devletlerini masun ve vatan ve millete pek kıymetler bir hatırai mevcudiyet olan mesâii vatanperveranelerini daima arzu ettiğimiz parlaklığı ile idame ettirmek esasen pek az ricali fedakâriye malik olan vatanımızın muktazayi menafiidir. Binaena-leyh Heyeti Temsiliye ve Kongre mukarreratını daima imzasız, sadece Heyeti Temsiliye diye neşrini rica ederim. Bittabi aramızdaki şifre muhaberatinin icap ettirdiği şekli malûmdaki za-ti imzalara bunun hiç şümülü yoktur.

Zâtı sâmilinin her halde ortada münfetir bir şekilde görülmemesi muktazayi nef'i memleketidir. İtifakı âra ile maruz olan işbu ricalarımın hüsnü telâkki buyurulacağından em-nim. Ellerinizden öperim.

**K.O. 15 Kumandanı
Kâzım Karabekir**

VESİKALAR, 97.

14 Eylül 1335

Hakipayı Hilâfetpenahiye

Zâtı akdesi cenâbi hilâfetpenahilerile saltanatı seniyelerine bir ubudiyeti müebbede ile merbut olan millet namına ve lâyezal olan sadakati ebediyemize istinaden maruzatı âtiyemi-zin ref'ine cür'etyap oluyorum: saltanatı seniyelerinin bugün maruz olduğu müthiş mehalik her şeyden evvel tarihimizin kaydetmiş olduğu en büyük mağlûbiyetin en tabii netayicinden olmakla beraber, mevcudiyetimize nihayet verecek bir mahiyet alan mehaliki maruzanın münhasıran mağlûbiyetimizden mütevellit olmadığı da her halde muhata ilmi hilâfetpenahî-leridir. Almanya ve Bulgaristan gibi Harbi Umumîde bizimle beraber aynı mukadderatı ta-kip edip, aynı encama maruz olan sâbık müttefiklerimizin bugünkü vaziyetleri, saltanatı se-niyelerinin mahkûm olduğu şeraitle mukayese edilecek olursa olsun, sade bir mağlûbiyetin bu kadar büyük bir felâketi millîye tevli dine kâfi gelebileceği pek kolay tezahür eder. Mü-tarekenin zamanı aktindeki vaziyeti umumiyemizle bugünkü halimizin mukayesesi de bu fe-cianın ne büyük bir hakikat olduğunu lüzumundan fazla ispat eder itikadındayız. Bugün milletin nazarında felâketimizin bu derece ittisaina tesir eden en büyük amil, magazin bırak-mış olduğu esbabı haricîye ve harbiyeden ziyade halin teraküm ettirmekte bulunduğu mües-siratı dahilîyede, yani mütarekedenberi teakup eden hükûmetlerin ve bilhassa Sadrazam Fer-it Paşa kullarının riyaseti altında teselsül edip giden kabinelerin irtikâp etmiş oldukları te-seyyüplerde mündemiçtir. Filhakika mütarekenamenin her türlü ahkâmı hilâfına olarak zu-hûr eden bir aydın feciası karşısında sadri lâhik bile artık birinci hâdisi sadaretine nihayet vermek suretile istifa ederek sebep olduğu cinayeti siyasîden doğrudan doğruya mes'ul oldu-ğunu zımnen itiraf etmiş ve bu hareket üzerine milletimiz bu mes'uliyetin her halde bir diva-nı âli huzurunda tayin edileceğini ümit etmeye başlamıştır. Fakat Ferit Paşa kulları bu hale rağmen ikinci bir kabine daha teşkilinden içtinap etmedi! Müşarileyhin Paris Kongresinden haysiyeti milliyemizi rahnedar edecek surette Dersaadete iadesi bu ikinci vak'âi sadaret esna-sında vukua gelerek milletin emniyetine istinat etmeyen bu hükûmetin her türlü ehliyetten de mahrumiyeti bütün cihan nazarında sabit oldu. Fakat Ferit Paşa kulları mevcudiyeti millîye-mize iras ettiği bu ikinci zarardan da mütenebbih olmayıp Paristen mucibi iadesi olan mu-haberati siyasîyeyi mahza muhafazai mevki endişesile tahriften tercüme ederek süddei seni-yelerine ve efkârı umumiyemize arzetti. Bu suretle hem zâtı humayunu mülûkânelerini, hem mukadderat ile oynadığı milleti mazlûmeyi iğfal etmiş oluyordu: Çünkü muhaberati maruzta-anın metni aslileri müşarileyhin İstanbuldaki neşriyatı kâzibesinden evvel Avrupa matbu-atında intişar etmiş ve Ferit Paşanın harekâtı milliyemizi itihâçlık şeklinde göstererek Ana-doluya müdahalei ecnebîye davet ettiği kâinata malûm olmuştu! Halbuki İzmir havalisinde namusile mukaddesatını müdafaadan başka bir şey yapamayan ve bunu yaparken de iradei merhametâlii mülûkânelerine istinat eden evlâdı vatan, takip ettikleri maksadı mukaddesi mükerren hakipayı seniyelerine arzetmiş oldukları gibi, umum Anadolu galeyanı millîsin-deki meşruiyet de saltanatı seniyelerinin cihati erbaadan maruz olduğu mehalikle zabot ol-

taşıyorum. Karşılıklı duygularımız da elbette ancak bunu gerektirir. Paşam Sivastan gelen bildirim ve bildirgeler bazen Temsilci Kurul adına bazen de doğrudan doğruya sizin adını-zadır. 10 Eylül 1919 tarihinde İstanbula doğrudan doğruya sizin tarafınızdan bildirileriniz ve uyarılarınız yapılmaktadır. Şuna inanıp güveniniz ki, böyle sizin imzanızla yapılan bildirim-ler sizi en çok saygıyla sevenlerde bile büyük bir içtenlik ve doğru görüşle eleştiriliyor. An-cak görüş ufukları daha dar olan çevrelerde ve özellikle Anadolu'da yapılanları başka biçim ve nitelikte göstermek amacıyla olanlar arasında, bunun ne denli etki ve tepki yaratacağı-nı anlarsınız. Sizin dokunulmazlığımızın ve vatan ve millete çok değerli bir varlık anısı taşı-yan yurtseverce çalışmalarınızın her zaman istediğimiz parlaklığı ile sürdürülmesi aslında çok az özverili devlet adamının bulunduğu vatanımızın çıkarları gereğidir. Bu nedenle Temsilci Kurul ve Kongre kararlarının her zaman imzasız, sadece Temsilci Kurul diye yayımlanması-nı rica ederim. Elbetteki aramızdaki şifreli haberleşmelerin gerektirdiği bildiğiniz biçimde-ki kişisel imzaları bu hiç kapsamaz.

Sizin ortada her halde tek olarak görülmemeniz ülke yararı gereğidir. Oybirliği ile su-nulan bu ricalarımı iyi karşılayacağınızın güveniyorum. Ellerinizden öperim.

**K.O. 15 Komutanı
Kâzım Karabekir**

BELGELER, 97.

14 Eylül 1919

Halifenin ayağının bastığı toprağa

Halife olan siz kutsal kişiye ve yüce saltanatınıza sonsuz bir kulluk duygusuyla bağlı olan millet adına ve hiç sönmeyecek sonsuza dek sürecek olan sadıklığımızı dayanarak aşı-ğdaki dileklerimiz sunma cesaretini buluyoruz: Yüce saltanatınızın bugün karşı karşıya kal-mış olduğu korkunç tehlikeler her şeyden önce tarihimizdeki en büyük yenilginin en doğal sonuçlarından olmakla birlikte, varlığımıza son verecek bir nitelik alan bu tehlikelerin sade-ce yenilgimizden doğmadığını da elbette bilirsiniz. Almanya ve Bulgaristan gibi Dünya Sa-vaşında bizimle birlikte aynı kaderi güdüp, aynı sonuçlarla karşılaşan eski müttefiklerimiz bugünkü durumları, saltanatınızın hüküm giydiği koşullarla kıyaslanacak olursa, salt bir ye-nilginin bu kadar büyük bir ulusal yıkıntı oluşturmaya yetmeyeceği çok kolay belli olur. Ateşkes anlaşmasının yapıldığı zamanki genel durumumuzla bugünkü durumumuzun karşı-laştırılması da bu yıkıntının ne büyük bir gerçek olduğunu gerektirdiğinden çok kanıtlayacağı-na inanıyoruz. Bugün milletin gözünde yıkıntımızın bu kerte genişlemesinde etkili olan en büyük etken, geçmişin bırakmış olduğu dış ve savaş nedenlerinden çok bugünlerin biriktir-mekte bulunduğu iç etkilere, yani ateşkesten yana birbiri ardından gelen hükûmetlerin ve özellikle Başbakan Ferit Paşa kulunuzun başkanlığında bir dizi gelip giden kabinelerin sav-saklamalarında yatmaktadır. Gerçek ateşkes anlaşmasının her türlü hükümlerine aykırı ola-rak ortaya çıkan bir Aydın faciası karşısında yeni başbakan bile artık birinci başbakanlığa son vermek veya görevden çekilmek neden olduğu politik cinayetten doğrudan doğruya so-rumlu bulunduğu ulusal olarak kabul edilmiş ve bu davranış üzerine milletimiz bu sorum-luluğun kesinlikle bir yüce divanda belirleneceğini ummaya başlamıştır. Ama Ferit Paşa ku-lunuz bu duruma karşın ikinci bir kabine daha kurmaktan çekinmedi. Onun Paris Kongre-sinden ulusal onurumuzu kıracak biçimde İstanbul'a geri gönderilmesi bu ikinci başbakanlı-ğın sırasında oldu ve milletin güvenine dayanmayan bu hükûmetin her türlü yetenekten de yoksun olduğu bütün dünyaca saptandı. Ama Ferit Paşa kulunuz ulusal varlığımıza verdiği bu ikinci zarardan da akıllanmayıp Paristen geri gönderilmesini gerektiren politik haberleş-meleri salt görevini koruma kaygısıyla değiştirerek Türkçeye çevirerek size ve kamu oyumu-za sundu. Böylece hem sizi, hem kaderiyle oynadığı suçsuz milleti aldatmış oluyordu: Çünkü bildirilen haberleşmelerin doğruları onun İstanbuldaki aldatıcı yayımlarından önce Avrupa basınında yayımlanmış ve Ferit Paşanın ulusal savaşımızı itihâçlık biçiminde göstererek yabancıları Anadolu işlerine karışmaya çağırdığı evrence öğrenilmişti. Oysa İzmir yöresinde namusyla kutsal bildiği değerleri korumaktan başka bir şey yapamayan ve bunu yaparken de sizin buyruklarınıza dayanan vatan evlâtları güttükleri kutsal amacı birçok kere yüce ayağımızın altındaki toprağa bildirmiş oldukları gibi bütün Anadolunun ulusal ayaklanma-sındaki meşruluk da yüce saltanatınızın dört yönden karşılaştığı tehlikelerle kanıtlanmıştı. Ulusal iradesini İstanbul'da belirtmeyen milletin acılarına tercüman olmak üzere Ana-

muştı. İradei millîyesini payitahtı seniyelerinde izhara imkân bulamayan milletin âlâmuna tercüman olmak üzere Anadolu'da in'ikat eden Şarkî Anadolu vilâyetleri Erzurum Kongresile bu defa Sıvasta münakit Umumî Kongremizi de gayrimeşru ilân eden sadrî lâhik kulları makarrı hilâfeti seniyelerinde aktî içtima eden Ermeni ve Rum kongreleri mukarreratın İstanbul matbuatı ile ilânından hiçbir mahzur tasavvur edemiyorlar! aynı zamanda bir taraftan meşruiyet ve kanuniyet esasına istinat etmek isterken, diğer cihetten Meclisi Millînin feshinden beri yedi, sekiz ay geçtiği halde Kanunu Esasî ahkâmını tatbik edip intihabata mübaşeret mecburiyetini de hâlâ hissetmiyorlar ve bu tarzı hareketle beraber kudreti millîyemizi de ecanip nazarında keenlemeyekün göstererek makasadı ecebîyeyi teshil ediyorlar. Maksadı ihanetkâranelerinde muvaffak olmak için milletin ruhundan doğan teşkilâtı millîyeyi dağıtmak, devletin hakkı kazasını ecebî ihtirasatına baziçe etmek, ordunun kuvvetini tenkis için muktedir erkânı askeriyemizi azil ve düşmana teslim etmek, şifreli muhaberati askeriyenin kaldırılmasına Posta ve Telgraf Müdiriyeti Umumîyesini salâhiyetler kılmak, birtakım düşman zabıtlarının memleket dahilinde dolaşarak vahdeti müllîyemizi ihlâl edecek tahrikatı siyasîyede bulunmalarına muzaheret etmek, memleketi ihtilâl içinde gösterip müdahalei ecebîyeyi davet eylemek ve ordunun şifre muhaberatını men ile esrarı askeriyeyi ifşa cür'etinde bulunmak gibi herbiri bellibaşlı bir cinayeti millîye teşkil eden ahvali gayrikanunîyeye tasaddî etmekten de bir türlü sarfı nazar edemiyorlar. Vatani bu hale getiren ve mağlûbiyetten mütevellit felâketimizi bu kadar tevsi eden, en büyük saikin hükûmeti hazırlama irikâp edilip duran bu ihanetler olduğu her halde artık nezdi şevket vefti humayunlarınca da teyyüt etmiştir. Bu vaziyeti nazarı itibara alan heyeti memlûkânemiz vatani kurtaracak son bir çare olmak üzere hiçbir fırkai siyasîyeye mensup olmayacak ve iradei millîyeyi tamamilen izhar ederek millete istinat edecek bir heyeti vükelânın resikâra getirilmesini tazarru ve niyaz ile böyle bir kabine teşekkül etmediği takdirde milletin teşebbüsât ve icraatı zarurîyesini tevkîfe imkân olamayacağını arzeder. Kati'be ahvalde emrî fermanı sevgili padişahımız efendimiz hazretlerindir.

**Sıvasta münakit Umumî Kongre Heyeti
Mustafa Kemal**

VESİKALAR, 97.

2/10/1335

**İstanbul Şehremanetine
Umum matbuata birer sureti verilecektir.**

İstanbul ahalisine:

Mütarekenin imzasından beri gittikçe daha müthiş bir kat'iyetle mevcudiyetimizi tehdide ve sıra ile İstanbul, Musul, Adana ve İzmir gibi herbiri bir ukteî hayat ehemmiyetinde en mühim vilâyetlerimizin işgalile tahakkuka başlayan büyük tehlike, zahiren mağlûbiyetten ve esbabı hariciyeden mütevellit gibi görünebilir de hakikatte her şeyden ziyade ahvali dahiliyemizden mütehasıl olduğu kabili inkâr olamaz; Almanya ve Bulgaristan gibi eski müttefiklerimiz de bizimle beraber ve bizim kadar mağlûp oldularsa da hiçbirinin mevcudiyeti ve hakkı hayatı tehlike altında kalmadı: onların bugünkü vaziyetleri bizim şimdiki vaziyetimizden en sathî bir nazarla mukayesesi, maruz olduğumuz felâketin husulüne sade bir mağlûbiyetin kâfi bir sebep teşkil edemeyeceğini bütün vuzuhile ispat eder. Bu farkın yegâne bâisi, onlarda hükûmetle milletin müttehit ve bizde ise hükûmetin milletten tamamilen mütebaî olmasıdır. Mükerrer istihalelerle teakup etmiş olan Ferit Paşa kabinelerinin bugüne kadar takip etmiş oldukları siyaseti dahilîye ve haricîye, gözönüne getirilecek olursa, felâketimizin neden bu kadar vâsi bir mahiyet aldığı derhal anlaşılır: hükûmeti hazırlayan siyasî haricîyede amali millîyemize tamamilen münafi bir hatı hareket takip etmesinin en büyük delâli İzmir gibi Yunanlılıkla hiçbir alâkası olmayan bir vilâyetimizdeki haksız ve caniyane işgalin refine değil, tahdidine ve bu suretle de Akdeniz sahillerimizde muayyen hududa malik bir Yunan müstemlekesi teşekkülüne sebep olması; orada irzile namusunun müdafaa mecburiyetinde kalan ümmeti Muhammedin tenkilini emrederek açıktan açığa Yunan menafîine hizmet etmesi, Musul ve Adana gibi vahdeti coğrafîye ve millîyemizin en lâyetecezza eczasından olan aksanı vatanın mukadderatını tamamilen ihmat edip Paris Konferansına tevdi ettiği notada Toros silsilesini memleketimizin hududu tahliyesi şeklinde göstermesi ve bilhassa gerek şûrayı saltanatta ve gerekse Paris Konferansında "Vilâyati Şarkiyede vâsi bir Ermenistan teşkiline" kail ve hatta bilâsebepe tâlip olması gibi birtakım - teşebbüsâtı hainanedir ki, bunların

doluda toplanan Doğu Anadolu illeri Erzurum Kongresile bu kez Sıvasta toplanan Genel Kongremizin de meşru olmadığını yeni başbakan kulunuz halifelîğinin başkentinde toplanan Ermeni ve Rum kongreleri kararlarının İstanbul basınıyla duyurulmasında hiçbir sakınca düşünmüyorlar aynı zamanda bir yandan haklılık ve kanuna uygunluk ilkelerine dayanmak isterken, öbür yandan Ulusal Meclisin dağıtılmasından bu yana yedi, sekiz ay geçtiği halde Anayasa hükümlerini uygulayıp seçimlere başlamak zorunluğunu da hâlâ duymuyorlar ve böyle davranışla birlikte ulusal gücümüzü de yabancılar gözünde hiç yokmuş gibi göstererek yabancıların amaçlarını kolaylaştırıyorlar. İhanet niteliğinde olan amaçlarında başarılı olmak için milletin ruhundan doğan ulusal örgütleri dağıtmak, devletin yargı yetkisini yabancıların hırslarına oyuncak etmek, ordunun gücünü azaltmak için yetenekli üstsubaylarımızı görevden alıp düşmana vermek, şifreli askerî yazışmaların kaldırılmasına Posta ve Telgraf Genel Müdürlüğünü yetkili kılmak, birtakım düşman subaylarının memleket içinde dolaşarak ülkemizin birliğini bozacak politik kışkırtmalarda bulunmalarına yardım etmek, memleketi ihtilâl içinde gösterip yabancıları işe karışmaya çağırarak ve ordunun şifre ile haberleşmesini yasaklatıp askerlik sırlarını açığa vurmaya kalkışmak gibi herbiri belibaşlı bir ulusal cinayet olan kanunsuz davranışlara girişmekten de bir türlü vaz geçemiyorlar. Vatani bu duruma getiren ve yenilgiden doğan yıkıntımızı bu denli yaygınlaştıran, en büyük etkenin şimdiki hükûmetin yapageldiği bu ihanetler olduğunu her halde artık siz de anlamışsınızdır. Bu durumu göz önüne alan kurulumuz vatani kurtaracak son bir çıkar yol olmak üzere hiçbir partiye bağlı olmayacak ve ulusal iradeyi bütünüyle belirtilip millete dayanacak olan bir bakanlık kurulunun iş başına getirilmesini saygıyla diler ve böyle bir kabine kurulmazsa milletin zorunlu olarak yapacağı girişim ve savaşımın durdurulmayacağını bilginize sunar. Gene de sevgili padişahımız ne emrederse o olur.

**Sıvasta toplanan Genel Kongre Kurulu
Mustafa Kemal**

BELGELER, 97.

**İstanbul Büyükşehir Belediyesine
Tüm basına birer örneği verilecektir**

2/10/1919

İstanbul halkına:

Ateşkes anlaşmasının imzasından buyana gittikçe daha korkunç bir kesinlikle varlığımızı tehdide ve sıra ile İstanbul, Musul, Adana ve İzmir gibi herbiri bir hayat merkezi önemindeki en önemli illerimizin işgalile gerçekleşmeye başlayan büyük tehlike, dışardan bakılınca yenilgiden ve dış nedenlerden doğmuş gibi görünebilir de gerçekte her şeyden çok iç durumumuzdan ileri geldiği yadsınamaz; Almanya ve Bulgaristan gibi eski müttefiklerimiz de bizimle birlikte ve bizim kadar yenilgiye uğramış oldularsa da hiçbirinin varlığı ve hayatı tehlike altında kalmadı: Onların bugünkü durumlarıyla bizim şimdiki durumumuzun en yüzeysel bir bakışla karşılaştırılması, uğradığımız yıkıntının oluşmasına salt bir yenilginin yeter bir neden oluşturamayacağını bütün açıklığıyla kanıtlar. Bu farkın tek etkeni, onlarda hükûmetle milletin birlik oluşu ve bizde ise hükûmetin milletten tümüyle uzaklaşmış bulunmasıdır. Ard arda değişmelerle birbirini izlemiş olan Ferit Paşa kabinelerinin bugüne kadar gütmüş oldukları iç ve dış siyaset, gözönüne getirilecek olursa, yıkıntımızın neden bu kadar yaygın bir nitelik aldığı hemen anlaşılır: Şimdiki hükûmetin dış politikada ulusal emellerimize tümüyle aykırı bir yol izlemekte olduğunun en büyük kanıtları İzmir gibi Yunanlılıkla hiçbir ilgisi olmayan bir ilimizdeki haksız ve canilere yarışı işgalin kaldırılmasına değil, buna bir sınır çizilmesine ve böylece Akdeniz kıyılarımızda belirli sınırları olan bir Yunan sömürgesinin kurulmasına neden olması; orada ırzı ile namusunun savunmak zorunda kalan Müslümanların bastırılmasını emrederek açıktan açığa Yunan çıkarlarına hizmet etmesi, Musul ve Adana gibi ülke ve coğrafya birliğimizin en ayrılmaz öğelerinden olan ülke parçalarının kaderine hiç önem vermeyip Paris Konferansına verdiği notada Toros sıradağlarını memleketimizin doğal sınırı olarak göstermesi ve özellikle hem Padişahlık Danışma Kurulunda hem Paris Konferansında "Doğu İllerinde yaygın bir Ermenistan kurulmasına" razı olmasını ve üstelik nedensiz yere bunu istemesi gibi birtakım hainlere yarışı girişimlerdir ki, bunların tümü birlikte gözönüne alınırsa,

heyeti umumiyesi nazarı itibara alınursa, elimizde vatan namına Ankara ve Kastamonu vilâyetlerinden başka bir şey kalmayacak demek olur. İşte hükümeti hazıranın bütün siyaseti hariciyesi ve vatan nazariyesi bundan ibarettir. Zaten en müthiş harici düşmanlarımızın tasavvur ettikleri müstakbel Türkiye de nihayet bundan başka bir şey değildir! Ferit Paşanın siyaseti dahiliyesi hututu umumiyesi itibarile bütün millette malûm olmakla beraber vaziyeti umumiyemize en çok icrayı tesir etmiş olanlarının tekrarı da faydadan hâli değildir.

1 - Ferit Paşa hem milleti, hem padişahı aldatmak suretile şimdiye kadar mevkiinde payidar olabilmıştır; çünkü Paristen avdetinde konferansa tevdi ettiği notaların muhteviyatı feciasını tahriren tercüme ederek zatı şahane ve enzârı millete arz etmiş ve bu suretle hıyanetini ihfaya çalışmıştır, fakat Avrupa matbuatı vesâiki mezkûrenin metni hakikîlerini aynen neşretmiş olduğundan sadrazamın irtikâp ettiği, caniyane desise bütün vuzuhile meydana çıkmıştır.

2 - Düşmanlarımızın bile takdir ettikleri harekâtı milliyemizi ihtirsatı şahsiye ve itihatçı tahrikatı addedip tenkilini emretmekle hem millete, hem padişaha karşı alenen ve doğrudan doğruya muarız ve hatta muhasım vaziyeti almıştır; meselâ padişahımız, son beyannamei humayununda Anadolu harekâtının tamamile esbabı milliyeden mütevellit ve binnetice meşru olduğunu ilân buyurduğu halde, sadrazam Temps Tan gazetesini muharririne bu harekâtın itihatçı tahrikatı olduğunu ve yakında izale edileceğini söylemekten çekinmedi; bu suretle bu hükümetin bu millet aleyhinde olduğu artık kabili tereddüt olamayacak surette sabit olmuştur.

3 - Ferit Paşa Kabinesi milletin padişah ile de temasına mâni olarak Anadolu ahalisinin zâtı şahaneye çektiği ve elan çekmekte olduğu telgrafları mabeyni humayuna ıysal ettirmekte ve zaptu ihfa etmektedir.

4 - Bir taraftan bu cinayeti irtikâp etmekle beraber diğer taraftan Sıvasta münakit umum Anadolu ve Rumeli Kongresi azasını hayyen veya meyyiten derdest ettirmek için Harput Valisi Ali Galip isminde bir şeririn, maiyetine Kürt aşiretleri alarak Sivas üzerine yürümesini emrediyor. Bu suretle anasırı islâmîye arasında mukatele ihdasına çalışılıyor! Fakat hükümetin bu hususa ait muhaberatı millette elde edildiğinden kan dökülmesine meydan verilmeksizin Ali Galip ve avnesi tenkil edilmiştir. İşte bütün bu ve bunlara mümasil saymakla tükenmez cinayetler ve hıyanetler irtikâp etmiş ve etmekte bulunmuş olan hükümeti hazıranın, devleti inkırazı sürüklediğini takdir eden Anadolu halkı bu hale artık bir nihayet vermek mecburiyetini hissetmiş ve Allahın emrine ve Peygamberin hadisine itiba ederek zulme karşı harekete başlamış ve zalimlerle her türlü münasebeti kat'etmiştir. Büyük bir iman ve en kuvvetli bir vahdeti millîye ile harekâtını tanzim edip teşkilâtını ikmal etmiş olan Anadolu ahalisi her türlü hukuku mülkiye ve milliyesinin her türlü ihtimale karşı mahfuziyetini temin edecek bir seviye maddîye de ihraz etmiştir. Şimdiye kadar bütün mukadderatınızı payitaht idare ediyor. Ve millet ve memleketimizi kurtaracak teşebbüsler Anadoludan değil, hemen daima İstanbuldan sudur ediyordu. Payitahtın bugün maruz olduğu mehaliki nazarı itibara alan Anadolu, şeraiti hazıra altında İstanbuldan halâs ümit etmek imkânı olmadığını gördüğünden mevcudiyeti umumiyemizle hukuku meşruamızın müdafaaı kendi uhdesine terettüp ettiğini takdir edip vazifesini ifaya başlamıştır. Bugün işte bu sıfat ve bu mahiyetle payitahta isali selâm eden umum Anadolu, mevaddı atıyeyi İstanbul ahalisinin ıtılana arz etmek vazifesile mütehasstir:

1 - Harekâtı millîye müttehit ve muntazam teşkilâta merbut olarak bütün Anadolu vilâyetlerini ihtiva etmiş ve ta payitahtın kapısına kadar dayanmıştır.

2 - Bu suretle cihan efkârı umumîye ve mehafili resmîyesi milletimizin hakkı hayata malik olduğunu ve hiçbir zaman esir olamayacağını idrak etmiş ve bu idrake müstenit kararını harekâtı milliyemize karşı tamamile bitaraf ve hayırhah olacağını temin etmekle izhar etmiştir.

3 - Anadoluda sakin olup her türlü hukuku meşrualarının en mutlak bir emniyet içinde bulunduğunu gören bülümle anasırı gayrı müslime de amali milliyenin meşruiyetine tamamilen kanî olmuşlardır.

4 - Anadoluda ikamet ve seyahat eden tekmil ecnebiler de aynı kanaatle mütehasstir olarak mensup oldukları devletleri tenvir etmektedirler.

5 - Binnetice gayrimeşru olduğu bütün cihan nazarında sabit olan Ferit Paşa Kabinesinin bu memlekette hiçbir noktai istinadı kalmamıştır.

Bu hakikatleri payitaht ahalisine arz etmekle bahtiyar olan Anadolu, bugün İstanbul da bir vazife milliyesi bulunduğu kanaatindedir. Ve vazifede payitahtın her tarafında teşkilâtı millîye

elimizde vatan adına Ankara ve Kastamonu illerinden başka bir şey kalmayacak demek olur. Şimdiki hükümetin bütün dış siyaseti ve vatan anlayışı bundan başka bir şey değildir. Aşlında en azgın dış düşmanlarımızın tasarladıkları yarının Türkiye de sonunda bundan başka bir şey değildir. Ferit Paşanın iç siyaseti genel çizgileriyle bütün millette bilinmekle birlikte genel durumumuzda en çok etki yapmış olanların yinelenmesi de yararsız değildir.

1 - Ferit Paşa hem milleti, hem padişahı aldatarak şimdiye kadar yerinde kalabilmiştir; çünkü Paristen dönüşünde konferansa verdiği notaların acı içeriklerini değiştirip dilimize çevirerek padişaha ve millete sunmuş ve böylece yaptığı hainliği gizlemeye çalışmıştı, ama Avrupa basını bu belgelerinin gerçek metnini olduğu gibi yayımlamış olduğundan başbakanın oynadığı canilere yaşarış oyun bütün açıklığıyla ortaya çıkmıştır.

2 - Düşmanlarımızın bile değer verdikleri ulusal savaşımızı kişisel tutku ve itihatçı kışkırtmaları sayıp bastırılmasını emretmekle hem millete, hem padişaha karşı açıkça ve doğrudan doğruya karşı ve hatta düşman durum almıştır; örneğin padişahımız, son buyrultusunda Anadolu savaşının tümüyle ulusal nedenlerden doğduğunu ve böylece meşru olduğunu ilân buyurduğu halde, başbakan Temps gazetesini muharririne bu yapıların itihatçı kışkırtması olduğunu ve yakında ortadan kaldırılacağını söylemekten çekinmedi; böylece bu hükümetin bu millete karşı olduğu artık kesinkes kamtlanmıştır.

3 - Ferit Paşa Kabinesi milletin padişah ile de ilişki kurmasını önleyerek Anadolu halkının padişaha çektiği ve şimdi de çekmekte olduğu telgrafları saraya yollatmamakta ve bunları alkoyup gizlemektedir.

4 - Bir yandan bu cinayeti işlemekle birlikte öbür yandan Sıvasta toplanan genel Anadolu ve Rumeli Kongresi üyelerini diri veya ölü olarak ele geçirmek için Harput Valisi Ali Galip adında bir haydutun, yanına Kürt aşiretleri alarak Sivas üzerine yürümesini emrediyor. Böylece Müslüman unsurlar arasında birbirini öldürme durumu yaratmaya çalışılıyor. Ama hükümetin bu konudaki yazışmaları milletin eline geçtiğinden kan dökülmesine meydan verilmeksizin Ali Galip ve yardımcıları bastırılmıştır. İşte bütün bu ve bunlara benzer saymakla tükenmez cinayetler ve hainlikler yapmış ve yapmakta olan şimdiki hükümetin, devleti batışa sürüklediğini anlayan Anadolu halkı bu duruma artık bir son vermek zorunluğunu duymuş ve Allahın emrine ve Peygamberin hadisine uyarak zulme karşı gelmeye başlamış ve zalimlerle her türlü ilişkiyi kesmiştir. Büyük bir inançla ve en güçlü bir ulusal birlik içinde davranışlarını düzenleyip örgütlenmesini tamamlamış olan Anadolu halkı her türden ülke ve ulus haklarının her türden olasığa karşı dokunmazlığını sağlayacak bir varlık düzeyine erişmiştir. Şimdiye kadar bütün kaderimizi başkent yönetiyordu. Ve millet ve memleketimizi kurtaracak girişimler Anadoludan değil, hemen her zaman İstanbuldan kaynaklanıyordu. Başkent'in bugün karşı karşıya kaldığı tehlikeleri göz önünde bulunduran Anadolu, şimdiki koşullar altında İstanbuldan kurtuluş umudu beklenemeyeceğini gördüğünden genel varlığımızın ve meşru haklarımızın savunulmasının kendisinin düşüğünü anlayarak görevini yapmaya başlamıştır. Bugün işte bu kimlik ve bu nitelikle başkente selâm gönderen tüm Anadolu, aşağıdaki noktaları İstanbul halkının bilgisine sunmak görevini duymaktadır:

1 - Ulusal savaşım birlik içinde ve düzenli örgütlere bağlı olarak bütün Anadolu illerini içine almış ve ta başkent kapısına kadar dayanmıştır.

2 - Böylece dünya kamu oyu ve resmî çevreleri milletimizin yaşama hakkına sahip olduğunu ve hiçbir zaman tutsak edilemeyeceğini anlamış ve bu anlayışa dayanan kararının ulusal savaşımımız karşısında tümüyle tarafsız olacağına ve buna iyi gözle bakacağına güvence vermekle belirtmiştir.

3 - Anadoluda oturan ve her türlü meşru haklarının en kesin bir güvence altında bulunduğunu gören Müslüman olmayan tüm unsurlar da ulusal amaçlarımızın haklılığına tümüyle inanmışlardır.

4 - Anadoluda oturan ya da yolculuk yapan tüm yabancılar da aynı inanış içinde olup bağlı oldukları devletleri bu yönde aydınlatmaktadırlar.

5 - Kısacası meşru olmadığı tüm dünya önünde kamtlanmış olan Ferit Paşa Kabinesinin bu memlekette dayanacak hiçbir noktasi kalmamıştır.

Bu gerçekleri başkent halkına bildirmekten mutlu olan Anadolu, bugün İstanbul da bir ulusal ödevi bulunduğu kanısındadır. Ve bu görev de başkent'in her yanında ulusal örgüt merkez-

merakizi ihdas ederek maddeten ve manen Anadolu harekâtı millîyesine iltihak etmek ve bir baykuş edasile milletin mukadderatı üstünde durmakta olan hükûmeti hâzırayı artık bu milletin başından gitmeye her suretle davet etmektedir.

Dünyada her milletin, icraatına tahammül ettiği bir hükûmetin mes'uliyetinde müşterek addedileceğini Mösyö Clernenceau Ferit Paşaya tevdi ettiği cevabî notada tasrih etmişti; idare-i sâkıtanın mezalimine ancak muharebe sebebiyle tahammül etmiş olan bu millet, eğer hükûmeti hazıranın mes'uliyet ve cinayetine hiçbir sebebi mücbir olmaksızın iştirak etmek istemiyorsa, bu hükûmete karşı olan hissiyatını artık izhar etmelidir.

Eğer bu vazife bugün ifa edilmeyecek olursa, yarın Ferit Paşa Kabinesinin amali millîyemize mugayir olarak kabul edebileceği şeraîti sulhiye karşısında Avrupaya karşı hiçbir hakkı itirazımız kalmaz; o zaman bize cihan efkârı umumiyesi "vaktile bu hakkı itirazınızı neden kendi hükûmetinize karşı istimal etmediniz?" diyecek ve bunu derken de her halde pek haklı bir söz söylemiş olacaktır.

Çünkü Peygamberimiz "Kema tekûnu yüvellâ aleyküm" yani "siz ne mahiyette olursanız, evliyaı umurunuz da o mahiyette olur!" buyurmuşlardır.

**Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal**

VESİKA, 97.

**Bilcümle devletlerin İstanbul süfera ve mümessillerine
berayı malûmat isal olunan muhtıra**

Sekiz ay evvel feshedilmiş olan Meclisi Millîmizin Kanunu Esasî mucibince nihayat dört ay zarfında yeniden içtimaî lâzımgeldiği halde mütarekenin aktindenberi teakup eden hükûmetler, intihabatın icrasında taallül etmiş ve bu suretle Meclisi Millî hâlâ içtima edememiştir. Bu sebeple bilhassa hükûmeti hazıranın takip etmekte olduğu siyaseti dahîlîye, şekli idaremiizi mutlakıyetten tefrik edilmez bir hale getirmiştir. Bu vaziyet üzerine harekâtile icraatında hiçbir fikri meşrutiyet kalmayan Ferit Paşa Kabinesi, nefreti umumîye karşısında zulüm ve şiddetle payidar olabilmek siyasetine sülûk ederek kendi aleyhinde bulunan millî vahdeti ihlâl için anasırı îslâmîyeyi yekdiğerile kutale sevk etmek istemişse de bu teşebbüse ait ve saik milletin eline geçerek memleketin emniyeti umumiyesi haleldar olmaktan kurtulmuştur. Bunun üzerine millet vaziyeti zâtî hazreti padişahiye arz ile itimadı umumîye müstenit bir kabine teşkilini istirham etmek istemişse de hükûmeti hazıra milletle padişahın temasına da mani olmuş ve bu suretle millet için hükûmeti meşrua teşekkül edinceye kadar heyeti hâzırâi vükelâ ile kat'ı münasebetten başka çare kalmamıştır: çünkü böyle bir tedbire tevessül edilmediği takdirde Ferit Paşa Kabinesinin teşvikatile Anadolu asayişinin haleldar olacağı muhakkaktı. İstanbulda itimadı millîye müstenit bir kabine teşekkül edinceye kadar devam edecek olan bu vaziyetin meşrutiyetini ve bilhassa hükûmeti meşrua noktâi nazarında da lüzumunu varestei izah addederiz; çünkü hükûmeti hazıranın Verseilles Konferansına gönderdiği heyeti murahhasa sırf amali millîyeyi temsil eden bir hükûmet tarafından gönderilmiş olmadığından dolayı bir ehlihibre telâkki edilmişti. Binaenaleyh sulhün takarrürü de ancak millete müstenit bir Osmanlı kabinesi teşekkül etmekle kabul olabilir.

Bu suretle gerek milletimizin ve gerekse Avrupa ve Amerika menafîi âliyesinin icabatı atiyesine tevafuk etmekte olan vaziyeti hâzırâi millîyemizin muhîlli asayiş hiçbir fikre müstenit olmadığını ve emniyeti umumîyeyi ihlâl edecek hiçbir hâdisе zuhâr etmeyeceğini ve bütün manasile muhlisane bir hattı hareket takip edileceğini Sivasta münakit umum Anadolu ve Rumeli murahhaslarından müteşekkil Umumî Kongre sureti kat'iyede tekeffül ve temin ederek kesbi fahr ile cihana adalet vadeden düveli muazzamanın muzaheretî maneviyelerinden emin olduğunu da ayrıca arzeder.

11 Eylül 1335

İmza

Sivasta münakit Umumî Kongre Heyeti

İngiliz mümessili siyasîsine, Amerika mümessili siyasîsine, Fransa mümessili siyasîsine, İtalya mümessili siyasîsine, Sırbistan mümessili siyasîsine, Felemenk Sefaretine, İsveç Sefaretine, Danimarka Sefaretine, İspanya Sefaretine.

leri oluşturarak nesnel ve tinsel olarak Anadolu ulusal savaşımına katılmak ve bir baykuş gibi o milletin kaderi üstünde durmakta olan şimdiki hükûmeti artık bu milletin başından gitmeye her yoldan çağırmaştır.

Dünyada her milletin, yaptıklarına katıldığı bir hükûmetin sorumluluğunda ortak sayılacağını Mösyö Clernenceau Ferit Paşaya verdiği yanıt notasında açıkça belirtmişti; düşük yönetimin kıyımlarına ancak savaş nedeniyle katlanmış olan bu millet, eğer şimdiki hükûmetin sorumluluğuna ve cinayetine hiçbir zorlayıcı neden olmaksızın katılmak istemiyorsa, bu hükûmete karşı olan duygularını artık belirtmelidir.

Eğer bu ödev bugün yapılmayacak olursa, yarın Ferit Paşa Kabinesinin kabul edebileceği ulusal emellerimize aykırı barış koşulları karşısında Avrupaya karşı hiçbir itiraz hakkımız kalmaz; o zaman bize dünya kamu oyu "vaktile bu itiraz hakkınızı niçin kendi hükûmetinize karşı kullanmadınız?" diyecek ve bunu derken de her halde pek haklı bir söz söylemiş olacaktır.

Çünkü Peygamberimiz "kema tekûnu yüvellâ aleyküm" yani "siz ne nitelikte olursanız, sizi yönetenler de o nitelikte olur" buyurmuşlardır.

**Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma
Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal**

BELGE, 97.

**Bütün devletlerin İstanbul elçi ve temsilcilerine
bilgi vermek için gönderilen uyarı**

Sekiz ay önce dağıtılmış olan Ulusal Meclisimizin Anayasa gereğince en geç dört ay içinde yeniden toplanması gerektiği halde barışkes yapıldıktan buyana birbirini izleyen hükûmetler, seçimlerin yapılmasını savsaklamış ve böylece Ulusal Meclis daha toplanamamıştır. Bu nedenle özellikle şimdiki hükûmetin gütmekte olduğu iç siyaset, yönetimimizin biçimini mutlakıyetten ayırdedilmez bir duruma getirmiştir. Bu biçimde davranmakla, yaptıklarında hiçbir meşrutiyet düşüncesi kalmayan Ferit Paşa Kabinesi, kamu oyununu taksintiyle yüz çevirmesi kıyım ve sertlikle ayakta kalabilmek politikasına saparak kendine karşı bulunan ulusal birliği bozmak için Müslüman unsurları birbirine öldürmeye yöneltmek istemişse de bu girişimle ilgili belgeler milletin eline geçerek memleketin genel güvenliği bozulmaktan kurtulmuştur. Bunun üzerine millet durumu padişaha bildirerek genel güvene dayalı bir kabine kurulmasını dilemiş ise de şimdiki hükûmet milletle padişahın ilişki kurmasını önlemiş ve böylece millet için meşru bir hükûmet kuruluncaya dek şimdiki kabine ile ilişkiyi kesmekten başka çıkar yol kalmamıştır: Çünkü böyle bir önlem alınmamış olsaydı Ferit Paşa Kabinesinin kıskırtmalarıyla Anadolu'da iç güvenliğin bozulacağı kesindi. İstanbul'da genel güvene dayalı bir kabine kurulana dek sürecek olan bu durumun meşru olduğunu ve özellikle bağlı bulunduğunuz hükûmet açısından da gerekliliği apaçık bellidir kanısındayız; çünkü şimdiki hükûmetin Versailles Konferansına gönderdiği delegeler kurulu salt ulusal amaçları temsil eden bir hükûmet tarafından gönderilmiş olmadığından salt bir bilir kişi niteliğinde sayılmıştır. Şu halde barışın yapılması da ancak millete dayalı bir Osmanlı kabinesi kurulmakla olabilir.

Böylece Sivasta toplanmış olan ve bütün Anadolu ve Rumeli delegelerinden oluşan Genel Kongre hem ulusumuzun hem de Avrupa ve Amerikanın gelecekteki çıkarlarına uymakta olan şimdiki durumumuzun güvenliği bozucu hiçbir düşünceye dayalı olmadığını ve genel güveni bozacak hiçbir olay çıkmayacağını ve tam anlamıyla barışçı bir yol izleyeceğini kesinlikle garanti etmekle onur duyar ve dünyaya adalet sözüveren büyük devletlerin tinsel desteğine inandığımı da ayrıca bildirir.

11 Eylül 1919

İmza

Sivasta toplanan Genel Kongre Kurulu

İngiliz politik temsilcisine, Amerika politik temsilcisine, Fransa politik temsilcisine, İtalya politik temsilcisine, Sırbistan politik temsilcisine, Hollanda Elçiliğine, İsveç Elçiliğine, Danimarka Elçiliğine, İspanya Elçiliğine.

Beyannamei humayun sureti münfesi:

Bugünlerde Anadolu'da serzedei zuhûr olan ahval ve harekâtın safahatı, mahallelerinden vürud eden telgrafnamelerde vasılı sem'i ıttılamız olmuştur. Bu hali esefişimal İzmir işgali ile anı takip eden vakayii fecianın ve Anadolu Vilâyeti Şarkıye mukadderatı hakkında işaa edilen rivayatin efkârı ahalide hâsıl eylediği tesirat neticesi olup vukuat ve şayiati mezkûreden bilcümle efradı ahalimizle beraber kalbimizde husule gelen tesirat pek amik, hukuku devlet ve milletin sıyaneti emrinde sarfı mahasalı gayret etmek cümlemiz için pek tabii ise de şu anı mühimde hükûmet ve millete terettüp eden vazife teşebbüsâtı ma'kulei siyasîye ve ittihadı arayı umumîye ile muhafazı hukuka çalışmaktan ibaretir. Hükümetimizin takip ettiği siyaset neticesinde İzmir fecayii Avrupa düvel ve mileli mütemeddinesinin nazarı dikkat ve meveddetini celp ile mahalline bir heyeti mahsusa izam ve bitarafane tahkikata iptidar olunarak enzari medeniyette hakkımız tezahür etmekte bulunduğu ve Anadolu Vilâyeti Şarkıyesine dair olan rivayat ve şayiata karşı da hükümetçe her türlü teşebbüsattan hâli kalınmayıp zaten vahdeti milliyemizi ihlâl edecek hiçbir karar ve teklif olmadığı halde dahili memalikte asayiş ve inzibatı sektedar ve nüfuzu hükümeti haleldar eyleyecek her gûna hareket ve efradı millet beyninde tefrika ve şikâkî müeddi olacak her türlü teşebbüsât devletimizin menafii esasiye ve hayatıyesile kabili telif değildir. Bazı kimseler tarafından memleketin vaziyeti hususîyesi tebdil ve gûya ahali ile hükümet arasında muhalefet vücudu ilân edilerek hakkımızda Avrupa efkârı umumîyesinin tağlüt kılınması menafii âliyeyi memleketi külliye rahnedar edeceği gibi bilvücuh şayanı teessüf olan bu hal şeraiti kanuniye dairesinde bir an evvel icrasını arzu eylediğimiz intihabataı da duçarı teahhur ederek sulhün takarrüp etmekte bulunduğu bir sırada vücudu lâbüüt olan heyeti meb'usanın içtimaaı tavik ve bu yüzden hükümetin müşkülâtını tezyit eyleyecektir. Bugün umum efradı milletinden intizarım, hal ve mevkiin nezaketini bittakdir muhafazai sükûn ve itidal ve ahkâmı kavanine ve emri hükümete tamamî itiba ile memleketin itizam ve asayişini muhil hareketten içtinap eylemek ve bu suretle kariben sulh müzakeresine davet olunacak Osmanlı murahhasları konferans muvacehesinde millete hemahenk olarak ispatı mevcudiyet edebilmektir. Altı buçuk asırdan beri Avrupa muvazenesinde bir amili mühim olan devletimizin vahdet ve tamamîyetini ve milleti Osmanîyenin mevkii haysiyetini temin edecek bir sulhe kariben milliyetimizi eltaftı subhaniyeden ümit etmekteyim. Düveli muazzamanın hissiyatı nısfelkâraneleri ve hakikaten gittikçe nüfuz etmekte olan Avrupa ve Amerika efkârı umumîyesinin itidalperverliği de bu ümidimi tevsik eylemektedir. Hükümetin her türlü müşkülâtı dahiliyeden masun kalarak tah'îye ve memleketimizin her tarafından ahkâmı kavanine harfiyen riayetle sunufu tebaamızın mahfuziyeti hukuku ahassi amalimiz olup heyeti hükümetimizin de bu bapta amali humayunumuzu tamamîle rehberi hareket itihaz edeceğine eminim. Şu efkâr ve amali halisanemizin memalikimizin her cihetine neşir ve tamimile sadakat ve hamiyetlerinden mutmain olduğum bilcümle efradı milletimin sem'i ıttılama isalini irade ederim.

24 Zilhicce 1337, 20 Eylül 1335**Mehmet Vahdettin**

Mabeyni Humayunu Mülûkâne Başkâtibi Ali Fuat Beyefendi tarafından bugün Babıalide senaverlerne tevdi ve tamimem devaire ve elviyeye tebliği kılınmış olan beyannamei humayunun sureti münfesi balâya dercolumakla vilâyeti celilelerince dahi nevahi ve kuraya kadar neşir ve ilânı ile ahkâmı celilesinin bertantuku fermanı humayunu şahane bilcümle sunuf ve efradı ahalîye tefhim ve ilânı.

20 Eylül 1335**Sadrazam****Damat Ferit****Padişah Bildirisinin Yüce Örneği:**

Bugünlerde Anadolu'da başgösteren durum ve davranışların evreleri, yerlerinden gelen telgraflarla kulağımıza ulaşmıştır. Bu üzüntü verici durum İzmir işgali ile onun arkasından gelen acı olayların ve Anadolu Doğu İllerinin kaderi konusunda yayılan söylentilerin kamuda yaptığı etkilerin sonucu olup bu olay ve söylentilerden bütün halkımızla birlikte bizim de yüreğimizde oluşan üzüntü çok derindir, devlet ve milletin haklarını korumak yolunda çok çaba harcamak hepimiz için çok doğal ise de şu önemli anda hükümet ve millete düşen görev akla yakın girişimler ve kamunun düşünce birliğiyle hakları korumaya çalışmaktan başka bir şey değildir. Hükümetimizin izlediği politika sonucunda İzmirdeki acı olaylar Avrupanın uygar devlet ve milletlerinin dikkat ve dostluğunu çekerek oraya özel bir kurul gönderip yansız bir soruşturmaya başlanmış ve hakkımız uygar dünyanın gözünde belirmekte bulunduğu ve Anadolu Doğu İlleriyle ilgili söylenti ve yayıntılara karşı da hükümetçe her türlü girişimden geri kalınmayıp zaten ortada ulusal birliğimizi bozacak hiçbir karar ve öneri olmadığı halde ülke içinde güvenlik ve düzeni kırıp hükümetin etkinliğini bozacak her türlü davranış ve ulusun bireyleri arasında bölünme ve ayrılık doğuracak her türlü girişim devletimizin temel ve yaşamsal çıkarlarıyla bağdaşmaz. Bazı kimseler tarafından memleketin özel durumu değiştirilip sanki halkla hükümet arasında muhalefet varmış gibi ilân edilerek hakkımızda Avrupa kamu oyunun yanılıya düşürülmesi ülkenin yüksek çıkarlarını kökünden yaralayacağı gibi her bakımdan çok üzücü olan bu durum yasal koşullar çerçevesinde bir an önce yapılmasını istediğimiz seçimleri de geciktirerek barışın yaklaşmakta olduğu bir sırada çok gerekli olan Meb'uslar Meclisinin toplanmasını geri bıraktıracak ve bu yüzden hükümetin karşılaştığı güçlükleri artıracaktır. Bugün milletimizin tüm bireylerinden beklediğim, durumun önemini kavrayarak dinginlik ve ılımlılığı bozmamak ve kanun hükümleriyle hükümet emirlerine tamı tamına uyarak memleketin düzen ve güvenliğini bozacak davranışlardan kaçınmak ve böylece yakında barış görüşmelerine çağırılacak Osmanlı delegelerinin konferans karşısında millete uyum için varlık gösterebilmeleridir. Altı buçuk yıldan bu yana Avrupa dengesinde önemli bir etken olan devletimizin birlik ve bütünlüğünü ve Osmanlı milletinin onurlu yerini sağlayacak bir barışa yakında kavuşacağını Tanrının iyiliğinden ummaktayım. Büyük devletlerin insaflı duyguları ve gerçekten git-tikçe durumu anlamakta olan Avrupa ve Amerika kamu oyunun ılımlılığı da bu umudumu pekiştirmektedir. Hükümetin her türlü iç güçlüklerden uzak tutulup güçlendirilmesi ve memleketimizin her yanında kanun hükümlerine kelimesi kelimesine uyulup her sı-nıftan uyruklarımızın haklarının korunması yürekten dileğimiz olup kabinemizin de bu konuda dileklerimiz tüm davranışlarında yol gösterici olarak kabul edeceğine güveniyorum. Şu yürekten düşünce ve dileklerimiz ulkelerimizin her yönüne yayımlanmasını ve tüm bireylere duyurulmasını buyururum.

24 Zilhicce* 1337, 20 Eylül 1919**Mehmet Vahdettin**

Saray Genelsekreteri ve Ali fuat Beyefendi tarafından bugün Babıalide bana verilip genelgeyle resmî dairelere ve illere bildirilmiş olan padişah bildirisinin bu yüce örneği yukarıya çıkarılmış olup yüce valiliğiniz tarafından bucak ve köylere dek yayımlanıp duyurulması ve gereğinin padişah buyruktusu uyarınca halkın bütün kesim ve bireylerine anlatılıp duyurulması.

20 Eylül 1919**Başbakan****Damat Ferit**

* Arabî ayların onikincisi

**Padişaha, beyannamesi üzerine yazılan telgraf
Hakipayı maali ihtivayı cenabı hilâfetpenahiye**

Şevketpenah Efendimiz!

Kullarınızı hakipayı humayunlarına tekrar arzı hal ve hakikate saik olan sebep; heyeti hazırai vükelânın ketmi hakayikle zatı şehinşahilerine arz ve ilâm ettiği veçhile bir emeli namеşru değil, milletin metalibi muhikkasıdır. Mükerrer istirhamatımızın kabinenin desti hiyanetile muhikkasıdır. Mükerrer istirhamatımızın kabinenin desti hiyanetile süddei seniyelerine arzına mümanaat edilmesi, memleketin ve tebaai sadıkai humayunlarının zararına, telâfi napezîr bir hesap kayı ve teşkil ediyor. Bu kere Ferit Paşanın müzeyyel mütaleatıle vilâyata tebliğ edilen beyannamei humayunları muhteviyatından dahi pek bariz anlaşılıyor ki, milletin amal ve makasıdı meşruası ve kabinenin irtikâp edip filen ve vesaki ile sabit harekâtı hainaneleri zâtı akdesi humayunlarından mektum tutulmuştur. Ferit Paşanın zâtı şevketsimatı şehriyarilerine muhalifi hakikat maruzatta bulunmak suretile millet ve vatana karşı irtikâp eylemekte olduğu ihaneti taz'iften çekinmediği de kemali teessürle görünmektedir. Tarihin hiçbir sahifei ihanetine makis olamayacak bir hiyanetle ahaliyi yekdiğeri aleyhine iğva ve milleti ihtirasatı ecnebîyeye feda eden bu kabinenin arzuyu millî hilâfında olarak mevkiinde kalması, pek büyük felâketler celp ve ihzar etmektedir. Bütün cihan mülkü humayunlarında sükûn ve asayişin müterakkibi iken vilâyetlere çekilen telgrafnamelerle bir taraftan aşairi mutâyai efradı ahali üzerine teşvik ile beraber memaliki şahanenin hercümerci içinde ve muhtacı muavenet olduğunu resmen beyan ederek müdahalei ecnebîyeyi davet eyliyen, diğer cihetten Vilâyatı Şarkıyede vâsi bir Ermenistan teşkiline ve Toros silsilesinin cenubunda kâin yerleri terke amade bulunduğunu ifade ile dahilî ve haricî düşmanlarımızın amalini terviç ve tatmin etmek isteyen bir kabinenin mevkiî iktidarda kalmasını zat ve mülûkü humayunlarımızın düşmanlarımızdan başka hiç kimse arzu etmez.

Paris Sulh Konferansının, meb'uslarımızın intihabından ve meclisin in'ikadından evvel Türkiye hakkında itihazi karara başlaması muhtemeldir. Millettin itimadına müstenit olmadığı Düvelî İtilâfiyece de malûm bulunan Ferit Paşa Kabinesinin bu suretle re'si idarede kalması murahaslarımızın konferansa davet ve kabul edilmemesi, kabulü halinde de evvelce olduğu gibi bu defa da tard ve iade ile aleyhimizdeki hükmün tebliğle iktifa olunmasını istilzam edecektir ki, bunun neticesi olarak zuhûru tabii olan felâketin imleti büsbütün duçarı yeis edeceğine zâtı şahaneleri pek iyi takdir buyurlar. Binaenaleyh memleketi siyaseten Ferit Paşa Kabinesinin hemen iskatile itimadı umumîye mazhar zevattan mürekkep bir kabinenin teşkiline müsaadei şehinşahilerini bütün millet namuna niyaz ve istirham ederiz; olbapta ve katıbeî ahvalde emrû ferman hazreti taçdarı azamîlerininindir.

**Anadutu ve Rumeli Müdafaaî Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi**

Ankarada K.O. 20, Erzurumda K.O. 15, Diyarbakırda K.O. 13, Niğdede Furka 11 K. Van, Bitlis, Trabzon, Erzurum, Kastamonu, Ankara, Diyarbakır, Elâziz, Hüdavendigâr vilâyetlerine ve heyeti merkezîyelerine. Erzincan, Canik, Kayseri, Niğde, Antalya, Afyon Karahisar, Kütahya, Denizli, Bolu, Urfa mutasarrıflıklarına ve heyeti merkezîyelerine. Hakipayı şahaneye vukubulan maruzat sureti bcırayı malûmat maruzdur. (K.O. 3 ve Sivas vilâyetine: leffen takdim kılındı)

**Anadolu ve Rumeli Müdafaaî Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi**

K.O. 3 Kumandanlığına

Heyeti Temsilîyeye: Bilhassa İngilizlere karşı ihfa edilen ve bundan dolayı resmî ve açık bir memuriyetle henüz tazvîfi mümkün olmayan Halit Beyin nasıl bir ateşli mizaç ve hamiyete malik olduğu malûmu samileridir. Mumaileyhin Trabzona memuriyeti halinde mizacı iktızası ihdas edilmesi muhtemel vaziyetlerin bu nazik zamanda belki islahı mümkün olamaz. Binaenaleyh Halit

**Padişaha, bildirisi üzerine yazılan telgraf
Gerçekleri bilmeye istekli ve sığınmak olan halife hazretlerinin
ayaklarının altındaki toprağa**

Yüce Padişahımız Efendimiz!

Kullarınızı ayağınızın altındaki kutlu toprağa yeniden durumu ve gerçeği bildirmemizin nedeni; şimdiki bakanlar kurulunun gerçekleri gizliyerek siz padişahların padişahına bildirip anlattığı gibi meşru olmayan bir dilek değil, milletin hak edilmiş istekleridir. Birçok ke-re yinediğimiz dileklerimiz kabinenin hain eliyle yüce kişiliğinize sunulmasına engel olunması, memleketin ve sizin sâdik uyruklarınızın zararına, onarılamayacak bir durum oluşturuyor. Bu kez Ferit Paşanın ek düşünceleriyle birlikte illere gönderilen kutlu bildirimizden da pek açıkça anlaşılıyor ki, milletin meşru istek ve amaçları ile kabinenin edimli olarak belgelerle kamtlanmış haince davranışları siz en kutsal kişiden gizli tutulmuştur. Ferit Paşanın siz yüce padişahımıza gerçeğe akin sunularda bulunmak yoluyla millet ve vatana ihanetini kat kat artırmaktan çekinmediği de büyük üzüntüyle görülmektedir. Tarihin hiçbir ihanet sayfasıyla kıyaslanamayacak bir hainlikle halkı birbirine karşı kıskırtan ve milleti yabancıların azgın isteklerine kurban eden bu kabinenin ulusal isteğe aykırı olarak görevinde kalması, pek büyük yıkıntılar hazırlayıp doğurmaktadır. Bütün dünya kutlu ülkelerde dinginlik ve güvenlik beklerken illere çekilen telgraflarla bir yandan uysal aşiretleri halka karşı kıskırtmakla birlikte ülkelerinizin kargaşa içinde ve yardıma muhtaç durumda olduğunu resmî ağızdan bildirerek yabancıları işlerimize karışmaya çağırın, öbür yandan Doğu İllerinde geniş bir Ermenistan kurulmasına ve Toros sıradağlarının güneyindeki yerleri bırakmaya hazır bulunduğunu söyleyerek iç ve dış düşmanlarımızın isteklerini yerine getirmek isteyen bir kabinenin iktidarda kalmasını sizin ve ülkenizin düşmanlarından başka hiç kimse istemez.

Paris Barış Konferansının, meb'uslarımızın seçilmesinden ve meclisin toplanmasından önce Türkiye ile ilgili karar almaya başlaması olasıdır. Millettin güvenine dayanmadığı İtilâf Devletlerince de bilinen Ferit Paşa Kabinesinin bu durumda iş başında kalması delegelerimizin konferansa çağırılmaması yada kabul edilmemesi, kabul edilseler bile önceleri olduğu gibi bu defa da kovulup geri gönderilmeleri zararımıza olan kararın bildirilmesiyle yetinilmesi sonucunu doğuracaktır ki, bunun böyle bir sonucun meydana gelmesi doğal olan yıkımın milleti büsbütün umutsuzluğa düşüreceğini pek iyi kavrarınız. Şu halde memleketi korumak için Ferit Paşa Kabinesinin gecikmeden düşürülmesiyle genel güven kazanmış kişilerden oluşan bir kabinenin kurulmasına bütün millet adına izniniz saygıyla diliyoruz; o konuda ve her durumda siz ne buyursanız o olur.

**Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma
Derneği Temsilci Kurulu**

Ankara K.O. 20, Erzurumda K.O. 15, Diyarbakırda K.O. 13, Niğdede Tümen 11 K. Van, Bitlis, Trabzon, Erzurum, Kastamonu, Ankara, Diyarbakır, Elazığ, Bursa illerine ve merkez kurullarına.

Erzincan, Samsun, Kayseri, Niğde, Antalya, Afyon, Kütahya, Denizli, Bolu, Urfa mutasarrıflıklarına ve merkez kurullarına.

Padişahın ayağının bastığı toprağa yapılan sununun örneği bilgi için gönderilmiştir.

(K.O. 3 ve Sivas iline: ilişikte sunuldu)

**Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma
Derneği Temsilci Kurulu**

K.O. 3 Komutanlığına

Temsilci Kurula: Özellikle İngilizlere karşı gizlenen ve bundan dolayı resmî ve açık bir memuriyetle daha görevlendirilemeyen Halit Beyin nasıl ateşli bir yaradılış ve özveri sahibi olduğunu bilirsiniz. Kendisi Trabzonda görevlendirilirse, yaradılış gereği çıkarılabileceği olaylar bu

Beyin fartı hamiyet ve sevki ahval ile bazı tedabir ve teşebbüsât için haberi âcizi olmadan maruzatta bulunsa bile terviç buyurulmamasını istirham eylerim.

**K.O. 15 Kumandanı
Kâzım Karabekir**

VESİKA, 101.

Şifre

Zata mahsustur

Erzurum On Beşinci Kolordu Kumandanlığına

C: 20/9/1335

Trabzon vaziyetini zatı devletlerine burada teşrihi zâit addederiz. Ahengi umumiyi ihlâl edecek teşebbüsâtı muzırranın vukuunu bittabi zâtı âlileri de arzu eylemezler. İşte bu endişe iledir ki biz Trabzonda teşkilâtın efkâr ve mütealeatı mahsusaya bağlı olmayan sırfmenafî milliyi şamil nikatı nazardan görebilmek istidadında bulunan eşhasın vücüt bulmasını istiyoruz. Bunu temin için azim ve namusundan emin olduğumuz Halit Beyin tayinini istirham eylemiştik. İş'ar buyurulan me hazir den İngiliz mahzuru bizlerce mutasavver değildir. Yalnız Halit Beyin asabiyüttabia olmasından nâşi amali umumiyeyi milliyeye, makasıt ve ihtirasatı hususiyeleri ile engel olan eşhas hakkında şedit ve kat'î davranacağı, Trabzon için mahzurlu görülüyorsa, esasen arzunuz hilâfında bir karar itihazı da bizce hiç de şayanı arzu keyfiyet olmadığınan Trabzonun islâhı neye ve ne gibi vasıtaya mütevakıf ise anın doğrudan doğruya tarafı devletlerinden itihazını istirham ile iktifa ederiz Efendim. Heyeti Temsilîye namına: Mustafa Kemal.

VESİKA, 102.

Şifre halli

Sıvasta K.O. 3 Kumandanlığına

Erzurum, 27/9/1335

Heyeti Temsilîyeye: Trabzon muhitini (y k k y m) gibi oradaki cereyanı da daima takip etmekteyim. Evelce de bilmünasebe arzettiğim veçhile cereyanı milliyi idare ve idame hususunda benedizin mesleğim, evvelâ halkı tenvir ve irşad etmek, fikren ve ruhan bu cereyana kanaat ve samimiyetle bağlamaktır. İrşad ve ikna vazifesini yapıktan sonra yine temerrüt edenler görülürse şu halde bir maksadı hasis peşinde koşan mel'unlar olduğu tamamen tebeyyün etmiş olacağından onlar da lâyük oldukları muameleye maruz kalırlar. Pek büyük tecrübelere tahsul eden bu prensibi aynen Trabzon muhitine de tatbik ettim. Bir müddeti muvakkate için ve icabında hâkim olmak üzere Dokuzuncu Fırka Kumandanı Rüştü Beyi erkânharbiyesile birlikte ve Üçüncü Fırka Kumandanlığı Vekâletile Trabzona gönderdim. Mumaileyh karargâhını Cevizlikte tesis ve idareti umur edecektir, iki senedenberi kendisini yakinen tanıdığım ve necabet ve metaneti ahlâkîyesini pek çok sevdiğim Kaymakam Halil Beyi şu aralık Trabzon muhiti için münasip bulmadım. Çünkü Trabzon vüs'ati ve İstanbulun entrikalarına kurbeyiti dolayısıyla orası pek büyük bir ihtiyat ve basiretle iş görmek ister. Halbuki Halit Beyin asabiyeti mizacı cümlece malûmdur. Biz Halit Beyden ancak bir harbü darp zamanında lâyükîyle istifade edebiliriz. İngiliz telâkkisine gelince âcizlerince mümkün olduğu müddetçe aşikâr ve maddî bir husumetten içtinabı tercih ederim. Binaenaleyh bu ve bu gibi esbap ile Halit Beyin o havalide şimdilik yedi himmetinin alınması lüzumunu arzederim.

**K.O. Kumandanı
Kâzım Karabekir**

VESİKA, 103.

Şifre

Zata mahsustur

K.O. 15 Kumandanı Kâzım Paşa Hazretlerine

Heyeti Temsilîyeye hitaben 27-9 tarihli şifre telgrafnamei âlileri bugün akşam vâsıl oldu. Trabzon vilâyeti efkârı umumiyesi hakkında tamamen buraca da tenevvür edilmiştir. Trabzon merkezi müstesna olmak üzere bütün kaza ve livalarile muhabere edilmektedir. Merkezdeki hal dahi valinin tevkif ve leb'idinden sonra zail olmuştur. Rüştü Beyin Üçüncü Fırka Kumandanlığı Vekâletile Trabzona gönderilmesinde varidi hatırım olan nikatı arzedeceğim. Evvelâ valiye tevkif eden Halit Beydir. Birkaç gün sonra Rüştü Beyin bu suretle gönderilmesi Halit Beyin hareketini

önemli zamanda belki düzeltilemez. Bu nedenle Halil Beyin aşırı yurtseverliği ve olayların sürüklenmesiyle bazı önlemler ve girişimler için bilgin olmadan size sunularda bulunsa bile isteğinin yerine getirilmemesini dilerim.

**K.O. 15 Komutanı
Kâzım Karabekir**

BELGE, 101.

Şifre

Kişiyi özeldir

Erzurum On Beşinci Kolordu Komutanlığına

K: 20/9/1919

Trabzonun durumunu size burada ayrıntılı olarak açıklamayı gereksiz sayarız. Genel uyumu bozacak zararlı girişimlerin yapılmasını elbette siz de istemezsiniz. İşte bu kaygıdır ki biz Trabzonda örgütün özel düşünce ve görüşlere bağlı olmayan salt ulusal yararları kapsayan bir açıdan görülecek durumda olan kişilerden oluşmasını istiyoruz. Bunu sağlamak için sarsılmaz kararlılığına ve namusuna güvendiğimiz Halit Beyin atanmasını rica etmiştik. Bildirdiğiniz sakıncalardan İngiliz sakıncası bizlerce düşünülemez. Yalnız Halit Beyin sınırlı olmasından dolayı, genel ulusal isteklere, kişisel amaç hırsları nedeniyle engel olan kişiler konusunda sert ve kesin davranacağı, Trabzon için sakıncalı görülüyorsa, aslında isteğinize aykırı bir karar almak da bizce hiç de istenen bir şey olmadığınan Trabzondaki durumun düzeltilmesi neye ve ne gibi önlemlere bağlıysa onun doğrudan doğruya sizin tarafınızdan alınmasını istemekle yetiniriz Efendim. Temsilci Kurul adına: Mustafa Kemal.

BELGE, 102.

Çözülmüş şifre

Sıvasta K.O. 3 Komutanlığına

Erzurum, 27/9/1919

Temsilci Kurula: Trabzon ortamını (y k k y m) gibi oradaki akımı da sürekli izlemekteyim. Önce de sırası gelip de bildirdiğim gibi ulusal akımı yönetmek ve sürdürmek konusunda benim tutumum önce, halkı aydınlatıp bilinçlendirmek, kafaca ve ruhça bu akıma inanış ve içtenlikle bağlamaktır. Bilinçlendirme ve inandırma görevini yaptıktan sonra yine dirençler görülürse o zaman bu gibilerin kötü bir amaç peşinde koşan lânetlenmiş kişiler olduğu iyice belirmiş olacağından onlara da onlara yaraşan işlemler uygulanır. Pek büyük deneyimlerle edinilmiş olan bu ilkeyi, olduğu gibi Trabzon çevresine de uyguladım. Geçici bir evre için ve gerektiğinde duruma egemen olmak üzere Dokuzuncu Tümen Komutanı Rüştü Beyi kurmaylarıyla birlikte ve Üçüncü Tümen Komutanlığı Vekili olarak Trabzona gönderdim. İki senedenberi kendisini yakından tanıdığım ve soyluluğunu ve sağlam ahlâkını pek çok sevdiğim Yarbey Halit Beyi şu sıralarda Trabzon yöresi için uygun bulmadım. Çünkü Trabzonun genişliği ve İstanbulda çevrilen dolaplara yakınlığı dolayısıyla oralarda çok ölçülü ve öngörülü iş yapmak gerekir. Oysa Halit Beyin doğuştan sınırlı olduğu herkesçe bilinir. Biz Halit Beyden ancak bir vuruşmada tam olarak yararlanabiliriz. İngiliz konusuna gelince ben onlarla, olanak bulunduğu süre, açık ve eylemlerle bir düşmanlıktan kaçınmayı yeğlerim. Şu halde bu ve bu gibi nedenlerle Halit Beyin o yörede şimdilik kullanılmaması gereğini bilginize sunarım.

**K.O. 15 Komutanı
Kâzım Karabekir**

BELGE, 103.

Şifre

Kişiyi özeldir

K.O. 15 Komutanı Kâzım Paşa Hazretlerine

Temsilci Kurula yönelik 27-9 tarihli şifre telgrafınız bugün akşam geldi. Trabzon ilindeki kamu oyu üzerinde biz de iyice aydınlandık. Trabzon merkezi dışında bütün ilçe ve sancaklarıyla beraberleşmektedir. Merkezdeki durum da valinin tutuklanıp uzaklaştırılmasından sonra ortadan kalkmıştır. Rüştü Beyin Üçüncü Tümen Komutan Vekili olarak Trabzona gönderilmesinde aklın gelenleri bildireceğim. Birincisi valiye tutuklayan Halit Beydir. Birkaç gün sonra böylece Rüştü Beyin gönderilmesi Halit Beyin davranışını oradaki kötü niyetliler karşısında eleştirmek gibi olabilir. İkincisi Halit Bey önemli durumlarda tümenin başına geçmeyi beklerken bugün geçirmek-

oradaki bedhahana karşı tenkit gibi olabilir. Saniyen Halit Bey mühim vaziyetlerde fırkasının başına geçmeye müterakkip iken bugün geçirmekte olduğumuz mühim ve tarihî avanda diğer bir zâten yerine geldiğini görmekten müteessir olabilir. Binaenaleyh bu tertipten sarfinazar buyurularak Rüşti Beyin sureti münasibede vazifesi başında ipkasını samimiyetimize binaen ve tamamen hususi olarak rica ederim. Maahaza kolordunuzun tertibat ve hususati askerîyesine hiçbir vehile müdahale hatırımdan geçmediği için en nihayet hususati askerîye- de arzu ve tensibiniz veçhile hareket tabiidir kardeşim Efendim.

VESİKA, 104.

Şifre halli

C: 29/9/1335

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Rüşti ve Halit Beylerin sureti tavzifi hakkında yanlış bir zehap husule gelmemek için zâtu samilerine berveçhiati izahata arzeylerim. Trabzon mintakasının birbirini takip eden safahatı ehemmiyetle takip edilmekte olduğu cihetle ahiren bu noktai nazardan Halit Beyle muhabere edilmiş, kendisinden cevaben gelen telgraftan bu ehemmiyetten bahisle beraber fırka vekâletini ifa eden Atf Beyin vezâifinin nezaketile mütenasip bir mevki tumadığı gibi Trabzon Mevki Kumandanlığı da Vekâlete karşı bazan taşkın bir vaziyet aldığı cihetle daha kuvvetli bir inzibat ve intizam tesisi için eğer halen malûm olan siyaset ve içtinap dolayısıyla kendisi bilfiil kumandayı ele alamıyacaksa fırkaya muktedir bir zâten vekâlet emnesini teklif eyledi. Anın İngilizlere karşı bir husumet ve şedit politika izharından içtinabını muvafık bulduğumuzdan ve Halit Beyin ise Ardahal ve Ahsha Ermeni ve Gürcü mesailinden dolayı İngilizlerin ve Harbiye Nezaretinin takibatına maruz kaldığından Halit Beyin şimdiki vaziyeti baki ve zaruridir. Filyatı müstelzim olan hadisatı fevkalâda olmadıkça bittabi fırkanın filen kumandasına geçirilemez. Hususile Kuvayi Millîye Kumandanı gibi valiyi bizzat tevkif etmiştir. Rüşti Bey ise bundan sonra değil vak'adan daha evvel fırka karargâhına gelmiştir. Halit Beyin mevkii daha metin ve münasiptir. Herkes anı Kuvayi Millîye Kumandanı addile daha müessirdir. En büyük mahzuru da şayanı itimat bir kabine de eğer İngilizlerin tesirile Halit Beyin çekilmesini talep ederse çok fena bir sukut olur ve dikkat buyurulmuş olacaktır ki, âcizleri Trabzon muhitini her yerden hassas addettiğim cihetle orada daima ordu ile kuvveti mezcederek bir siyaset takibini hayırlı gördüm. Ve el'an öyledir. Şimdiye kadar Halit Beyin ne şahsiyetini ve ne de bir kuvvetini Trabzon üzerinde göstermedim. Şimdi ise herkes gördü. Deniliyor ki fırkası haricinde bulunan Halit Bey millî bir kuvveti temsil vazifesini ifa etmiştir. Hal bu vaziyette iken, şimdi Trabzon vilâyetinin başında Halit Beyin resmen Fırka Kumandanlığını idare etmesi de artık caiz değildir. Bendenizce Halit Beyin en muvafık hal ve vaziyeti müheyyayı istifade olan şimdiki mevki ve vaziyetidir. Halit Bey bendenize dahi bu bapta müracaat etti. Kendi vaziyetini lâyıkıyla kendisine anlatmak için Erzuruma davet ettim. Arzettiğim esbab ve tarzı cereyan hasebile de bir suizan ve tevile mahal kalmamış ve kalmıyacaktır. Bu izahat ve maruzatımdan sonra zâtu samilerince mütehasıl kanaatin imbasına inayet buyurulmasını rica ve ihtiramatımı takdim eylerim.

K.O. 15 Kumandanı Kâzım

Şifre

Zata mahsustur

On Beşinci Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretlerine

C: 2/10/1335

Halit Bey hakkındaki maruzatım, mumaileyhın izzeti nefsinin cerihadar edilmemesi noktai nazarına matuf idi. Kendisinin müracaatı üzerine vaki olduğu iş'ar buyurulan vaziyeti ahire için tamamen mütaleatı âlilerine iştirak ederim Efendim.

VESİKA, 105.

Gayet mahremdir

Sivasta: Seryaver Cevat Beye

Kumandan Beyefendi, Paşa Hazretlerinin kendi hukukunu müdafaa ve muhafaza edecekle-

te olduğumuz önemli ve tarihsel zamanda kendi yerine bir başkasının getirildiğini görmekten üzüntü duyabilir. Şu durumda bu düzenlemeden vazgeçilerek Rüşti Beyin uygun bir yoldan görevi başında alıkonulmasını yakınlığımızı güvenerek ve tamamen özel olarak rica ederim. Bununla birlikte kolordunuzun askerlikle ilgili düzenlemesine ve işlerine karışmak hiç aklımdan geçmediği için en sonunda askerlikle ilgili konularda istediğiniz ve uygun gördüğünüz gibi davranmanız doğaldır kardeşim Efendim.

BELGE, 104.

Çözülmüş şifre

K: 29/9/1919

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Rüşti ve Halit Beylerin görevlendirilmeleri biçimi konusunda yanlış bir sanı olmasın diye size aşağıdaki açıklamaları sunuyorum. Trabzon bölgesinin birbiri ardından gelen evreleri önemle izlenmekte olduğundan son zamanlarda bu açıdan Halit Beyle haberleşilmiş, kendisinden yanıt olarak gelen telgrafta bu önemden söz etmekle birlikte tümen komutan vekili olan Atf Beyin görevinin önemiyle oranlı bir yer doldurmadığı gibi Trabzon Mevki Kumandanlığı da tümen komutan vekilliğine karşı arasına taşkın bir durum aldığından daha sıkı bir disiplin ve düzen kurmak için eğer şimdi bilinen politika ve sakıncalık nedeniyle kendisi edimli olarak komutayı ele alamıyacaksa tümene yetekli birinin vekil olarak komuta etmesini önerdi. Onun İngilizlere karşı düşmanca ve sert bir politika gütmekten kaçınmasını uygun bulduğumuzdan ve Halit Beyin ise Artvin ve Ahsha Ermeni ve Gürcü sorunlarından dolayı İngilizlerin ve Savaşşleri Bakanlığının kovuşturmasına uğradığından Halit Beyin şimdiki durumda kalması zorunludur. Eyleme geçmeyi gerektiren olağanüstü olaylar çıkmadıkça elbette tümenin edimli olarak komutanlığına getirilemez. Özellikle kuvayi millîye* komutanı imiş gibi valiyi kendisi tutuklamıştır. Rüşti Bey ise bundan sonra değil olaydan daha önce tümen karargâhına gelmiştir. Halit Beyin yeri daha sağlam ve uygundur. Herkes onu kuvayi millîye komutanı saydığından daha etkilidir. En büyük sakıncası da güvenilir bir kabine de eğer İngilizlerin etkisi altında Halit Beyin çekilmesini isterse bu çok kötü bir düşüş olur ve dikkat etmiş olacaksınız ki, ben Trabzon çevresini her yerden duyarlı saydığımdan orada hep ordu ile kuvveti bağdaştıran bir politika izlemeyi yararlı gördüm. Ve şimdi de öyledir. Şimdiye kadar Halit Beyin ne kişiliğini ve ne de bir kuvvetini Trabzon üstünde göstermedim. Şimdi ise herkes gördü. Deniliyor ki tümeni dışında bulunan Halit Bey ulusal bir güçü temsil etme görevini yapmıştır. Durum böyle iken, şimdi Trabzon ilinin başında Halit Beyin resmî olarak tümen komutanlığını yönetmesi de artık doğru değildir. Bana göre Halit Beyin en uygun durum ve ondan hemen yararlanmayı olanaklı kulan şimdiki görev ve durumdur. Halit Bey bana da bu konuda baş vurdu. Kendi durumunu kendisine iyice anlatmak için Erzuruma çağırıldı. Bildirdiğim nedenler ve olayların gidişi dolayısıyla da yanlış bir düşünce ve yorumla yer kalmamış ve kalmıyacaktır. Bu açıklamalarım ve yazdıklarımın sonra sizde oluşan kanının bildirilmesini rica eder, saygılarımı sunarım.

K.O. 15 Komutanı Kâzım

Şifre

Kişiyi özeldir

On Beşinci Kolordu Komutanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretlerine

K: 2/10/1919

Halit Bey hakkındaki yazdıklarım, onun onurunun kırılmaması görüşüne yönelik idi. Kendisinin başvurusu üzerine meydana geldiğini bildirdiğiniz son durum için düşüncelerimize tamamiyle katılırım Efendim.

BELGE, 105.

Çok gizlidir

Sivasta; Başyaver Cevat Beye

Komutan Beyefendi, Paşa Hazretlerinin kendisinin haklarını savunup koruyacaklarına çok güveniyorlar. Kâzım Paşanın son tutumundan üzüntü duyan Komutan Bey, On Beşinci Kolordu-

* Milis Kuvvetler

rinden pek ziyade emin bulunuyorlar. Kâzım Paşanın vaziyeti ahiresinden müteessir olan Kumandan Bey, On Besinci Kolordudan infikük ile Kongreyi âmir tanımaya karar vermiş ve bu fikrinden Rüşti Beyi haberdar etmişken Kolordunun (ş) teminatında başka Miralay Rüşti Beyin dahi sırf İngiliz müdahalesinden içtinaben Kâzım Paşanın resmen kumandaya başlattıramadığını ve Halit Beyin İngilizlerin mevcudiyetinden dolayı Trabzona gidemeyeceği cihetle birkaç gün için kendisinin gönderildiğini ve Kâzım Paşanın bütün kumandanlardan ziyade Kumandan Beye itimadı olduğunu namusu üzerine Kumandan Beye söz vermesi üzerine Halil Bey intizar vaziyeti almış idi. Ahiren Kumandan Bey Üçüncü Fırka kumanda vaziyeti hazıranın tebdilini kolordudan talep etti. Şayet kolordu bu teklifi kabul ve icra etmezse bilâemir filen kumandaya iptidar eyliyeceğini ve kararı sabık veçhile kolordudan ayrılarak Kongreye resen âmir tanyacağını arzıyelerim. Paşa Hazretlerini lüzumu veçhile tenvir buyurunuz Efendim.

**Fırka 3 Emir Zabiti
Mülâzımıvel
Tarık**

VESİKA, 106.

Osman ve Ferit Beylerle makine başında muhaberat

Kastamonu

Arzı teşekkür ediyorlar, iyiyiz Paşa Hazretleri; Kastamonuya Ankaradan başka hiçbir taraftan tezahüratı millîyeye dari halk tarafından bir şeyler gelmiyor. Bu muhitin hali gariptir. Samsun, Trabzon, Sivas, Erzurum, Harput, Bitlis, Van, Diyarbakir ilâ... vilâyat efkârı umumiyesi bizimle beraber değil midir diye sualler karşısında kalıyoruz. Bu hususun buraca ehemmiyeti fevkalâdesi vardır, temin buyurulması. Burada hükümeti hazıranın irtikâp ettiği caniyane harekâta karşı bilumum ulema, eşraf, tüccaran ve rüesayi ruhaniye ve cemaati huris-tiyanîye ve memurîn velhasıl bütün halkın mukarreratı vaki olan içtimada Dîvelî İtilâfiye mümessilleri dahil olduğu halde İstanbulun kâffe makamatına pek tehdiikâr telgraflar umumun imzası tahtında yazılmıştır ve işbu mukarrerat bilûmum vilâyet ve eldiyeye tebliğ kılınmıştır. Yalnız halk buna karşı diyorlar ki bu gayritabiî ahval ne zamana kadar devam edecektir. Çünkü bu hain kabinenin bu telgrafları da tevkif ederek muhafazai mevkie çalışacakları şüphesizdir, bunlar bir dakika mevkilerinde fazla kalsa o nispette fazla mazarrat ika ederler. Bunların temerrüdüne karşı ne gibi tedbir buyuruldu. Lütfen bizi tenvir buyurunuz Paşam.

Sivas

Tezahüratı millîye vatanın her köşesinde aynı salâbet ve hararetle mevcuttur. Trabzon, Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakir, Harput, Erzincan, Dersim, Sivas, Samsun, Malatya, Maraş, Ayıntap, Kayseri, Niğde, Ankara, Karaman, Afyon Karahisar, Denizli ve ilâ.. en ufak köylerine kadar halk ve en ufak cüzütamına kadar bütün ordularımız tamamen hassas ve vahdeti kâmile halinde aynı istikamete müteveccih ve itihaz ve tebliğ olunan mukarreratı harfiyet tatbik ve icra eylemektedirler. Yalnız Konya şehri şimdilik hali atalettedir. Fakat Konyada On İkinci Kolordu Kumandanı evvelâ istifa edip çekilmek için bizden rica etmişti. Bugün vürud eden Telgrafta On İkinci Kolordu heyeti umumiyesile tebliğ olunan mukarreratı filen icraya başlaması üzerine manîi yegâne olan Vali Cemal Beyin şaşaladığı bildirilmekte ve taziykten kurtulan Konya ahalisinin dahi icabı gibi teşebbüse geçeceği temin edilmektedir.

Fuat Pasa Hazretleri kâfi Kuvayi Millîye ile Eskişehirde dört saat mesafede kâin Cemşit mevkiine vâsil ve her taraftan şehri ihata eylemiş olduğundan bugün Eskişehirde bulunan İngiliz kuvvetleri kumandanı bir İngiliz Heyetile Paşanın nezdine gelerek İngilizlerin harekâtı millîyeye karşı tamamen bitaraf bulduklarını ve umuru dahiliyemize kat'iyen müdahale etmeyeceklerini temin eylemiş ve Fuat Paşadan kendilerine ilişilmemesini rica eylemişlerdir. Paşa da İngilizlere karşı hiçbir fikri taarruzumuz olmadığını yalnız hıyaneti tebeyün eden Ferit Paşa Kabinisinin ıskatı için mecbur olursak her türlü hareket geçeceği mizi ve İngilizler tarafından alınan Kaymakam Atf Beyi talep ettiğini bildirmişti. İngilizler cevaben tamamen haklı olduğumuzu ve kendilerinin dahi bu muhik mutalebatın işafına çalışacaklarını beyan ile avdet eylemişlerdir. İngilizler Merzifonda bulunan kuvvetlerinin geriye alınması halinde memnun olup olmayacağımızı sormuşlar pek memnun olacağımızı bildirdiğimizden derhal oradaki kuvvetlerini bütün ağırlıklarile beraber Samsuna çekmişlerdir. Dün İstanbuldan Fransa sefaretinden Lelong işinde bir Fransız bizimle görüşmek üzere memuren buraya vâsil olmuştur; elinde harekâtı millîyemize tamamen ta-

dan ayrılıp Kongreyi üst tanımaya karar vermiş ve bu düşüncesini Rüşti Beye bildirmişken Kolordunun (ş) verdiği güvenceden başka Albay Rüşti Beyin de salt İngilizlerin işe karışmasından sakındığı Kâzım Paşanın ona resmî olarak komuta etmeye başlattırmadığını ve Halit Beyin İngilizlerin bulunduğu Trabzona gidemeyeceği için birkaç günlüğüne kendisinin gönderildiğini ve Kâzım Paşanın bütün komutanlardan çok Komutan Beye güveni olduğunu namusu üzerine Komutan Beye söz vermesi üzerine Halit Bey beklemeye durumuna geçmişti. Son olarak Komutan Bey Üçüncü Tümenin şimdiki komutanlık durumunun değiştirilmesini kolordudan istedi. Kolordu bu öneriyi kabul edip uygulamazsa emir almadan edimli olarak komutaya başlayacağını ve eski karar uyarınca kolordudan ayrılarak doğrudan doğruya Kongreyi üst tanyacağını bildiririm. Paşa Hazretlerini gereği gibi aydınlatınız Efendim.

**Tümen 3 Emir Subayı
Teğmen
Tank**

BELGE, 106.

Osman ve Ferit Beylerle makine başında yazışma

Kastamonu

Teşekkürlerini sunuyorlar, iyiyiz Paşa Hazretleri; Kastamonuya Ankaradan başka hiçbir yandan ulusal gösteriler konusunda halktan bir şeyler gelmiyor. Buraların durumu tuhaf-tır. Samsun, Trabzon, Sivas, Erzurum, Harput, Bitlis, Van, Diyarbakir v.d. illerin ileri gelen yetkilileri bizimle birlik değiller midir diye sorular karşısında kalıyoruz. Bu konunun burada olağanüstü önemi vardır, birlik olduğunu bildiriniz. Burada şimdiki hükümetin yaptığı canice işlere karşı tüm din bilginleri, halkın ileri gelenleri, tüccarlar ve ruhanî reisler ile hristiyan topluluklar ve görevliler kısacası bütün halkın kararıyla yapılan toplantıda İtilâf Devletlerinin temsilcileri de içinde olduğu halde İstanbuldaki tüm yetkili görevlilere hepsinin imzasıyla gözdağı veren telgraflar yazılmıştır ve bu kararlar tüm illere ve sancaklara bildirilmiştir. Yalnız halk buna karşı diyor ki bu olağandışı durumlar ne zamana kadar sürecektir. Çünkü bu hain kabinenin bu telgrafları da alıkoyarak yerlerini korumaya çalışacakları kuşkusuzdur, bunlar bir dakika daha yerlerinde kalsa o oranda daha çok zarar verirler. Bunların ayak diremelerine karşı ne gibi önlem alındı. Lütfen bizi aydınlatınız Paşam.

Sivas

Ulusal gösteriler vatanın her köşesinde aynı sağlamlık ve ateşlilikle vardır. Trabzon, Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakir, Harput, Erzincan, Dersim, Sivas, Samsun, Malatya, Maraş, Gaziantep, Kayseri, Niğde, Ankara, Karaman, Afyon, Denizli ve v.d...en ufak köylerine kadar halk ve en ufak birliğine kadar bütün ordularımız tümüyle duyarlı ve tam birlik içinde aynı doğrultuya yönelik ve alınıp bildirilen kararları harfi harfine uygulayıp yerine getirmektedirler. Yalnız Konya şehri şimdilik hareketsiz durumdadır. Ancak Konyada On İkinci Kolordu Komutanı önce görevden çekilmiş ve çekilmek için bizden izin rica etmişti. Bugün gelen telgrafta On İkinci Kolordunun tümüyle bildirilen kararları edimli olarak uygulamaya başlaması üzerine tek engel olan Vali Cemal Beyin şaşaladığı bildirilmekte ve baskından kurtulan Konya halkının da gereği gibi girişimlere başlayacağı konusunda güvence verilmektedir.

Fuat Paşa Hazretleri yeter milis kuvvetlerle Eskişehirde dört saat uzakta bulunan Cemşit mevkiine vararak her yandan şehri kuşatmış olduğundan bugün Eskişehirde bulunan İngiliz kuvvetlerinin komutanı bir grup İngilizle Paşanın yanına gelerek İngilizlerin ulusal savaşıma karşı tam anlamıyla tarafsız bulduklarını ve iç işlerimize kesinlikle karışmayacakları konusunda güvence vermiş ve Fuat Paşadan kendilerine ilişilmemesini rica etmişlerdir. Paşa da İngilizlere karşı hiç saldırı düşünülmediğini yalnız hainliği belli olan Ferit Paşa Kabinisinin düşürülmesi için zorunlu olursa her türlü eyleme başvuracağımız ve İngilizler tarafından alınan Kaymakam Atf Beyi istediğini bildirmişti. İngilizler yanıt olarak çok haklı olduğumuzu ve kendilerinin de bu haklı isteklerin yerine getirilmesine çalışacaklarını söyleyerek geri dönmüşlerdir. İngilizler Merzifonda bulunan kuvvetlerinin geriye alınması durumunda memnun olup olmayacağımızı sormuşlar pek memnun olacağımızı bildirdiğimizden gecikmeden oradaki kuvvetlerini tüm ağırlıklarıyla birlikte Samsuna çekmişlerdir. Dün İstanbuldan Fransa elçiliğinden Eelong adında bir Fransız bizimle görüşmek görevli olarak buraya gelmiştir; elinde ulusal savaşıma karşı tam tarafsızlık içinde olduklarını ve hükümetin kesinlikle düşmek üzere olduğuna ve her türden isteklerimizin Fransızlar

raftar olduklarına ve hükümetin mahkûmu sukut bulunduğuna ve her türlü arzularımızın Fransızlarca maalmemnuuniye tatbikına amade bulduklarına ve talimat itasına intizar eylediklerine dair Franchet d'Espreyin yaverinden bir de mektubu hâmilidir. İki gün evvel maiyette iki general ve on beş kadar zabitten mürekkep bir heyet bulunan Amerika Tahkik Heyeti Reisi General Harbord dahi Sıvasa gelerek harekâtı millîyenin meşruiyetini ve lüzumunu ve hükümeti merkeziyenin zâf ve gayrimeşruiyetini beyan ve bütün maksatlarımızı ve kuvvetli olduğumuzu ve haklı olan mutalebatımızın kabulünden başka çare olmadığını derhal İstanbul bildirmiş. Gerek Amerikalılarla ve gerek Fransızlarla olan işbu münasebatın gayet mahrem tutulmasını selâmeti harekâtımız namuna rica ederim. Hükümeti merkeziye hakkında İstanbuldaki İtilâf Devletlerinin Avrupaya verdikleri gizli bir ajansta Ferit Paşa Kabinesinin karibin sukut edeceği bildirilmiştir. Bir de bugün hükümeti merkeziye İstanbul telgrafhanesinde kendi zamanlarında cereyan etmiş şifre ve açık muhaberatı tekkik ederek toplamakla meşgul olmuştur. Bu da kendilerinin çekilmeye hazırlıklarına bir işarettir. Kastamonuda yaptığımız gibi yukarda isimlerini saydığım tekmiil vilâyatta dahi müteaddit imzalarla İstanbul telgraflar çekilmiş ve el'an çekilmektedir. Bunların yekdiğere tebliğinde ihtimal ki ihmal ediyorlar. Kastamonu için bu hususta umumun nazarı dikkatini celbederiz. Bu çekilen telgrafların kabine tarafından hıfzedilmesinin ehemmiyeti yoktur. Yalnız bu telgrafları kabinenin okuması kâfidir diğer taraftan bütün vesaiti emine ve seria ile keşidesi icab eden telgraflar ki umum milletin maksat ve talebini hulâsa etmektedir.

İstanbulda gerek Düvelî İtilâfiye mümessillerine ve gerek zâtı şahane isal edilmektedir. Bittabi İstanbulca vaziyeti umumiyez henüz bütün kudret ve vuzuhile anlaşılmaya başlanmıştır. Daha evvel de bu cihetin istihsalı mümkündür, fakat maatteessüf Kastamonu vilâyeti gibi mühim bir merkezi muhabere ancak Osman Beyefendinin himmetile tutulduktan sonra Çorumda doğrudan doğruya Harbiye Nâzirinin emrile aleyhimize kuvvet hazırlayan Muhittin Paşanın entrikası keşfolunmuş İstanbulun noktâ istinadı kırılabilmiştir. Bugün isticâl eden Kastamonu halkı bu isticâlini Osman Beyefendinin muvasalatından evvel yapmış olsaydı ihtimal ki bugüne kadar netice alınabilirdi. İşte halkın bu gayri tabii ahval, ne vakte kadar devam edecektir sualine verilecek olan cevap şudur: Ne vakit ki Kastamonu halkı bu hali gayri tabii bulup endişeye düşmek zâfından kurtularak maksadımızı istihsal edinceye kadar sebat etmekte eseri tereddüt göstermeyecektir. İşte o zaman bu gayritabii hal kendiliğinden zail olacaktır. Kabinenin temerrüdü tabiidir. Buna karşı başka tedbire kalkışmadan evvel ilk tedbirimizi hakkine ve her taraftan kat'iyede tatbik etmek çarelerini düşünelim. Mesele Bolu vaziyeti hakkında ne yapılmıştır, Bolu hizasına kadar tekmiil mevakin İstanbul ile muhaberatı Tesmiyesinin kat'olunduğundan emin miyiz? Buna dair muntazır bulunduğumuz malûmat henüz vürütmedi.

Fuat Paşa Hazretleri birkaç güne kadar Eskişehir hâkim olacaklardır. Oradan Bilecik ve Bursadaki teşkilâtı millîyeye aynı kararı tatbik ettirecektir, zâtı âtileri de Bolu ve hatta mümkün olursa daha ilerilere kadar vaziyetimizi teşmîle muvaffak olursanız bu takdirde İstanbul hükümeti kendini muallâkta bulacaktır; diğer taraftan da İngilizler dahi dahil olduğu halde bütün Düvelî İtilâfiyenin kendilerinden yüz çevirdiklerini görünce temerrüde takatleri kalmayacağını zannederim. Maahaza bundan sonra da bir inadi eçhelâne ve eblehaneye devam etmek isterlerse her halde daha müessir tedbirler tatbikine imkân vardır. Çünkü asil ahlinin tereddüt edebileceği cihet İngilizlerin hükümeti merkeziyeyi tutarak birtakım harekâtı fi-liye yapması ihtimali idi, halbuki yukarda izah eylediğim veçhile bugün için vaziyet elhamdülillah tamamen milletin lehindedir.

Maksadımızın en büyük düşmanı, harekâtımızda en ufak bir eseri zâf ve endişe göstermek olur.

Muhittin Paşanın Niğde, Dersim mutasarrıflarının Kuvayi Millîye tarafından tevkif olunduklarını bittabi işittiniz.

Diyarbakır ve Sıvas vilâyetlerinin aynı mealde Dersaadete çektikleri telgrafnameler zirkindeki imzaları berayi malûmat burada zikrediyorum. (Mevzuubahs imzalar yazdırılmıştır) bunların metinlerini ve diğer namütenahi denecek kadar çok olan telgrafnameleri yazmaya imkân yoktur, çünkü filhakika hatları uzun zaman işgal edecek kadar çoktur.

Kastamonu

Paşa Hazretlerinin lütfen bizi pek mükemmel tenvir eden teşviratı izahatna teşekkür ederiz. Bolu ve havâlisinin İstanbul hükümeti merkeziyesile olan muhaberatı dünden itibaren kat'etirilmişdir. Yalnız her tarafta olduğu gibi buradan icab eden yerlere tezahüratı millîyeyi göstermek üzere telgraflar yağdırmağa muvaffak olunamamıştır. İnşallah himmeti devletlerle bu da bir iki

tarafından kıvançla uygulanmaya hazır bulduklarını ve direktif verilmesini beklediklerine ilişkin Franchet d'Esprey'in yaverince yazılmış mektup vardır. İki gün önce yanında iki general ve on beş kadar subaydan oluşan bir grupla Amerika Araştırma Kurulu Başkanı General Harbord da Sıvasa gelerek ulusal savaşımın haklı olduğunu ve gerekli bulunduğunu ve İstanbul hükümetinin güçsüz ve yasaya aykırı olduğunu bildirerek bütün amaçlarımızı ve güçlü olduğumuzu ve haklı olan isteklerimizi kabul etmekten başka çıkar yol olmadığını hemen İstanbul bildirmiş. Hem Amerikalılarla ve hem Fransızlarla olan bu görüşmelerin çok gizli tutulmasını savaşımımızın esenliği adına rica ederim. İstanbul hükümeti ile ilgili olarak İstanbuldaki İtilâf Devletlerinin Avrupaya verdikleri gizli bir ajans haberinde Ferit Paşa Kabinesinin yakında düşeceği bildirilmiştir. Bir de bugün İstanbul hükümeti İstanbul telgrafhanesinde kendi zamanlarında yapılmış olan şifre ve açık yazışmaları inceleyerek toplamakla meşgul olmuştur. Bu da kendilerinin çekilmeye hazırlıklarının bir belirtisidir. Kastamonuda yaptığımız gibi yukarda isimlerini saydığım bütün illerden de birçok imzayla İstanbulla telgraflar çekilmiş ve şimdi de çekilmektedir. Bunlar birbirlerine bildirmeyi belki savsaklıyorlar. Kastamonu için bu konuda herkesin dikkatini çekeriz. Bu çekilen telgrafların kabine tarafından alınulmasının önemi yoktur. Yalnız bu telgrafları kabinenin okuması yeter, öbür yandan bütün güvenli ve hızlı araçlarla çekilmesi gereken telgraflar ki bütün milletin amaç ve isteklerini özetlemektedir. İstanbulda hem İtilâf Devletleri temsilcilerine ve hem de padişaha ileilmektedir. Doğal olarak İstanbulca genel durumunuz bütün güç ve açıklığıyla yeni anlaşılmaya başlanmıştır. Bu daha önce de sağlanabilirdi, ama yazık ki Kastamonu ili gibi önemli bir haberleşme merkezi ancak Osman Beyefendinin özverisiyle tutulduktan sonra Çorumda doğrudan doğruya Savaşşleri Bakanının emrile bize karşı kuvvet hazırlayan Muhittin Paşanın dalaverası öğrenilmiş İstanbulun dayanak noktası kırılabilmiştir. Bugün acele eden Kastamonu halkı bu aceleciliğini Osman Beyefendinin gelişinden önce yapmış olsaydı bugüne kadar sonuç alınabilirdi. İşte halkın bu olağandışı durum, ne vakta kadar sürecektir sorusuna verilecek olan yanıt şudur: Ne vakit ki Kastamonu halkı bu durumu olağandışı bulup kaygıya düşmek üyüşklüğünden kurtularak amacımızı elde edinceye kadar dayanmakta duraksamazsa işte o zaman bu olağandışı durum kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Kabinenin ayak diremesi doğaldır. Buna karşı başka önlem almaya kalkışmadan önce ilk önlemimizi gereğince ve her tarafta kesinlikle uygulama yollarını düşünelim. Örneğin Bolu durumu konusunda ne yapılmıştır, Bolu hizasına kadar bütün merkezlerin İstanbul ile resmî haberleşmelerin kesilmiş olduğuna güveniyor muyuz? Bununla ilgili olarak beklediğimiz bilgiler daha gelmedi.

Fuat Paşa Hazretleri birkaç güne kadar Eskişehir denetimi altına alacaktır. Oradan Bilecik ve Bursadaki ulusal örgütlere aynı kararı uygulatacağıdır, siz de Bolu ve hatta olabilirse daha ilerilere kadar durumunuzu yaymayı başarabilerseniz İstanbul hükümeti kendini boşlukta bulacaktır; öbür yandan da İngilizler bile aralarında olmak üzere bütün İtilâf Devletleri kendilerinden yüz çevirdiklerini görünce ayak diremeye güçleri kalmayacağını sanırım. Bununla birlikte bundan sonra da cahilce ve aptalca bir direnme sürdürmek isterlerse her halde daha etkili önlemler uygulanabilir. Çünkü asil halkın üzerinde duraksayacağı konu İngilizlerin İstanbul hükümetini tutarak birtakım edimli girişimlere kalkışması olasılığı idi, oysa yukarda açıkladığım gibi bugün için durum Allaha şükür bütünüyle milletin yanadır.

Amacımızın en büyük düşmanı, yaptıklarımızda en ufak bir güçsüzlük ve kaygı belirtisi göstermek olur.

Muhittin Paşanın Niğde, Dersim mutasarrıflarının Ulusal Güçler tarafından tutuklandıklarını elbette işittiniz. Diyarbakır ve Sıvas illerinin eş anlamda İstanbulla çektikleri telgrafların altındaki imzaları bilginiz olsun diye burada belirtiyorum. (Sözkonusu imzalar yazdırılmıştır) bunların metinlerini ve sonsuz denecek kadar çok öbür telgrafları yazmaya olanak yoktur, çünkü gerçekten hatları uzun süre alkoyacak kadar çoktur.

Kastamonu

Paşa Hazretlerinin bizi eksiksiz olarak aydınlatan sevindirici haberlerle dolu açıklamalarına teşekkür ederiz. Bolu ve yöresinin İstanbul hükümetiyle haberleşmeleri dünden bu yana kesilmiştir. Yalnız buradan her tarafta olduğu gibi gereken yerlere ulusal gösterileri belirtmek için telgraflar yağdırmakta başarılı olunamamıştır. İnşallah sizin yardımınızla bu da bir iki gün içinde sağlanacaktır. İneboludan İstanbulla geri gönderilen Kastamonu valisi İçişleri Bakanından Zonguldakta

gün zarfında temin edilecektir. İneboludan İstanbula iade edilen Kastamonu valisi Dahiliye Nâzırından Zonguldakta atıdaki emri almıştır: Bolu ve havalisi serbesttir. Zonguldağa çıkınız, vilâyetin icab eden mahallerile muhabere ediniz ve emri ahire kadar orada bekleyiniz. Emrini alan vali Zonguldaktan İstanbul ile muhabere etmek üzere tehdide başladığını vali vekili ile bendenize haber verdiler, gece alaturka saat altıya kadar muhabere edildi mevkufen karadan Kastamonuya getirilmesi emri verildi ise de mutasarrıfın bazı mütealeşi dolayısıyla bu şık tatbik edilemedi, vali ve beraber gelen mektupçu dün sabah gece cereyan eden muhabere-ta utula peyda edince orada barınamayarak bitevfikihi taalâ kemali ihtişamla Dersaadete avdet buyurdıklarını berayi malûmat arz ederiz. Efendim.

**Kumandan, Miralay
Osman**

Vukubulan arzu üzerine şu tafsilâtı verdim:

Ermenistan Cumhuriyeti denmekle maruf Erivan ve Nahcivan Ermenileri kendilerini hakikaten bir devlet olmuş zannile bazı meretebe vaziyetler almaya kalkıştı. Şarktan Azerbaycan Müslümanları çıktan hudutları dahiline girmiş ve ufak ufak muvaffakiyetli muharebelerle ilerlemekte bulunmuştu. Son günlerde Nahcivan civarında Azerbaycan İslâm kuvvetleriyle Ermenilerin yegâne fırkası karşı karşıya geldi, vukubulan mühim bir muharebede Ermeniler kâmilen muzmahil ve perişan oldular ve bunun neticesinde Nahcivanda bir hükûmeti islâmîye teşekkül etti. Ermenistan Cumhuriyetinin gösterdiği kabiliyetsizlik Avrupa ve bilhassa Amerika nezdinde tamamen taayyün etmiştir.

Ermenilerin bir hükûmeti müstakille olarak idarei devlet edemeyeceklerine kanaat eylemişlerdir. Belki hükûmeti Osmanîyenin bir vilâyet veya eyaleti olabilir. Denilmektedir. Hele memaliki mahrusî şahane dahilinde ötedenberi dermeyan edilen Ermenistan muhartariyeti ve saire gibi teklifler artık tamamen kuvvetini kaybetmiştir. Adana havalisinde Fransızlara yaslanan Ermeniler de son günlerde çini cebin görmeye başladılar. Elhamdülillah mukadderatımız pek parlak hükümlere iktiran edecektir.

Gözlerinizden öperim, müsterihane uyuyunuz, yalnız bilvesile mühim bir noktayı hatırlatmak isterim. Meb'usları çabuk ve şayanı arzu zevattan intihap etmek lâzımdır.

VESİKA, 107.

**Konyada K.O. 12, Erzurumda K.O. 15, Ankarada K.O. 20,
Diyarbakırda K.O. 13, Niğdede Fırka 11 Kumandanlıklarına,
Adana, Van, Erzurum, Trabzon, Bitlis, Diyarbakır, Elâziz, Kastamonu, Ankara, Konya,
Hüdavendigâr vilâyetlerine ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyelerine,
Erzincan, Canik, Kayseri, Maraş, Urfa, Niğde, Antalya, Isparta, Hurdur, Denizli, Afyon
Karahisar, Karesi, Eskişehir, Bolu, İzmit mutasarrıflıkları ile Müdafaa-i Hukuk Heyeti
Merkeziyelerine. Elâzizde K.O. 11 ahzıasker Reisi Vehbi
Beyefendiye Giresun Heyeti idaresine, Şehremanetine**

Sivas, 26 Eylül 133

Beyanname

Ferit Paşa Kabinesinin pâk ve nezih Anadoluda yegâne mülevves nokta istinadı olan Konya Valisi Cemal Beyin Konyada vatan ve milletimize aleyhinde ağyara istinaden irtikâp eylemiş olduğu ihanetkârane harekâtı cidden erbabı hamiyeti ve bilhassa Konya ahali muhteremesini pek ziyade dilhun eylemekte idi. Bu defa mumaileyh Cemal Beyin harekâtındaki habaset orada bulunan ecebîlerin dahi nazarı nefretini mucip olduğundan kendisi milletle karşı karşıya bırakılmıştır. Cemal Bey son bir hareketi mezbhane olmak ve binnetice kendisini terkeden ecebîlere mecbur kılabilmek hayali bisudile hapishanede bulunan bilcümle kanlı katil mevkufîni çıkarıp teslih ve kendisine vasıtai cinayet kılmak istemiştir. Artık bu kadar zelilâne ve denaetkârane harekete müteşebbis olan bir şahsın Konya vilâyeti şahanesini daha fazla lekelemesine tahammül caiz olamayacağını takdir eden halk muk-tazayı hamiyet ve celâdetini göstermeye tevessülde tereddüt etmemiştir. Bunun farkına varan Cemal Bey bugün hempalarile İstanbula firar etmiştir. Mumaileyhin İstanbula vusulünden evvel derdesti memuldur. Ferit Paşa ve Dahiliye Nâzır Adil Beyin en zinüfuz zannetikleri aleti mefsedetlerinin akıbetini milleti necibemizin enzârı dikkatine ve Ferit Paşa Kabinesinin de nazarı ibretine vazederiz.

**Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal**

aşağıdaki emri almıştır: Bolu ve yöresi serbesttir. Zonguldağa çıkınız, ilin gereken yerleriyle haberleşiniz yeni bir emre kadar orada bekleyiniz.. Emrini alan valinin Zonguldaktan İstanbul ile haberleşmek için gözdağı vermeye başladığını vali vekili ile bana haber verdiler, gece alaturka saat altıya kadar haberleşme yapıldı tutuklu olarak karadan Kastamonuya getirilmesi emri verildi ise de mutasarrıfın bazı görüşleri dolayısıyla bu yapılamadı, vali ve birlikte gelen mektupçunun dün sabah gece yapılan yazışmaları öğrenince orada barınamayarak Allahın yardımıyla görkemli bir biçimde İstanbula döndüklerini bilgi edinmeniz için sunarız Elendim.

**Komutan, Albay
Osman**

Gösterilen istek üzerine şu ayrıntıları bildirdim:

Ermenistan Cumhuriyeti denmekle bilinen Erivan ve Nahcivan Ermenileri kendilerini gerçekten bir devlet olmuş sanarak bir takım kibirli tutumlar almaya kalkıştı. Doğudan Azerbaycan Müslümanları çoktan sınırları içine girmiş ve ufak ufak başarılı çatışmalarla ilerlemekte bulunmuştu. Son günlerde Nahcivan dolaylarında Azerbaycanın Müslüman kuvvetleriyle Ermenilerin tek tümeniyle karşı karşıya geldi, yapılan önemli bir savaşta Ermeniler tümüyle bozguna uğrayıp darmadağın oldular ve bunun sonucu olarak Nahcivanda Müslüman hükûmeti kuruldu. Ermenistan Cumhuriyetinin gösterdiği yeteneksizlik Avrupa ve özellikle Amerikanın gözünde kesinlikle belli olmuştur.

Ermenilerin bağımsız bir hükûmet olarak devlet yönetemeyecekleri kanısına varmışlardır. Belki Osmanlı devletinin bir ili ya da eyaleti olabilir. Denilmektedir. Hele Osmanlı ülkesinin sınırları içinde ötedenberi ileri sürülen Ermenistan özerkliği ve benzerleri gibi öneriler artık kesinlikle gücünü yitirmiştir. Adana yöresinde Fransızlara yaslanan Ermeniler de son günlerde asık surat görmeye başladılar. Allaha hamdolsun sonumuz çok parlak olacaktır.

Gözlerinizden öperim, rahat uyuyunuz, yalnız sırası gelmişken önemli bir noktayı hatırlatmak isterim. Meb'usları çabuk ve istenen kişilerden seçmek gereklidir.

BELGE, 107.

**Konyada K.O. 12, Erzurumda K.O. 15, Ankarada K.O. 20, Diyarbakırda K.O. 13,
Niğdede Tümen 11 Komutanlıklarına,**

**Adana, Van, Erzurum, Trabzon, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Kastamonu, Ankara, Konya,
Bursa illerine ve Hakları Savunma Derneği Merkez Kurullarına.**

**Erzincan, Samsun, Kayseri, Maraş, Urfa, Niğde, Antalya, Isparta, Burdur, Denizli,
Afyon, Balıkesir, Eskişehir, Bolu, İzmit mutasarrıflıkları ile Hakları Savunma Merkez
kurullarına.**

**Elazığ K.O. 11 askerlik şubesi Başkanı Vehbi Beyefendiye Giresun Yönetim Kuruluna,
Belediye Başkanlığına**

Sivas, 26 Eylül 1919

Bildiri

Ferit Paşa Kabinesinin tertemiz Anadoluda tek kirli dayanak noktası olan Konya Valisi Cemal Beyin Konyada vatan ve milletimize karşı yabancılara dayanarak yapmış olduğu haince işler yurtseverlerin ve özellikle Konyanın saygıdeğer halkının yüreğini gerçekten çok yaralamaktaydı. Bu defa bu Cemal Beyin yaptıklarındaki kötülük orada bulunan yabancılara bile nefret doğurmuş olduğundan kendisi milletle karşı karşıya bırakılmıştır. Cemal Beyin son umutsuz çare olmak ve kendisini bırakmış olan yabancılara işlerimize karışmaya zorlayabilmek boş hayaliyle hapishanede bulunan tüm tutuklu katilleri çıkarıp silâhlendirmiş ve kendisine cinayet aracı yapmak istemiştir. Artık bu kadar aşağılık ve alçakça davranış kalkışan birinin görkemli Konya ilini daha çok lekelemesine katlanmak doğru olmayacağı kavrayan halk yurtseverlik ve yüreklilik gereğini göstermeye girişmekte duraksamamıştır. Bunu sezen Cemal Bey bugün yordakçılarıyla birlikte İstanbula kaçmıştır. Kendisinin İstanbula varmadan ele geçirileceği umulmaktadır. Ferit Paşa ve İçişleri Bakanı Adil Beyin en etkili sandıkları bozguncu ajanslarının sonunu soylu milletimize dikkat etsin diye ve Ferit Paşa Kabinesine de ders alsınlar diye bildiririz.

**Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal**

VESİKA, 108.**Telgraf****Urfa, 18/9/1335****Sivas Kongre Riyaseti Aliyesine**

Heyeti Temsilîyenin ve Kongrenin harekâtı İngiliz hükûmetince doğrudan doğruya Düvelî İtilâfiyeye karşı taarruz şeklinde telâkki olunmaktadır ve bu halin temadisine Türk hükûmetinin ihdas eylediği bir vaziyet manası verilerek umum Osmanlı kıt'ası Düvelî İtilâfiyeye işgali askeri altına alınmak ve Türk hükûmetine hitam verilmek gibi bir gayeye sevkedeceğini buradaki temas neticesi olarak hissedilmekte olduğundan vaziyeti hâzıra saadeti milleti imha edecek bir şekilden tevakkisini istilzam edecek bir surette kabine ile itilâf husulü vatan ve milletin selâmeti noktasından intizar ve istirham olunur.

**Urfa Mutasarrıfı
Ali Rıza****Sivastan, 19/9/1335****Telgraf****Urfa Mutasarrıfı Ali Rıza Beyefendiye**

İkaz maksadı hayırhahanesile keşide buyurulan 18/9/1335 tarihli telgrafnamei âlileri heyetimizce nazarı dikkate alındı ve berveçhiâtı nikatın zâtı âlilerine iblâğı tensib edildi.

1 - Heyeti Temsilîye ve Sivasta münakit Umumî Kongrenin mukarrerat ve icraatı hiçbir veçhile Düvelî İtilâfiyeye karşı taarruz şeklinde olmadığı Kongrenin cihana ilân edilen beyanamesi muhteviyatından kaşı taarruz olduktan başka bu husus filyat ile de tamamen sabit olmuştur. Bu sübut zamanı ile bütün vuzuhiyle tebeyyün edecektir. Binaenaleyh İngiliz hükûmetinin zâhip olduğunu zannettiğiniz telâkkide fahiş ve azim hata vardır. Zâtü âlinize bu yolda telkinatta bulunanlar oradaki İngiliz kuvvei işgaliyesi mensubininden ise onların da zehabındaki butlanı izale etmek sizin için bir vazifei millîye ve vicdaniyedir. Burada ve her yerde bulunan İngiliz ve sair Düvelî İtilâfiye mümessilleri hakikaki hâlî tamamen takdir etmişler ve milletin teşebbüsâtı meşruasındaki hak ve isabeti teslim eylemişlerdir.

2 - Milletimizin hakkı meşruunu talep zımında aldığı vaziyet sebeble Düvelî İtilâfiyenin umum Osmanlı vatanını işgali askerî altına almaya kalkışmaları varidi hatır bile olamaz. Çünkü milletimiz İtilâf Devletlerinden adli hakka muğayir harekâta değil, bu yolda şimdiye kadar hükûmeti merkezîyenin aczü meskenetinden dolayı yapılmış olan hakşikenane muamelâtın sarfı nazar etmelerine intizar eder.

3 - Milletin, menafîi âliyei vatanîyeyi payilam eden ve hukuku meşruai millîyeyi hainane ve caniyane teşebbüsât ve tedabiri leimeye filen kalkışması Kanunu Esasımız mucibince bi-zatîhi madum olan Ferit Paşa Kabinesile anlaşmasını tavsiye etmeniz vaziyeti hakikîyeye henüz ademi utlanıza affolunmaktadır. Bu sebeple zatü âlinizi ve Urfa ahaliî muhteremesini tenvir maksadile bu telgrafta zeylolarak icab eden malûmat ve izahat ve talimat ita olunacaktır.

4 - Zâtü âlileri gibi erbabı hamiyetin vazifesi amal ve iradei millîye dairesinde milletin umurunu tedvir eylemektir. Makamı muallâyî hilâfet ve saltanata olan merbutiyeti sadakat-kâranemi: ancak bu suretle tecelli edecektir. Binaenaleyh Ferit Paşa Kabinesine itimat caiz olmadığına dair ora ahaliî necibesinin vukubulacak müracaatı suretinin berayi malûmat imhası Heyeti Temsilîye kararile tebliğ olunur.

**Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal****VESİKA, 109,****Bizzat halledilecektir****Ankara, 25/9/1335****Dakika tehiri tahkik ve müsebbipleri tecziye edilecektir****Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine**

1 - Bu gece İstanbul telgrafhanesinden Fuat Paşayı telgraf başına istediler. Israrlarına binaen mahrem bulunduğu haber verildi. Sername ve imzası da Dahiliye Nezaretinin vilâyet şifresile yazdırılan bir şifre yazdırıldı. Bunun hulâsası padişahımızın beyannamesindeki irşadât âlimaneye tatbiki hareket edilmek suretile halâsı vatanın müyesser olacağından milletin necip fedakârlıklarının bedhahane işaat ile âlemi medeniyette mutasavver gayeler suretinde tecelli ettiril-

BELGE, 108.**Telgraf****Urfa, 18/9/1919****Sivas Kongresi Yüksek Başkanlığına**

Temsilci Kurulun ve Kongrenin yaptıkları İngiliz hükûmetince doğrudan doğruya İtilâf Devletlerine karşı saldırı niteliğinde sayılmaktadır ve bu durumun sürmesine Türk hükûmetinin neden olduğu bir durum anlamı verilerek tüm Osmanlı ülkesinin İtilâf Devletleri askerleri tarafından işgal altına alınmak ve Türk hükûmetine son verilmek gibi bir amaçla yönelteceğini buradaki görüşmelerden sezinlemede olduğundan şimdiki durum ulusun mutluluğunu yok edecek davranıştan sakınılmasını gerektirdiğinden kabineyle uzlaşmaya varılması vatan ve milletin kurtuluşu noktasından beklenir ve rica olunur.

**Urfa Mutasarrıfı
Ali Rıza****Telgraf****Urfa Mutasarrıfı Ali Rıza Beyefendiye**

İyiniyetli uyarı amacıyla çektiğiniz 18/9/1919 tarihli telgraf kurulumuzca dikkate alındı ve aşağıdaki noktaların bildirilmesi uygun görüldü.

1 - Temsilci Kurul ve Sivasta toplanan Genel Kongrenin kararları ve yaptıkları hiçbir zaman İtilâf Devletlerine karşı saldırı niteliğinde olmadığı Kongrenin tüm dünyaya duyurulan bildirisinde yazılanlarla belirtilmiş olduktan başka bu husus üstelik olaylarla da tümüyle kanıtlanmıştır. Bu kanıtlanış zamanla bütün açıklığı ile belirecektir. Bu nedenle İngiliz hükûmetinin kapıldığını sandığınız görüşte çok büyük bir yanılma vardır. Size bu düşüncüyü aşılardan oradaki İngiliz işgalci kuvvetlerinden kimseler ise onların da kapıldığı temelsiz inancı gidermek sizin için bir millet ve vicdan ödevidir. Bu gerçeği eksiksiz anlamışlar ve milletin meşru girişimlerinin haklı ve yerinde olduğunu kabul etmişlerdir.

2 - Milletimizin meşru hakkını istemek için aldığı tutum nedeniyle İtilâf Devletlerinin tüm Osmanlı anayurdunu askerle işgal altına almaya kalkışmaları akla gelemez bile. Çünkü milletimiz İtilâf Devletlerinden adalet ve hakka aykırı davranışlar değil, bu yolda şimdiye kadar İstanbul hükûmetinin güçsüzlük ve miskinliğinden dolayı yapılmış olan haksız işlerden vaz geçmelerini bekler.

3 - Milletin, vatanın yüksek çıkarlarını ayak altına alan milletin meşru haklarına karşı haince ve canice yapılan ve alınan alçak girişim ve önlemlere edimli olarak kalkışması nedeniyle Anayasamız gereğince kendiliğinden düşmüş olan Ferit Paşa Kabinesile anlaşmasını önermeniz gerçek durumu daha öğrenmediğinize yorulmaktadır. Bu nedenle sizi ve Urfa'nın saygıdeğer halkını aydınlatmak amacıyla bu telgrafta ek olarak gerekli bilgi ve açıklama ve direktif verilecektir.

4 - Sizin gibi yurtsever kişilerin görevi ulusun işlerini ulusal istenç ve amaç çerçevesinde yönetmektir. Yüce halifelîğe ve saltanata olan içten bağlılığımız ancak böyle belirir. Bu nedenle Ferit Paşa Kabinesine güvenmenin doğru olmadığı konusunda oraların soylu halkının yapacağı başvurunun bir örneğinin bilgi edinilsin diye bize gönderilmesi Temsilci Kurul kararile bildirilir.

**Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma
Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal****BELGE, 109.****Kendi eliyle çözülecektir****Ankara, 25/9/1919****Dakika gecikmesi soruşturulacak neden olanlar cezalandırılacaktır****Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine**

1 - Bu gece İstanbul telgrafhanesinden Fuat Paşayı telgraf başına istediler. Israrları üzerine gizli olduğu bildirildi. Başlık ve imzası da İçişleri Bakanlığının vilâyet şifresile yazdırılan bir şifre yazdırıldı. Bunun özeti: "Padişahımızın bildirisinde bilimsel olarak gösterilen doğru yoldan gitmekle vatanın kurtarılabilirdiğinden; ulusun soylu özverilerinin, kötülük isteyerek yayılan söylentilerle, uygarlık dünyasında güdülen amaçlar gibi belirlenmesinden; hükûmetle millet arasında ay-

meşinden hükümet ve milletin ayrılığı müdahalei ecnebîyeyi davet edeceğinden ve konferans hakkımızda karar verirken bu ihtilâfın nişanei neyirü selâmet olmayacağından ibarettir. Neticede müdirânî harekât ile görüşmek üzere zevatı âliye ile bildirilecek yerde mülâkatı emrivaki suretinde arz ve vaktin darlığından cevap beklenilmektedir. ve selâmeti vataniyeye ait bu tekasrübün müstelzimi buluan iki veçhi makamın bunu hüsnü niyetle kabul ve içtihadı fikre, şahsa ve şerefe merbut masuniyeti temhidatı müselsele ve kâmile ve ciddiyet ve itina ile ilâve edildiği ve amadei cevap olduğu da ilâve edilmektedir. Telgraftı yazan bu zat Erkânıharbiye Mirivalarından Abdülkerim Paşadır. Kendisinin söz verdiği bu telgrafta Ticaret ve Ziraat Nâzırı Hadi Paşa vesatatile ve aynı şifre ile cevap intizarındadır. Mumaileyh bu hilesi ile müracaatın bizden olduğunu ilân ve işaa etmek istediği anlaşılıyor. Telgraf başında bu bulduklarından bir dakika evvel kabul edilip edilmeyeceği ile ne cevap verileceğinin iş'arı müsterhamdır.

20 K.O. K.Ali Fuat Paşa Hazretlerine yazılmıştır.

**K.O. 20 Kumandan Vekili
Mahmut**

VESİKA, 110.

**25/9/1335
Saat: 7 sonra**

Mahmut Beyfendiye

Telgraf namenizi okudum. Fuat Paşa Hazretlerinin el'an bulunduğu yerden makine başında İstanbul ile görüşebileceğini zannetmiyorum. Filhakika böyle ise Kerim ve Hadi Paşalara Fuat Paşa Hazretlerinin Ankarada bulunmayıp meşgul olduğunu ve fakat görüşmek arzu eyledikleri takdirde Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin Sivasta hazır bulunan Heyeti Temsilîyesinin ne bunlar meyanında Kerim Paşa Hazretlerine muhabbeti hususîyesi olan Mustafa Kemal Paşa ile makine başında arzu eyledikleri tarzda görüşmek mümkün olduğunu bildirirsiniz. Yalnız Fuat Paşanın İstanbulla görüşmek istediği hakkındaki sözleri doğru olamaz, binaenaleyh onlar görüşmek arzusunda iseler kaydında dikkatli bulunmak lâzımdır. Her halde bu zevatın görüşmeye hahişker oldukları takdirde Sivasla görüşmeleri daha serî olur.

S - Bu zevat İstanbulda makine başında mıdır?

C - Hayır. Şimdi makine başında değildirler. Dün gece makine başında idiler Efendim.

S - İstanbulla telgraftı verdiniz mi ?

C - Şimdi yazılmaya başlanmıştır.

S - Telgraftı alan zata bunun şimdi icap edenlere isalini ihtar etsinler.

C - Derâliyedeki Merkez Müdürü bekliyor. O zât alacaktır Beyim.

Mahmut Beyin İstanbula cevabı

Cevap

2

Ankaradan, 25/9/1335

Saat: 19

Ankaradan:

- Fuat Paşanın olduğu yerden biz bile hazan bilvasıta telgraf yazdırabiliyoruz. Emri âleri şifre ile ve fakat sernamesiz olmak ve telgrafnamede evelki şifreyi yazdıran memur vasıtasile iblâğ edeceğiz. Yazacağımız metni şimdi size okuyacağım Efendim.

Sivastan:

- Pek güzel!

- Kâmilen şifre yapılacak. "Erkânıharbiye Mirivalarından Abdülkerim Paşa Hazretlerine: Fuat Paşa Hazretleri Ankarada olmadığından telgrafınızı iblâğ etmek mümkün olamıyor. Görüşmek arzu ettiğiniz takdirde Rumeli ve Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin Sivasta hazır bulunan Heyeti Temsilîyesile ve bunlar arasında bilhassa Abdülkerim Paşa Hazretlerine muhabbeti mahsusası olan Mustafa Kemal Paşa Hazretleriyle makine başında görüşmenizin mümkün olabileceğini arzeylerim Efendim."

**K.O. 20 Kumandan Vekili
Mahmut**

Sivastan:

- Çok muvafıktır. İstanbuldan verdikleri telgraftı aynen verir misiniz.

rılığın yabancıların işlerimize karışmasına yol açacağından ve konferans bizimle ilgili olarak karar verirken bu anlaşmazlığın kurtuluş yolu olmayacağından" başka birşey değildir. Sonuç olarak savaşı yönetenlerle görüşmek için bu yüksek kişilerle bildirilecek yerde buluşmak isteği bir olup bitti niteliğinde gösterilmekte ve vaktin darlığından yanıt beklenilmektedir. Ve yurdun esenliğiyle ilgili bu yakınlaşma her iki tarafça - gerektiği gibi - iyi niyetle karşılanırsa düşünce özgürlüğünün ve kişinin ve onun dokunulmazlığının korunacağı yapıcı bir açıdan ciddi olarak ve özenle belirtildiği bildirilmekte ve yanıt beklendiği eklenmektedir. Telgraftı yazan kişi Kurmay Tuğgenerallerinden Abdülkerim Paşadır. Kendisinin ağızdan verdiği bu telgrafta Ticaret ve Tarım Bakanı Hadi Paşa aracılığıyla ve aynı şifre ile yanıt beklemektedir. Kendisinin bu hileli yola başvurusundaki amacın başvuruyu bizim yaptığımızı duyurup yaymak olduğu anlaşılıyor. Telgraf başında beklemekte oldukları için bir dakika önce kabul edilip edilmeyeceği ile ne yanıt verileceğinin bildirilmesi rica olunur.

20 K.O. K.Ali Fuat Paşa Hazretlerine yazılmıştır.

**K.O. 20 Komutan Vekili
Mahmut**

BELGE, 110.

**25/9/1919
Saat: 7 sonra**

Mahmut Beyfendiye

Telgrafınızı okudum. Fuat Paşa Hazretlerinin şu anda bulunduğu yerden makine başında İstanbul ile görüşebileceğini sanmıyorum. Gerçekten durum böyle ise Kerim ve Hadi Paşalara Fuat Paşa Hazretlerinin Ankarada bulunmayıp işi olduğunu ama görüşmek isterlerse Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneğinin Sivasta bulunan Temsilci Kuruluyula ve bunlar arasında Kerim Paşa Hazretlerine özel bir sevgisi olan Mustafa Kemal Paşa ile makine başında istedikleri biçimde görüşebileceklerini bildirirsiniz. Yalnız Fuat Paşanın İstanbulla görüşmek istediği hakkındaki sözleri doğru olamaz, bu nedenle onlar görüşmek istiyorlarsa koşulu üzerinde dikkatli bulunmak gerekir. Bunlar görüşmeye istekli iseler Sivasla görüşmeleri her halde daha çabuk olur.

S - Bu kişiler İstanbulda makine başında mıdır?

K - Hayır. Şimdi makine başında değildirler. Dün gece makine başında idiler Efendim.

S - İstanbulla telgraftı verdiniz mi ?

K - Şimdi yazılmaya başlanmıştır.

S - Telgraftı alan kişiye bunun gerekenlere şimdi iletilmesini hatırlatıp uyarınlar.

K - İstanbuldaki Merkez Müdürü bekliyor. O alacaktır Beyim.

Mahmut Beyin İstanbula yanıtı

Yanıt

2

Ankaradan, 25/9/1919

Saat: 19

Ankaradan:

- Fuat Paşanın olduğu yerden biz bile ara sıra aracılıyla telgraf yazdırabiliyoruz. Yüksek emriniz şifre ile ama başlıksız olmak ve telgrafta önceki şifreyi yazdıran memur aracılığıyla ulaştıracağız. Yazacağımız metni şimdi size okuyacağım Efendim.

Sivastan:

- Pek güzel!

- Hepsi şifre yapılacak. "Kurmay Tuğgenerallerden Abdülkerim Paşa Hazretlerine: Fuat Paşa Hazretleri Ankarada olmadığından telgrafınız iletilmiyor. Görüşmek isterseniz Rumeli ve Anadolu Hakları Savunma Derneğinin Sivasta bulunan Temsilci Kuruluyula ve bunlar arasında özellikle Abdülkerim Paşa Hazretlerine özel bir sevgisi olan Mustafa Kemal Paşa Hazretleriyle makine başında görüşebileceğinizi bilginize sunarım Efendim."

**K.O. 20 Komutan Vekili
Mahmut**

Sivastan:

- Çok uygundur. İstanbuldan verdikleri telgraftı olduğu gibi verir misiniz.

Kerim Paşanın telgraf "şifre mahlûlü" suretidir

Memleketimizin geçirmekte olduğu imtihanı azîmin neticeten teyemmünbahş olması evlâdı vatanın müşterek gayesidir. Bu hususta padişahımız efendimiz hazretlerinin beyanname-i humayunlarındaki irşadâtı âlimane hükümet ve milletimizin yegâne peyveste olacağı gayei naciyedir ve devlet ve milletimizin bekayı hayatı ve tamamiyeti mülkiyemizin masuniyeti, camiai kelâmi mülkânânenin tatbikiyle peziri istikrar olacağı bedihîdir. Bunca necaibi harekât ve fedakârî ile şu ana kadar muazzaz (...) niyatının harisi kalan...ın bütün bütünü cihanı medeniyet karşısında binnihaye izharı hakkı âli eylesine asarile intizar olunur iken bunun akamete maruz kılınması hakkında bedhahanın her şeyden istifadesine ve belki tahlisi vatan endişelerine ait harekât bile kâinata namakbul ve menfur gayeler suretinde tecelli ettirilmiştir. Zemini müsait bırakılması devlet ve milletin mazarratını ve maazallahü tealâ müdahalatı azîmeyi müeddî görülmektedir.

Millet ile hükümetin elele hareketi selâmeti vatan hususunda en büyük beraat ve hüsnü delâlet ve bunun hilafı ise haricî tehlike ve müdahaleyi dâi bulunmak itibarile bâdii vehamettir. Konferansta kakımızda son karar verilmekte olduğu şu sırada hükümet ile millet arasında teşettüt ve muhalefetin kat'iyen nişanei hayrî selâmet olmaması da büstibahıtır. Şimdi ben surf sizlerin eski ve nezih bir arkadaşı ve bu memleketin yine sitler gibi selâmetini istihdaf eden nâciz ve fedakâr bir ferdî bulunmak itibarile endişei vatanla yaptırılmakta olduklarına kat'iyen iman ve itimadım olan bu harekâtın maksudu âli veçhile millet ve hükümetin vahdeti amaline tevfikini pek sehil buluyorum.

Feyzi Hudadan mülhem bu teşebbüsün neticei meşkûresi için müdirânı harekât ile bunu anlaştırmak üzere kendim sizinle mülâkat edebileceğim gibi itimat ve hürmeti âmmeyi ihraz eden zevatî âliye ile birlikte İstanbuldan hareketle taayyün edecek bir mahalde mülâkat ve müzakere icrası imkânını da emrivaki surette arzede bilirim. Muhakkaktır ki bu memleketin selâmeti için iki tarafta da anlaşılması ve birçok yapılacak veya kabul edilecek şeylerin hemen müzakereden geçirilmesi en son kalmış bir çareli haldir. Pek mümkündür ki bunda Cenabı Hallâli Müşkûlât bu biçare millet ve memleketin şu düşvarküşa uktesini fethü hal eyler. Bir kere nispet olunsun, Hudadan lûtfu ve irae edileceği muhakkak hüsnüniyetle şahidi hakikat ve selâmet deragaş olunur ve tarzı halde Cenabı Hudavendi Kerim en müessir esbabı müsebbibane rapt ve milleti iktisabı hak ile müemmen eyler, vaktin pek darlığı itibarile işin nezaketi fevkalâdesine mebni bendenize keyfiyetin hemen işbu telgrafnamenin keşide olunduğu şifre ile imhasını rica eder ve muhabbet ve hürmetlerimi arz ederim. Selâmeti vataniye ait bu tekarrübün müstelzim bulunan teşebbüsü en yüce makam büyük bir (...) ve hüsnüniyet ve hürmetine mebni şahuslarınıza ve şereflerimize merbut her türlü masuniyetinin de başkaca cevapnamenin ve Dahiliye Nezaretinin şifresile ve Ticaret ve Ziraat Nâzırı Hadi Paşa Hazretlerinin vasatısile bendenize keşidesi.

VESİKA, 112.

Sivas, 27 Eylül 1335

Saat: 11 evvel

(Kerim Paşa ile telgraf başında muhabere)

- Mustafa Kemal Paşa telgraf başındadır. Kerim Paşaya söyleyiniz buyursunlar diyorlar.
- Zati samileri Mustafa Kemal Paşa Hazretleri misiniz. Ruhum.
- Evet. Muhterem Kerim Paşa Hazretleri.

Sivasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: (Paşaya söyleyiniz, anlar, hazreti evvel karşınızdadır). Afiyeti âlileri inşallah iyidir kardeşim. Emri hayrî vatan için büyük vatanperver kardeşim ile ve ihvanı âliye temsilîye ile müdavelei efkâr etmek isterim. Hâkîpayinize isal kılınmak üzere Ali Fuat Paşa vasatısile bir telgraf göndermiştim. Yedi âlinize vâsil olan işte o telgraf esasî üzerine bir halli meşkûr, inşallah iktitaf ederiz. Memleketin geçirmekte olduğu nazik ve pek mühim deveri mudulayı lûtfu Huda ile sahnei teysire isal kılarız. Bundan bikeremi Huda nurdan mahlûku amali rehakârımız mürşidi dilimizden buna dair mühim şeyler konuşarak teklifi, maksudu vatan kılalım değil mi? Pekfatın ve müdebbir kardeşim, ne buyurursunuz ruhum. Bedhahanı hâk-sarın bu güzel memleketimizin üzerindeki iftiraalını ve aleni takibati mel'aneli kiralım ve aları kemingâhu ümitlerinde meflûç ve bihayat bırakalım ve yalnız hükümet ile milletin surf selâ-

Kerim Paşanın telgraf "çözülmüş şifre" örneğidir

Memleketimizin geçirmekte olduğu büyük sınavın sonucunun uğurlu olması vatan çocuklarının ortak amacıdır. Bu konuda padişahımız efendimiz hazretlerinin bildirisindeki bilimli yol gösteriler hükümet ve milletimizin dayanacağı ek kurtuluş yolu olup devlet ve milletimizin yaşamayı sürdürmesinin ülke birliğimizin korunmasının padişahın tüm dediklerinin uygulanmasıyla sağlanacağı açıkça bellidir. Bunca soylu davranışlar ve özverilerle şu ana kadar sevgili (...) ülküsünün bekçisi kalan ...ın tüm uygar dünyada yüksek haklarını yaptıklarıyla sonsuza dek belirlemesi beklenirken bunun sonuçsuz bırakılması yolunda kötü düşüncelilerin her şeyden yararlanmasına yol açmış ve belki vatanı kurtarma kaygısından doğan davranışlar bile evrene çirkin ve iğrenç amaçlar olarak yansıtılmıştır. Ortamın elverişli bırakılması devlet ve milletin zararına ve ulu Tanrı korusun işlerimize geniş çapta karşılanmasına neden olacağı düşünülmektedir. Millet ile hükümetin el ele yürümesi vatanın esenliği konusunda en büyük güvence ve iyi belirtir ve bunun tersi ise dış tehlike ve karışmalar doğuracağından ağır bir tehlike yaratacağıdır. Konferansta hakkımızda son karar verilmekte olduğu şu sırada hükümet ile millet arasında ayrılık ve anlaşmazlık olmasının kesinlikle hayra yorulamayacağına da kuşku yoktur. Şimdi ben salt sizlerin eski ve temiz bir arkadaşı ve bu memleketin yine sizler gibi kurtuluşunu amaçlayan alçak gönüllü özverili bir üyesi olmak kimliğimle vatan kaygısıyla yaptırılmakta olduklarına kesin inanç ve güvenim olan bu girişimim yüce amaçlar uyarınca millet ve hükümetin fikir birliğine varmasını çok kolay buluyorum.

Tanrının gürlüğünden esinlenen bu girişimden olumlu bir sonuç alınması savaşımı yönetenlerle bu konuda anlaşmak üzere kendim sizinle buluşabileceğim gibi herkesin güven ve saygısını kazanmış yüce kişilerle birlikte İstanbuldan çıkıp belirtilecek bir yerde buluşup görüşme olasılığının bulunduğunu da kesinlikle bildirebilirim. Kesindir ki bu memleketin kurtulması için iki tarafın anlaşması ve birçok yapılacak veya kabul edilecek şeylerin hemen görüşülmesi en son kalmış bir çıkar yoldur. Pek olasıdır ki bunda güçlükleri giderici Allah bu boynu bükük millet ve memleketin şu çok güç düğümünü açıp çözer. Bir kere görüşülün, Tanrının iyiliği ve gösterileceği kesin olan iyi niyetle gerçek görülür ve kurtuluşa kavuşulur ve çözüm yolu için de Ulu Tanrı en etkin olanakları sağlar ve milletin haklarını elde etmesini sağlar, zaman çok az olduğu için ve işin olağanüstü önemi nedeniyle kararınız bana gecikmeden telgrafın çekildiği şifre ile bildirilmesini rica eder ve sevgi ve saygılarımı sunarım. Vatanın kurtuluşuyla ilgili olan bu yakınlaşmayı gerektiren girişimi en yüce makam büyük bir (...) ve iyi niyet ve saygısı dolayısıyla kişilik ve onurlarınıza ilişkin her türlü dokunmazlığı vardır. Ayrıca yanıt yazınız İçişleri Bakanlığı şifresile ve Ticaret ve Tarım Bakanı Hadi Paşa Hazretlerinin aracılığıyla bana çekilmesi.

BELGE, 112.

Sivas, 27 Eylül 1919

Saat: 11 evvel

(Kerim Paşa ile telgraf başında görüşme)

- Mustafa Kemal Paşa telgraf başındadır. Kerim Paşaya söyleyiniz buyursunlar diyorlar.
- Yüce kişi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri misiniz. Ruhum.
- Evet. Sayın Kerim Paşa Hazretleri.

Sivasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: (Paşaya söyleyiniz, anlar, birinci hazret karşınızdadır). Yüksek esenliğiniz yerindedir inşallah kardeşim.

Yurdun iyiliği için, büyük vatansever kardeşim ile yüksek Temsilci Kurul üyesi dostlarla görüş alışverişinde bulunmak isterim. Ayağınızın toprağına iletilmek üzere Ali Fuat Paşa aracılığıyla - bir telgraf göndermiştim. Yüce elinize geçmiş bulunan o telgraf-taki ilkeler üzerine kurulu sevindirici bir çözüm buluruz inşallah. Memleketi içinde bulunduğu nazik ve çok önemli ve aldatıcı bu dönemi Allahın lûtfu ile kolaylaştırıcı bir alana kavuşturunuz. Bunun için, Allahın lûtfu ile kurtarıcı ereklerimizin yarattığı, kalbimi-ze doğru yolu gösteren aydınlıkta bu işler üzerinde önemli şeyler konuşarak yurdumuzun amaçlarını birleştirelim, olmaz mı? Tedbirli davranan ve çok anlayışlı olan kardeşim. Ne dersiniz ruhum! Kötülük dileyen perişanların bu güzel ülkemize yaptıkları